

buskop

1-2011 »»



DET LØNNER SEG Å TA VARE PÅ MILJØET.

DET ER SUNT BONDEVETT.

Gardbruker, Per Fotland.



REIME STRIPENEFELLER SV

Driftssikker og innovativ teknologi som gir bedre utnyttelse av husdyrgjødsel og ingen skade på torva. Reime Agri gjødselvogner er utviklet i tett samarbeid med noen av Norges dyktigste bønder. Derfor har vi lagt vekt på kvalitet som holder og er lett å vedlikeholde.

Reime

REIME AGRI AS



» INNHOLD 1/2011

LEDER

- 4 Nyttårsforsetter

AVL

- 8 Tam avslutning på et svært godt år
- 10 Robotoksen
- 12 Ny tabell på holdbarhet
- 14 5 på topp
- 14 Noen holder
- 18 Siste gren av J-linjen
- 38 NRF'en i Hallingdal – frå skepsis til suksess

HELSE/FRUKTBARHET/ATFERD

- 6 Utvidet SMS-tjeneste for brunstvarsling
- 46 Suksesskriterier for god fruktbarhet
- 53 Grep for mer ro ved melkefôringsautomaten
- 61 Nytt frå forskning

BYGG

- 44 Bedre tilrettelegging for kalving

FØR/FØRING

- 21 Etanolgjæring kan få dramatiske følger
- 22 Etanolgjæring i surfôr
- 25 Råvarens rolle
- 26 Smaksfeil på melk
- 56 Vekstfasen fra 6 til 15 måneder

KJØTT

- 57 Mørere biff

INTERVJUER/REPORTASJER

- 16 Hjerter for ku og øye for avl
- 30 Polen – et viktig eksportmarked
- 40 Sju avlinger og gjødsel som strø
- 48 Tilpasset ressursgrunnlaget
- 50 Agromek – Teknikken i sentrum

ØKONOMI

- 28 Arbeidsforbruk og lønnsvevne i mjølkeproduksjon
- 54 Tjener snart penger

ORGANISASJON

- 58 Geno-entusiastene 2011 – frist for nominering 1. mai
- 58 Jubileumsreisestipend
- 66 Geno-medlem

FORSKJELLIG

- 36 Leserens side
- 59 Tanker fra graven
- 60 Still krav ved kjøp av utstyr
- 62 Animalia
- 62 Q-bonden
- 63 Stor husdyrkongress til Stavanger
- 64 Vi i Tine

buskap

REDAKSJON

Tlf. 95 02 06 00

Ansvarlig redaktør:

Rasmus Lang-Ree

E-post: rasmus.lang.ree@geno.no

Journalist: Solveig Goplen

E-post: solveig.goplen@geno.no

Journalist Egil Hersleth

egil.hersleth@geno.no

MEMLEMSBLAD FOR
geno

REDAKSJONSRAÐ

Forskningsjef Elisabeth Kommissrud, Biokapital

Rådgiver Åse Flittie Anderssen, Tine

Avlssjef Sverre Lang-Ree, Geno

Avdelingsleder marked og fag Hans Storlien, Geno

ANNONSER

Adapt DA v/Aksel H. Belsvik-Karlsen

Buskerudveien 145, leil. A 303

3027 Drammen

Tlf. 33 77 27 17 – 911 99 886

Faks 33 77 34 27

e-post: adapt@online.no

UTGIVER

Geno

Holsetgata 22 – 2317 Hamar

Tlf. 95 02 06 00

Faks 62 52 06 01

Medlemmer av Geno får Buskap

tilsendt. Deltagere i samdrifter

som er medlem i Geno kan tegne

abonnement for kr 300,-.

Forøvrig kan abonnement tegnes

for kr 600,- pr. år direkte til Geno

Utkommer 8 ganger i året

Buskaps 63. årgang

FORSIDEFOTO

«Kalvestylist» Sina Dalaker Miljeteig på

fem klipper med presisjon.

Foto: Solveig Goplen

GRAFISK PRODUKSJON

Dialecta Kommunikasjon as

Grafisk formgivning: Linda Suleng

No issn 0807-5069

Fagpressen F
OPPLAGSKONTROLLERT

Nyttårs- forsetter

Rasmus Lang -Ree
ansvarlig redaktør
rlr@geno.no



Foto: iStock Photo



www.riteardofoto.no



Utviklingen gjør at det å være bonde blir mer likt det å drive andre mindre virksomheter i næringslivet. Når det gjelder å være bevisst sin rolle som kunde og stille krav til sine leverandører, tror vi mange bønder har grunn til nyttårsforsetter. Kanskje er det lettere å beklage seg over landbrukspolitikken og krav fra forvaltning og organisasjoner, enn selv å stille krav til sine leverandører.

Jo Gjestvang skriver i en artikkel på side 60 om hvor viktig det er å prøve å skyve mest mulig ansvar over på selger ved kjøp av utstyr. Han viser til at mange har kjøpt kostbar førhånderingsutstyr som ikke er egnet under norske forhold. Når kjøper ikke har sørget for tilstrekkelig dokumentasjon fra selger på at utstyret er egnet til bruken det er tiltenkt står en svakt. Det er surt å måtte trille ut fôret med trillebår, fordi kostbart utfôringsutstyr ikke tåler belastningen det er utsatt for i norske fjøs.

Også ved store byggeprosjekter er inntrykket at utbygger i for mange tilfeller sikrer seg for dårlig. Planlagt innflytting i nyfjøs må utsettes fordi entreprenøren ikke leverer som avtalt. Dette medfører store praktiske og økonomiske problemer, men det virker som det er sjelden at utbygger har sikret seg med avtaler som gir økonomisk kompensasjon i form av dagbøter. Vi tviler på at det i andre næringer er vanlig å sette i gang med byggeprosjekter i ti-millionersklassen uten at dette er på plass.

Når det er investert i smittesluser med hvite fliser og sko og kjeledresser er linet opp, er det frustrerende å oppleve at for eksempel veterinær eller inseminør hastig tramper gjennom uten å stoppe. I slike tilfeller er det strengt tatt bare for bonden som kunde å gi beskjed om at vedkommende nektes adgang til fjøset hvis ikke hygieneopplegget blir fulgt.

Tidlig drektighetskontroll er ønskelig for å få gode fruktbarhetsresultater. Hvis kua drektighetsundersøkes før det har gått seks uker, unngår en å vente ytterligere tre uker før ny inseminasjon kan foretas hvis kua er tom. Ved å stille krav vil bonden stimulere til at inseminører og veterinærer sørger for å bli gode nok på denne tjenesten.

Det ligger selvsagt en bonus å hente for den enkelte ved å stille større krav. Å hente inn tilbud fra konkurrerende banker eller forsikringsselskaper kan for eksempel betale seg godt. Men dette dreier seg om langt mer enn egeninteresse. Krav fra markedet er motoren for utvikling og innovasjon hos leverandørene. En krevende kunde skaper derfor positive ringvirkninger langt utover sine egne kortsiktige fordeler.

Godt nytt år!

» Med den utvidede SMS-tjenesten fra Geno sendes det ut varsel om at ny brunst kan være i anmarsj også for dyr som ikke er inseminert.

Arne Ola Refsdal

Seniorforsker

arne.ola.refsdal@geno.no

Utvidet SMS-tjeneste for brunstvarsling



Foto: Solveig Goplen

Både for kviger og kyr er det alltid viktig å registrere brunst selv om det er for tidlig å inseminere. På den måten kan en i grove trekk forutsi når etterfølgende brunster kan ventes og bestemme når det er passe tid for inseminasjon. I en travelt hverdag er det ofte nyttig å få et varsel om hvilke dyr som bør sjekkes spesielt. Skulle en ha glemt å sjekke brunstkalenderen eller andre notater vil en med SMS-varsling få en påminnelse likevel.

Geno har tidligere tilbudt et SMS-abonnement der bonden varsles om enkelt dyr i fjøset som kan komme i ny brunst etter inseminasjon eller som kan drektighetsundersøkes. Dette

tilbudet er nå utvidet slik at abonnenten selv kan melde inn brunst og blødning via SMS, og basert på en slik melding få varsel om at ny brunst kan ventes også for dyr som ikke er inseminert.

Melding fra produsenten

Det nye tilbudet er basert på egenregistrert brunst og blødning i tillegg til rapporterte inseminasjoner. Brunst og blødning knyttet til kunnnummer må produsenten selv registrere via SMS til Geno. Inseminasjoner blir automatisk registrert via inseminasjonsrapporten fra veterinær/inseminør. Meldingene om brunst og blødning vil være basert på beslutninger som er foretatt

etter beste skjønn på det enkelte fjøs. Dersom for eksempel ei ku feilaktig er rapportert brunstig eller det er brukt feil kunnnummer vil selvsagt tilbakemeldingen ikke være relevant. Det er derfor viktig å være kritisk til brunstregistreringen for å unngå for eksempel innrapportering av en mellombrunst.

Retur fra Geno

Når en brunst er meldt inn får abonnenten en SMS-melding fra Geno 19 dager etterpå om at den aktuelle ku/kvige bør sjekkes for brunst. Som tidligere vil også en rapportert inseminasjon utløse en melding til produsenten om at kua kan komme i ny brunst etter 19 dager.

Kommer det ingen melding om ny brunst eller inseminasjon, får produsenten melding når kua kan drektighetsundersøkes. Dersom produsenten har meldt inn en blødning kommer varslingen om ny brunst etter 18 dager. Hvis produsenten for eksempel varsler om brunst på et bestemt individ to dager etter hverandre, eller ei ku blir dobbeltinseminert, danner den siste hendelsen utgangspunkt for varsling.

Overvåkning er viktig

God fruktbarhet er et svært viktig grunnlag for økonomien i storfebesetninger. Det kan fort bli store tap dersom en glemmer å følge opp enkelt dyr. Resultatet kan ofte bli lange tomperioder på kyrne og høy innkalvingsalder på kvigene. SMS-tjenesten, som varsler om enkelt dyr som kan komme i brunst eller som bør drektighetsundersøkes, vil for mange være et nyttig hjelpemiddel for å styrke overvåkingen av enkelt dyr og dermed unngå tap.

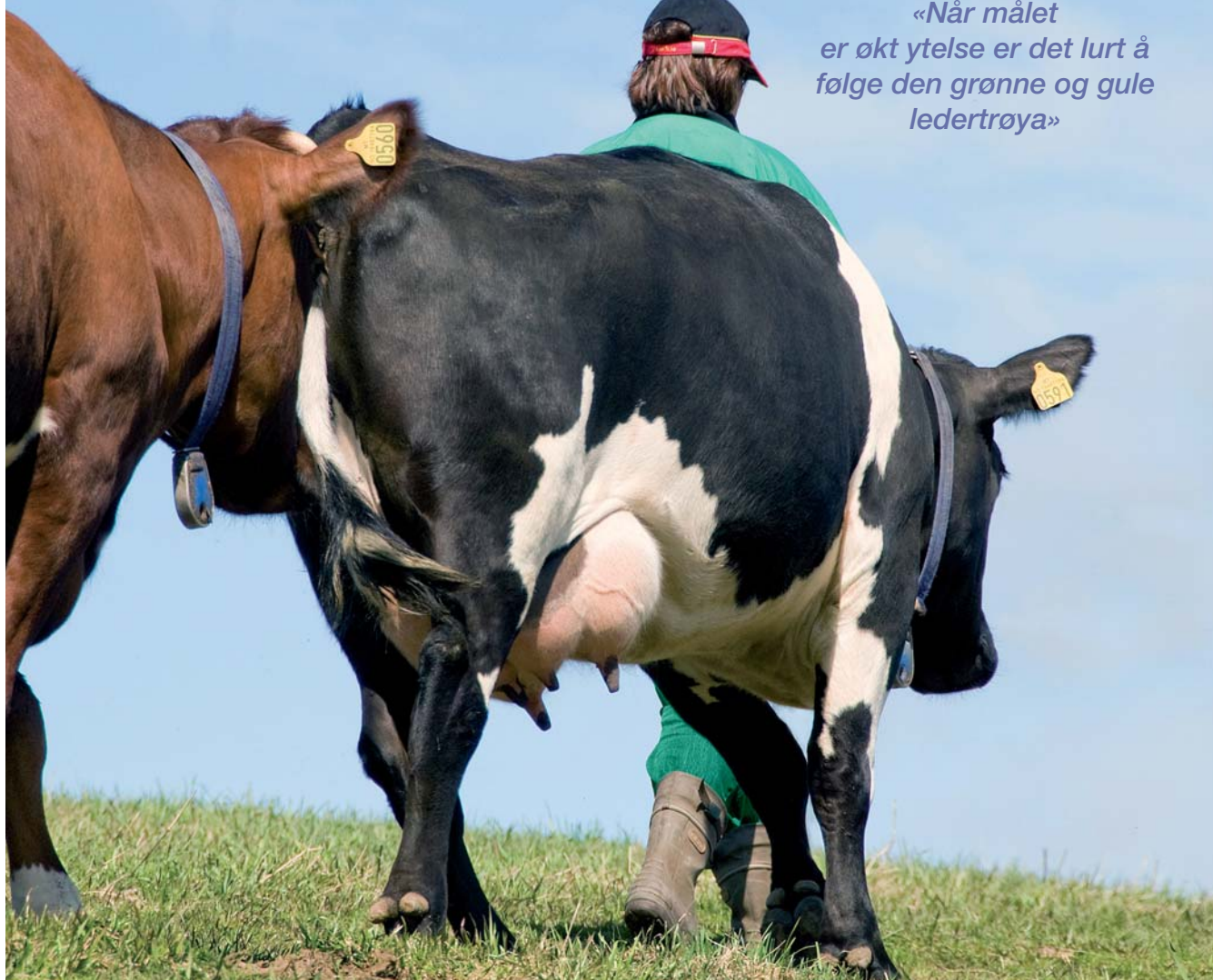
Abonnement

For å bli abonnent må bonden sende en tekstmelding til 2345, skrive «Geno Brunst» og sitt 10-sifrede produsentnummer. Les mer om dette på Geno sin webside: www.geno.no → Brunsthjelpen → Geno brunst – SMS-tjeneste.

Innmelding kan også skje med kopi til avløser. Da vil melding sendes både til avløser og til bonde. Avløser kan også meldes inn uten at det går melding til bonde.

FORMEL

«Når målet
er økt ytelse er det lurt å
følge den grønne og gule
ledertroya»



Når målet er høgtytende kyr - FORMEL Energi!

- Høgt grovfôropptak
- Godt vommiljø
- God smakelighet

FORMEL Energi 80 og 90 – Felleskjøpets kraftfôr til høgtytende kyr

fk-landbruk.no



Tam avslutning på et svært

Erling Sehested
Avlsforsker Geno
erling.sehested@geno.no



10544 Tranmæl, fra Synnøve og Torbjørn Tranmæl i Melhus i Sør-Trøndelag, beholdt 23 i samlet avlsverdi fra forrige gransking og er med det inne blant de tre beste av oksene i bruk nå. Tranmæl er svært god på melk og jur og er den av eliteoksene som er minst i slekt med kupopulasjonen. Foto: Klingwall.

➤ Bare seks okser fikk sin første offisielle avlsverdi i gransking 4-2010, og beste ble 10568 Flittie med 11 i samlet avlsverdi.

Ved siste avkomsgransking i 2010 fikk kun seks okser sin første offisielle avlsverdi. En så liten pulje er det ikke svært mye å fortelle om. Beste oxen ble 10568 Flittie med 11 i samla avlsverdi. Ingen av oksene ble funnet interessante verken som eliteokser eller som kandidater for innsett i karantene. «Totalproduksjonen»

i 2010 ble på 107 okser, noe som er litt lavere enn målet på 125.

Eliteokser fra og med januar 2011

Siden ingen nye kandidater dukket opp besluttet styret i Geno å beholde eliteoksene fra forrige gransking med unntak av 10542 Bøhler som falt til 9

i samla avlsverdi og 10441 Elvestad som er død og hvor sædlageret er tomt. Den nye elitelista består derfor av 11 okser som vist i tabell 1.

Kommende okser

I gransking 1-2011 (mars) forventes en stor pulje på 42 okser å få sin første offisielle avlsverdi. Av disse er hele

godt år

Tabell 1. Eliteokser fra januar 2011

Okse	Far	Avlsverdi	Pulje	Horn	
10402	Bosnes	23001	22	3-2009	H
10406	Halsne	22002	13	4-2009	H
10432	Velsvik	5300	25	4-2009	H
10462	Sørmarka	5313	21	1-2010	H
10468	Nord-Braut	23001	17	1-2010	K
10505	Faaren	5612	14	2-2010	K
10540	Eik	23001	17	3-2010	H
10544	Tranmæl	22004	23	3-2010	H
10553	Nordbø	5583	18	3-2010	KK
10556	Motrøen	5612	25	3-2010	K
10565	Garvik	5646	19	3-2010	K

Tabell 2. Okser i karantene

Okse	Far	Horn	
10548	Talgje	22004	H
10579	Eggtrøen	5618	K
10587	Holmås	23001	H

30 kolla, hvorav fire er homozygote (kolla-genet i dobbel dose). Vi er nå inne i toppen av bølgen av kolla okser. Utover i 2011 vil andelen kolla avta noe. Den kommende pulja toppes av oxen 10566 Høgløft. Som nevnt i forrige avlsnytt har skjebnen igjen vært ugrei med oss, og oxen ble nødslaktet 7/9-2009. Han har et begrensa lager på cirka 1400 sæddoser. Det blir spennende å se hvordan dette lageret skal disponeres. Bak Høgløft er det noen få antatt brukbare okser i denne pulja. 10579 Eggtrøen og 10587 Holmås er satt i karantene slik at de vil ha operativt sædlager ved neste gransking. I tillegg har vi tatt 10548 Talgje fra forrige gransking med i karantenen. Han har 15 i samla avlsverdi. De tre nye oksene i karantene er vist i tabell 2.

Et godt år for NRF-avlen

Til tross for en litt skuffende siste-gransking har 2010 vært svært så vellykket. Av de 11 eliteoksene i tabell 1 er åtte fra 2010. Oksene har et

gjennomgående høyt nivå både med hensyn til samla avlsverdi og for de enkelte egenskapsgruppene. Slekt-skapsmessig er oksene svært gode og de tåler derfor å brukes i forholdsvis lang tid uten at det er uforsvarlig innavlsmessig sett. Nær halvparten (fem) av oksene er kollet hvorav en (10553 Nordbø) er homozygot.

Utfordringer i 2011

Som omtalt i tidligere nummer av Buskap er det gjort store endringer i kvigemålingene. Antall dommere er kraftig redusert, nye egenskaper er kommet med og enkelte andre har gått ut. Disse endringene ble iverksatt i september 2010. I en overgangsfase vil dette by på en del utfordringer ved beregning av avlsverdier for eksteriør. Vi vil i tiden framover ha noen okser som har hele avkomsgruppa si i det gamle kvigemålingsregimet, noen som har blandet og atter andre som har alle avkom i nytt regime. Etter en gjennomgang av dette har vi besluttet å legge nytt regime til grunn første gang ved gransking 2-2011 (juni). I mellomtiden vil enkelte av eksteriøregenskapene ha redusert sikkerhet på avlsverdiene. Dette vil kunne merkes ved at bein- og jurindeksene blir noe ustabile, det vil si at de kan endre seg forholdsvis mye fra en gransking til den neste.

SMÅTT TIL NYTTE

Fullfôr til kalvene

Bruk av melkekyrnes fullfôr som startfôr til kalvene har vist seg å fungere bra i praksis, og det er nå bekreftet i et demonstrasjonsprosjekt under EUs bygdemidler. Prosjektet tyder på at et forhold mellom kyrne fullfôr og kalvestartfôr på en til fire er passelig i melkeperioden. Når kalvene er tre til fire måneder kan fullfôrblandingen utgjøre hele rasjonen, men ikke lenger enn til kalven er fem måneder for å unngå overføring med protein og energi.

Kvæg 11/2010

Kjønnsortert sæd og drektighetsprosent

Statistikk for perioden 2006 – 2008 i USA viser en drektighetsprosent på 39 hos kviger som ble inseminert med kjønnsortert sæd sammenlignet med 56 ved bruk av konvensjonell sæd. Tallene viser videre at 17,8 prosent av kvigeinsemineringene var med kjønnsortert sæd, sammenlignet med bare 0,4 prosent av insemineringene på kyr. Antallet vanskelige kalvinger falt med 28 prosent ved bruk av kjønnsortert sæd, mens prosent dødfødte var uforandret.

Kvæg 11/2010/Journal of Dairy Science

Grovfôr i sintida forebygger ketose

En canadisk undersøkelse viser at det ble færre tilfeller av sub-klinisk ketose hos kyr som hadde fått en grovfôrrik rasjon siste del av sintida enn hos de som fikk mer konsentrert rasjon og dermed høyere energiopptak. 78 holsteinkyr inn gikk i forsøket og i gruppen med grovfôrrik rasjon fikk bare 4,8 prosent subklinisk ketose første 10 dager etter kalving, mot hele 20,6 prosent i den andre gruppen.

Kvæg 11_2010 / ADSA, Annual Meeting 2010

Sant som det er sagt

«Det finns inga genvägar för att få bättre klövhälsa. Det gäller att skrapa skit och strö ordentlig».

Klauvskjærer Asbjörn Schaaf til Husdjur

Rasmus Lang-Ree
rlr@geno.no

Robotoksen



10540 Eik kom inn som eliteokse etter gransking 3 – 2010. Etter siste gransking står den med 17 i samlet avlsverdi. Eik er en meget sterk på melk – både i mengde (indeks 124) og innhold (119 for proteinprosent). Når det gjelder proteinprosent er Eik best av alle eliteoksene. Den får også døtre med gode jur og har indeks over 100 for både utmjølkingshastighet

og lekkasje. Eik har dermed en egenskapsprofil som gjør at den får døtre som vil egne seg spesielt godt til robotmelking.

På minussiden kommer bein, og dette bør det tas hensyn til ved valg av hvilke kyr oxsen skal brukes på. Eik er heller ingen kjøtt-okse.

Eik er sønn av ayrshire-oksen 23001 Lusi Kottilan Luro, mens

morfar er 5277 Ulsaker. Det begynner å bli noen år siden Ulsaker var eliteokse, men den står seg fortsatt bra med 20 i samlet avlsverdi. Den er sterk på utmjølkingshastighet, men tilsvarende svak på lekkasje. Heldigvis har sønnen her fått med seg bare det positive med rasktmjølkende døtre uten lekkasjeproblemer.

10540 Eik, oppdretter er Sonja og Einar Surdal, Hovsherad i Rogaland. Sønnen Alf Reidar Surdal har nå overtatt gården. Foto: Klingwall.



Sprayfo melkeerstatning

Sprayfo sikkerhets pakke og micro fettpartikler innkapslet i protein.

Sloten syre mix

Villi Vital + Probiotic

Micro
innkapslet
fett



Prebiotic



Svært god fordøyelighet på melkeerstatning.

Basert på melkeråstoff levert av TINE

Enkel blanding/transport Urban Melketralle/tank



Tilberedning og transport. Store hjul for enkel transport. Manuell eller computerkontrollert omrører med intervall. Tappekran og/eller batteridrevet doseringspistol.

4 størrelser - 100/150/200/250 ltr.

Kan leveres med elektrisk drift frem/tilbake. Pistol med tids eller mengdekontrollert tildeling. Fritt programbare melkemengder. Enkel kalibrering - vaskeprogram. Varmeelement og intervallomrøring.

God klauvhelse - en viktig faktor i melkeproduksjonen



Enkel klauvboks. Trilles inn på dyret. For klauvpleie og veterinærbehandling.



KVK Hydr.klauv 4 modeller

Model 650-SP2. Hydr. løft av sele. Hydr. reg. av arbeidsstilling. Effektivt arbeidslys

Arne Ola Refsdal
Seniorforsker
arne.ola.refsdal@geno.no

Ny tabell på holdbarhet

➤ Beregningene i tabellen blir gjort bare på døtre etter eliteoksene brukt som ungekøer slik at alle døtre er gamle nok og har lik sjanse til å fullføre en respektive to laktasjoner.

Eliteokser som er med

Rangeringen omfatter nå okser fra 5694 Brenden til 10441 Elvestad. Det vil si at overlevelse etter første laktasjon også er angitt for noen av de eliteoksene som er i bruk nå. Dette er 10402 Halsne, 10402 Bosnes og 10432 Velsvik. Døtrene etter disse oksene er imidlertid ikke gamle nok til at vi kan presentere tall for overlevelse etter andre laktasjon.

*10035 Hojem har størst andel døtre som overlever første laktasjon. Her representert ved 40 Fjellpryd fra Felde Samdrift, Byrkjelo i Sogn og Fjordane.
Foto: Solveig Goplen*

Tabell. Avlsverdier (4–2010) for eliteokser og overlevelse til døtre etter 1. og 2. laktasjon

Stambok	Navn	Avlsverdi desember 2010	Overlevelse 1. laktasjon prosent	Overlevelse 2. laktasjon prosent
10035	Hojem	14	78	55
5793	Myran	14	77	59
5848	Øygarden	13	77	48
10176	Surnflødt	19	77	50
10139	Hallan	10	76	54
5870	Undhjem	12	76	55
10045	Lier	6	76	48
10432	Velsvik	25	75	
10402	Bosnes	22	75	
5864	Lien	3	74	52
10177	Braut	16	74	48
5780	Salte	1	74	42
10118	Hovde	11	74	49
10238	Goplen	12	74	49
10225	Salte	8	74	50
10278	Haga	18	74	47





Geno har fra og med avkomsgransking 2-2010 presentert en tabell som rangerer eliteoksene våre etter overlevelse til døtrene. Tabellen blir oppdatert fire ganger årlig i forbindelse med avkomsgranskningene.

Stambok	Navn	Avlsverdi desember 2010	Overlevelse 1. laktasjon prosent	Overlevelse 2. laktasjon prosent
10032	Haugset	14	74	50
10100	Askim	11	73	57
10391	Efjestad	10	73	52
5845	Time	4	73	44
5694	Brenden	26	73	54
10115	Raastad	17	72	46
5814	Bjerkengen	3	72	51
10082	Hallan	10	72	47
10190	Jevne	22	72	49
5737	Melingen	-2	72	47
10245	Hjulstad	21	72	45
10232	Sand	16	72	51
10052	Skiaker	-2	71	47
10441	Elvestad	28	71	
10043	Elnes	10	71	50
5847	Skjervheim	-2	71	50
5865	Skattebu	0	71	47
5906	Linderud	8	71	45
10039	Haga	12	70	48
5908	Ostad	0	70	45
10372	Hjelmset	11	70	47
5840	Rolandsgarden	4	69	40
10183	Aasheim	9	69	42
10089	Haugum	2	69	46
10059	Berge	8	69	42
5868	Skålholt	-2	68	45
5706	Berge	4	68	45
5794	Skjenaust	2	68	47
10296	Brønstad	10	68	45
5723	Ølberg	17	66	37
10406	Halsne	13	65	
10418	Lilleøyen	12	65	
5704	Njølstad	2	65	39
10327	Sandnes	11	65	41
10108	Nøttestad	6	64	38
5725	Ødegård	2	64	40
10080	Rishaug	1	63	38
5749	Løfald	-5	62	39
5894	Jåttå	-2	60	41

Bosnes og Velsvik lovende

Som det fremgår av tabellen ligger 10402 Bosnes og 10432 Velsvik godt an når det gjelder overlevelse etter første laktasjon (75 prosent), mens 10402 Halsne ligger noe lenger nede på lista (65 prosent). Den best rangerte oxen etter første laktasjon er 10035 Hojem, mens 5894 Jåttå ligger dårligst an. Hojem har fortsatt 14 i avlsverdi og er god på viktige egenskaper som melk og fruktbarhet. Jåttå har nå en avlsverdi på -2. Den er god på melk, men har svært låge indekser for fruktbarhet, mastitt og andre sykdommer. Dette stemmer godt med at døtrene er lite holdbare. Best på overlevelse etter to laktasjoner er døtre etter 5793 Myran (59 prosent), mens døtre etter 5723 Ølberg er dårligst (37 prosent).

Finnes også på web

Tabellen er også lagt ut på Geno web (www.geno.no → NRF-okser → Granskingsresultater → Overlevelse og utrangering NRF) og blir rutinemessig oppdatert der. Her er også noen viktige utsjaltingsårsaker presentert. For at denne tabellen skal bli enda bedre, oppfordrer vi alle til å oppgi riktig årsakskode når dyr utrangeres.



Foto: Klingwall

Tranmæl i siget



10544 Tranmæl har kommet inn på femteplass, og det er eneste endring på listen siden forrige gang. Tranmæl kom inn som eliteokse etter granskning 3 i år og var derfor ikke ute i dunkene før i oktober. Oksen beholdt samlet avlsverdi på 23 etter årets siste granskning, og er tredje best av eliteoksene som er i bruk nå. Melkeindeks på 126 og jurindeks på 120 tilsier at dette er en okse som kommer til å bli mye brukt. Eneste begrensning er at den ikke bør brukes på kviger for å unngå økt risiko for kalvingsvansker.

Normalt ville 10556 Motrøen nå vært inne på lista. Det har imidlertid vært leveringsproblemer på sæd etter denne oksene, og derfor har den ikke blitt foreslått så ofte i avlsplanene som den ellers ville blitt.

Oksenr	Navn	Antall sæddoser brukt i sept/okt/nov
10462	Sørmarka	8061
10432	Velsvik	8014
10402	Bosnes	7879
10468	Nord-Braut	4590
10544	Tranmæl	4185

Noen holder

Hos Ha-Sø samdrift i Finstrand i Vest-Agder er det ei ku som har hatt ni kalver. Den har helt reint helsekort – altså ikke en eneste sjukdomsbehandling på ni laktasjoner. Tallene forteller videre om 1,7 insemineringer per kalv og et kalvingsintervall på 12,3 måneder. Produksjonsmessig har kua ligget over besetningsmidlet. Som vi ser på bildene er det både ei fin ku og et fint jur etter ni kalver.



Foto: Privat



Foto: Privat



mer frihet
bedre oversikt
mer melk



Den naturlige måten å melke på

I likhet med alle andre Lely løsninger til melkeproduksjon, er også den nye Lely Astronaut A4 melke-robot utviklet fra et klart utgangspunkt: kua.

Roboten gir den høyeste oppnåelige melkequalitet, og takket være det unike managementprogrammet, har du full kontroll over besetningen.

Du kan stole på roboten og på Lely, 24 timer i døgnet. Det er en Lely - Den naturlige måten å melke på!

Live Life Lely!



www.thenaturalwayofmilking.com

innovators in agriculture

Lely Center Nærbo
Melketeknikk Vest
4365 Nærbo
Tlf: 51 43 39 60

Lely Center Revetal
Melketeknikk Sør
3174 Revetal
Tlf. 33 30 69 61

Lely Center Fåvang
Melketeknikk Øst
2634 Fåvang
Tlf. 61 28 35 00

Lely Center Heimdal
Melketeknikk Midt Norge
7080 Heimdal
Tlf. 72 89 41 00

Hjerte for ku og øye for avl

Solveig Goplen
tekst og foto
solveig.goplen@geno.no



Vinner av Vandreutstillinga i november. Kua 258 er etter Lens og med Ulsaker som morfar. Kua har mjølket 11 473 kilo på 315 dager.



Bjørn Olav Enger

» Seminokseemner på løpende bånd, og de gode kombinasjonene står i kø

Sole samdrift på Toten i Oppland har de siste to åra levert fire okser til test. To okser er ungekø, og 10992 Enger og 11881 Sole er godkjent. I tillegg ventes sju seminokseemner. I dunken til dyrlegen ligger 10 doser Elvestadsæd, oksekatalogene for de siste ti åra er lett tilgjengelig på fjøskontoret og bærer tydelig preg av at de er favoritt-lesestoffet på garden. Inne i fjøset står kyrne nyklipte og blanke i hårlaget. Fjøstavlene er à jour. De fleste er NRF-kyr, men besetningen har også 30 prosent rein Holstein. På kalvingslista ser en at det også er brukt mange SRB-okser og finsk og canadisk Ayrshire. Flere av disse kombinasjonene kommer nå opp som seminokseemner.

– Jeg er ikke av de mest lojale, i perioder har jeg rett og slett vært litt uenig i avlsmålet på NRF. I tillegg syns jeg det har vært til dels for dårlige okser av NRF. Da har jeg heller brukt importoksene, sier Bjørn Olav Enger

Gammeldags storfekræmer

Bjørn Olav forteller at han beholder kun det han virkelig har tro på. Avlsarbeid har han vært opptatt av hele sitt liv. Det startet med kaniner, bikkjer og sau. Alltid var det utrolig spennende å se hvordan avkommet ble. Hvert år selger han livdyr til kollegaer, gode dyr, men de er ikke gode nok til å overleve i Sole samdrift. Her er det bare plass for beste. Han har venteliste på kjøpere. Selv kjøper han gjerne inn kvigekalver både fra Nortura og Furusest. Det er mange gode kvigekalver som bare blir meldt inn til fôringskalv.

Tillitserklæring

Det at Geno nå er interessert i så mange av kombinasjonene opplever Bjørn Olav som en bekreftelse på at han slett ikke har valgt feil okser. Tvert i mot. Det at Geno nå prioriterer mjølk høgere syns Bjørn Olav er rett. Det

hjelper lite med helse og fruktbarhet dersom kyrne mjølker for dårlig. Da Geno la om avlen økte antall toppkalv-kombinasjoner fra 140 – 240 i besetningen. Toppkalvlista mener Bjørn Olav er ei kjempeliste for den som er opptatt av avl, her kan se hvordan de ulike kombinasjonene kan forventes å bli på de ulike egenskapene.

Kukontrollen

På fjøskontoret står permene pent plassert i hylla, og Bjørn Olav har full kontroll over hvor han finner alle opplysninger. Det å rapportere til Kukontrollen er ikke noe han synes er et ork, tvert i mot det gir inspirasjon. Bjørn Olav tar mjølkeprøver hver måned. Han liker å være i forkant for å sikre mjølke kvaliteten og ha oversikt over de ulike parametrene på innholdet i mjølka på enkeltkuniav. En oppdatert Kukontroll gir god oversikt og har stor nytteverdi mener Bjørn Olav.

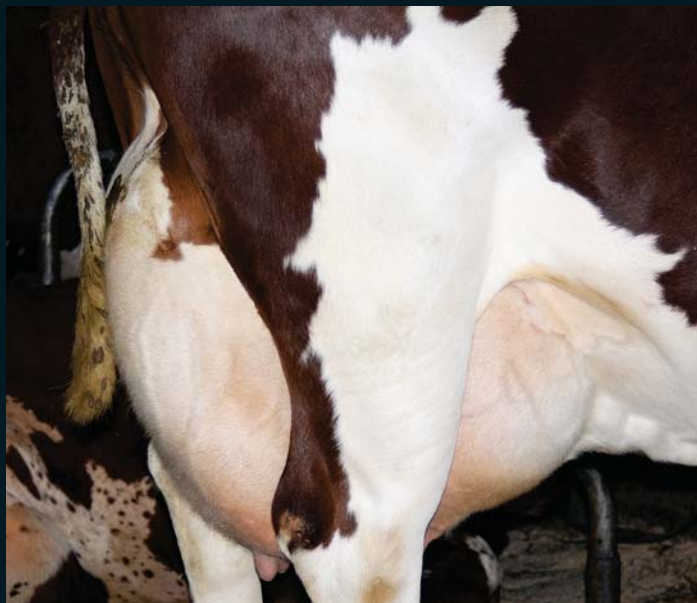


SOLE SAMDRIFT PÅ TOTEN I OPPLAND

- Bjørn Olav Enger
- 360 tonn i kvote
- 11 000 EKM i ytelse
- Aktuell fordi han er opptatt av storfeavl



267 etter 22009 Långbo og med Brenden som morfar. Etter denne kua har Geno nå kjøpt et seminokseemne. Kalven har 23005 Asmo Sale som far.



200 har dette flotte juret. Far er 10113 Stigsrud og morfar er 5553 Romundstad. Slike bakjur ønsker Bjørn Olav seg flere av.

For å finne ut hvilken okse han skal velge på det enkelte dyr så kjører han en toppkalvliste. Derfra plukker han kombinasjonene. Han legger vekt på detaljer. Dersom han vet at ei ku ikke er god nok som oksemor bruker han ikke seminokseemnekombinasjonen, men plukker en okse lengre ned på lista.

Elvestadsæden

Fortrinnsvis vil han bruke Elvestad på lågstilte dyr, gjerne med Brenden som far eller morfar. Også døtre etter Peterslund og Lens vil han prioritere Elvestad på. Gjerne de som har Ulsaker som morfar. Døtre med Ulsaker som morfar er samleobjekt i besetningen. Lågstilte «golvræcere» er uønsket.

For kort tid tilbake var det vandreutstilling på Toten. Da vant 258 fra Sole Samdrift hele utstillinga, der 85 kyr deltok. Kua er en førstegangskalver etter Lens. Den har Ulsaker som

morfar og fikk 9,5 på kropp og 4,5 på jur. Kua har mjølket 11 473 kilo på 315 dager. Denne kua er inseminert med 23007 Asmo Tosikko. Eneste svakheten denne kua har er litt mjuke koder. Valg av okse er gjort med tanke på å forsterke det kua er god på, nemlig mjølkemengde og jur.

Ytelse i verdensklasse

Besetningen har passert 11 000 kilo. På periodeutskriften står det at siste 305 dagers avdrått er 9 500 kilo på kvigene, mens de eldre ligger over 11 500 kilo. Oppskrifta er enkel, kyrne får kun førsteslått, FEm per kilo TS ligger på 0,92. Kraftfôret er Fase 1 fra Norgesfôr. Kraftfôret gis åtte ganger i døgnet, det gis maks 13 kilo. Silo gis med TKS appetittvogn. Denne fylles en gang i døgnet med to rundballer. Før kalving fôres kyrne med opp til tre til fire kilo kraftfôr. Bjørn Olav ser på tråte i juret hos kviger som et signal på

at har blir det bra med mjølk. Beitet er delt opp i mange skifter. Kyrne slippes på når graset er 20 centimeter, og det pusses etter annenhver avbeiting.

Andreslåttan fôres til sinkyr og ungdom. Bjørn Olav er opptatt av at sinkyrne ikke må bli feite. Det at de i sintida oppstalles i utedrift med liggeareal inne gjør at de blir i perfekt kondisjon når de bindes på båsen igjen.

Holdbarhetsindeks på ønskelista

Bjørn Olav benytter enhver anledning til på si fra om at også NRF trenger en holdbarhetsindeks. På stuebordet ligger Avlsnytt. Han mener at Geno har mye å hente på å samarbeide med Viking Genetic for å avle fram det røde alternativet til holsteinkua.

Bjørn Johansen

» Nå avsluttes presentasjonen av J-linjen med Vik-sønnene Aarestad og Nylenna.

Siste gren av J-linjen

For å sluttføre J-linjen gjenstår 2636 Viks to sønner 3456 Aarestad og 3459 Nylenna.

Aarestad var født i 1983 hos Ole O. Aarestad, Undheim i Rogaland. Den var svart, godt kjøttsatt, myk rygg og bra bein. Mora hadde en 2,4 års middel på 8 112-3,9-3,1 og en avlsverdi på 15. Den var etter 2052 Mauland. Oksen ga sønner med god tilvekstevne, døtre med gode jur, bra bein, men litt kalvingsvansker. Ved andre granskning fikk Aarestad 10 i avlsverdi. Den fikk en sønn i elitestallen, og det var 4463 Venevold, født i 1990 hos Ragna og Stein Narjord, Os i Østerdalen. Mora hadde en treårs middel på 8 922 kilo og en avlsverdi på 12. Den var etter 2896 F. Galåvoll. Venevold ga døtre med svært høy proteinprosent i mjølka, stor kjøttfylde, de hadde svært godt lynne og lite kalvingsvansker og dødfødsler. I sine endelige granskninger fikk oksen 18 i avlsverdi.

Hodalen fører linjen videre

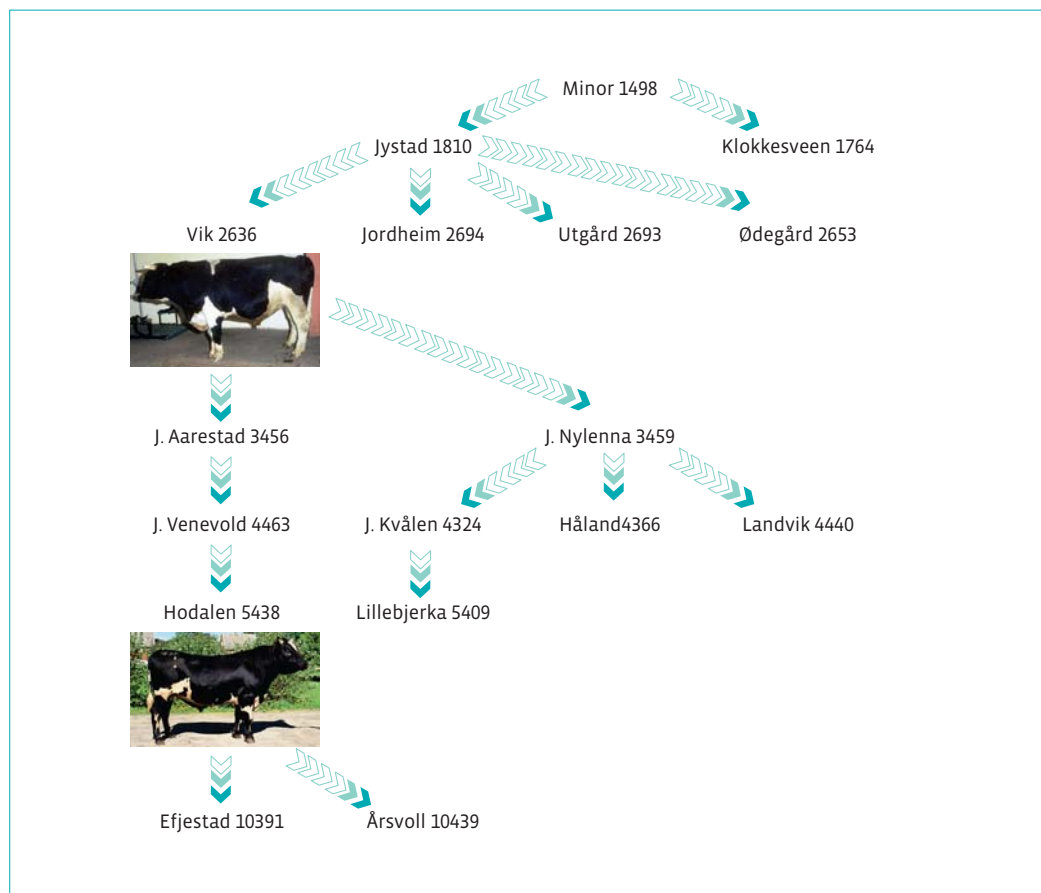
5438 J Hodalen ble sønnen som fører linjen videre. Den var født i 1997 hos Stein P. Rye, Tolga i Østerdalen. Mora 309 hadde en avlsverdi på 15 og var etter 3945 K. Fredvang. Som sin far nedarvet Hodalen mjølk med høy proteinprosent, lite lekkasje, lite mastitt og døtrene kalvet lett. Sønnene hadde stor kjøttproduksjonsevne. Oksen fikk 17 i avlsverdi. Så langt har denne oksen to sønner som har elitestatus. Det er 10391 Efstestad og 10439 Årsvoll.

Nylenna

Vik-sønnen 3454 Nylenna ble født i 1983 hos Robert Horn, Innhavet i Nordland. Den var rød, høg, vomma, hadde litt framskutte bøger og bra bein. Mora hadde en treårs middel på 10 277-3,9-3,1 og en avlsverdi på 17. Den var etter 1933 Øveråsen. Nylenna var først og fremst en veldig god kufar som

nedarvet døtre med høy produksjon, bra proteinprosent og med gode jur. Sønnene nedarvet bra med kjøtt. Det ble kjøpt inn mange sønner etter den. Tre kom videre etter avkomstgranskning. Det var 4324 Kvålen, 4366 Håland og 4440 Lauvik. Kvålen ble den som førte linjen videre. Oksen selv hadde noe ujevne

avkomsgrenskninger og den fikk en sønn – 5409 Lillebjerka – som fører linjen videre. De to andre sønnene etter Nylenna ble først og fremst gode kufedre. I øyeblikket står dessverre denne grenen for fall, da Lillebjerka ikke har noen sønn som har blitt oksefar.



PRISGUNSTIG NYHET I NORGE!



**Plansilo-seminar
9. februar**
Se: www.bbagro.no

Siloen kan overfylles uten fare for den som pakker. 23 graders vinkel på vegger gir skikkelig pakking helt ut til kanten. Gjennomkjøring i siloen gir rask tømning av lass. Overflatevannet renner utover kanten og i dreneringen. Enkel å utvide og hurtig demontering. Overskuddsmasse fra grunnarbeid brukes som en del av veggkonstruksjonen. Profiling av elementene gir maksimal utnyttelse og gjør siloen lite synlig i terrenget. Prisgunstig.

BB agro
HUSDYRTEKNIKK

Telefon: 69 12 68 00 - www.bbagro.no

LES BUSKAPSAKER PÅ
www.geno.no



Førjulskampanje innendørsmechanisering

GODE TILBUD PÅ UTSTYR TIL BÅSFJØS OG GROVFØRHÅNTERING FØR 1. DESEMBER



Nyhet!
FreeStall Feeder –
nå med mulighet for ekstra
kraftfôrtank

Mullerup stasjonære vertikallblandere

- Lav innlastningshøyde
- 5 valgfrie lukeplasseringer med integrert elevator
- Høykvalitets stål i blandekaret
- Klargjort for automatiske distribusjonssystemer
- Kutter og blander alt fra frosne rundballer til finsnittet plansilo
- Gir grovfôr/fullfôr med ønsket struktur
- Lavt effektbehov



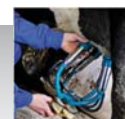
MULLERUP



Rørmelkeanlegg

- Komplet vakuumpumpe inkl. tilkoblinger og rør
- Komplet slutenhet inkl tilkoblinger og slanger/rør
- Vakuummeter og regulator
- 10 stk QuadroFix kombikraner
- Veggholder for melkefilter, og 1pk. filterstrømper

A-K pris fra kr 40 000,-



DemaTron 50T melkemaskin for båsfjøs

- IQ Melkeorgan
- Melk/- vakuumlanger inkl.
- Automatisk avtaker
- Elektrisk drevet avtaksmotor
- Melkemengde display
- Lyd/lys alarm

A-K pris fra kr 13 800,-

TOPP TEAM FØRING

er en spesialgruppe i TINE Rådgiving innen mjølkproduksjon- og fôringsrådgiving

Utnytt utstyrets muligheter maksimalt

Gratis rådgiving ved kjøp av komplett Mullerup fôringslinje (MVM/BaleHandler + FSF/BeltFeeder) innen utgangen av november:

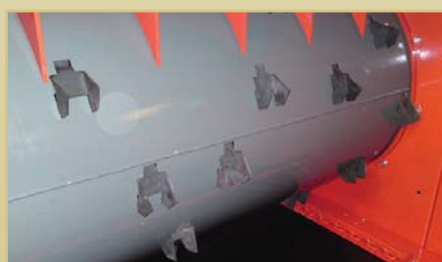
- 20 timer rådgiving (inkl. 2 gårdsbesøk og telefonsupport)
- Gjennomgang av eksisterende forplaner og strategi for fremtidige føring
- Optimering av fôrresjoner ved bruk av NorFor, verdens mest komplette fôrverderingssystem
- Registrering av fôrøptak, beregning av fôr-effektivitet og eventuelt korrigering i fôringsstrategi

Topp Team Føring spesialrådgivere i samarbeid med A-K Maskiner setter fokus på en økonomisk og ernæringsmessig optimal føring.

Priser er eks. mva

www.a-k.no

A-K maskiner



Komplette utfôringsystemer

Mange nyheter og viktige detaljer

Vi har alt fra det enkle til det mest avanserte og helautomatiske utfôringsystem.

Les mer på:

fk-landbruk.no/l-mek/Grovfor og kontakt våre selgere!



I-mek

Kompetanse
Løsninger
Produkter

Montering
Service
Optimalisering

fk-landbruk.no



Felleskjøpet

Solveig Goplen
solveig.goplen@geno.no

» Etanolgjæring i surfôr er ikke noe nytt, men det kan få store konsekvenser for mjølkeprodusenter som får kvalitetsfeil på mjølka.

Etanolgjæring kan få dramatiske følger

Tre mjølkeprodusenter er samlet rundt kjøkkenbordet i Skjeberg i Østfold. Diskusjonstemaet er etanolgjæring (alkoholgjæring) i rundballer og konsekvenser for mjølke kvaliteten. Opplevelsene er dramatiske; hele lass er avvist på mottaket i Sarpsborg og mjølk er satt igjen på gardstanken. Partiet med førsteslått er parkert så lenge i påvente av at Tine skal komme med gode nok råd om hvordan slåtten kan benyttes i fôrrasjonen. Enn så lenge så fôres det kun andreslått hos de to som er rammet.

Høstet etter anbefalingene

Fôret er høstet i måneds skiftet mai/juni. Grasblendinga er Spire Surfôr + 10. Været var godt, og det ble rakt sammen og presset i rundballer. Den ene bonden brukte Ensil Pluss og den andre brukte ikke ensileringsmiddel. Entreprenøren opplyser at doseringa er lågere enn anbefalt rundt to liter per tonn. Alt fôret ble presset med presse med variabelt kammer og pakket med åtte lag plast innen to timer

Fôrprøven hos Kai Olseng, som har ei kvote på i overkant av 200 tonn, viser at fermenteringsproduktene ligger på 58 gram per kilo tørrstoff. Etanol ligger på 13 gram per kilo tørrstoff. Fôret har 40 prosent tørrstoff og NEL20 på 6,45 MJ/kilo TS. Ufordøylig NDF er på 100. Energiverdien er høy og fôret er svakt gjæret. Dette fôret gir fôrsmak og kan ikke brukes til mjølkeku fôr.

Derimot kan andreslått brukes. Den er høstet 10. juli og har 45 prosent tørrstoff. Sum fermenteringsprodukter ligger på 73 gram per kilo tørrstoff. Etanol ligger på fem gram per kilo tørrstoff.

Fôrprøve med 22 gram etanol

Kai var også høsten 2009 i den situasjonen at et lass ble kassert og sporet tilbake til hans leveranse. Selv om mjølka var nedklassa med årsak fôrsmak, oppfattet Kai at mye av feilsøkingarbeidet gikk på forhold rundt luftinnslipp i forbindelse med at han hadde et gammelt mjølkeanlegg. Han startet sitt eget forsøk, en ball

førsteslått og en ball andreslått. Under det arbeidet oppdaget han at partiet som det ble påvist 18 gram etanol i fungerte, men når nivået var 22 gram kjente han smaksfeil på mjølka. Mjølkeanlegget er nå skiftet ut.

Einar Talberg kom bort i problematikken i år. Her er fôret høstet uten bruk av ensileringsmiddel. Fôret har 40 prosent tørrstoff. Fôrprøve av førsteslått viser 35 gram etanol per kilo tørrstoff. Det er en fortvilet situasjon med over 100 bunter som inneholder over 300 FEm hver som ikke kan fôres til mjølkekyr. Kvota er på over 200 tonn, og det å oppleve at 2 000 liter med mjølk settes igjen på garden flere ganger er altfor kostbart for den enkelte bonde.

Ingen kan gi oss oppskrifta

Så langt så er det å kutte ut førsteslått til mjølkeku det eneste som fungerer. Kyrne får da et dårligere fôr. Målet i besetningene er høy ytelse på opp mot 10 000 kilo. Da er det ikke særlig gromt å bruke det beste fôret til



Hva skal du gjøre når du ligger med 70 000 FEm etanolgjæret silo på lager?
Illustrasjonsbilde. Foto: Rasmus Lang-Ree



» Etanolgjæring kan få dramatiske følger

» ungdyra. I tillegg så blir det for lite fôr dersom førsteslåttan ikke kan brukes.

Det store spørsmålet i vinter er: Hvordan kan dette fôret brukes i fôrasjonen? Naboen Jens Erik Westberg, som også har etanol i sitt fôr, kjører det i fullfôrmiksen. Da ser det ut som det kan være mulig å bruke noe silo med etanol. Fôrprøva viser ti gram per kilo tørrstoff uten at det går ut over mjølke kvaliteten. Er det mulig å lufte fôret på noen måte, for eksempel ved å kjøre det gjennom fullfôrvogna til naboen før fôring? Spørsmålene er mange, og bøndene forteller at så fort mjølka på gardstanken tilfredstiller kvalitetskravene så blir det utrolig stille fra Tine. Det er jo ikke så rart siden mjølka er god nok, men bøndene som har fulgt råd fra rådgivingstjenesten om høstetid ligger med 70 000 FEM etanolgjæret silo på lager og er i en utrolig kinkig situasjon.

Nye driftsmåter trenger moderne kunnskap

Selv om Åshild Randby og Magne Mo har beskrevet problematikken så stiller bøndene spørsmålet om ikke kunnskapen bør moderniseres. Bøndene mener at Tine i samarbeid med UMB bør finne ut om det er mulig

å bruke etanolgjæret surfôr til mjølkeku ved å blande fôret, lufte fôret eller andre tiltak. I tillegg bør Tine engasjere UMB, Felleskjøpet og Norsk Landbruksrådgiving for å finne ut hvordan etanolritt surfôr skal lages. Hvordan skal en handtere at fôret har ulik tørrstoffprosent, kanskje 60 prosent på toppen og 25 prosent under? De berørte bøndene opplever at de har fulgt rådene om tidlig høstetid og høy tørrstoffprosent. Har de gått for langt? For neste sesong vurderer de å utsette høstetida og fortørke mindre. Hvilket ensileringsmiddel de skal velge er de usikre på. Kan mye fôr ute på bygda ha et nivå av etanol som ligger farlig nær grensa for hva som gir god mjølk? Etanol analyseres det ikke for når en bestiller gjæringskvalitet hos Eurofins, det må bestilles i tillegg. Derfor er det få analyser av etanol. De trenger oppskrifta snarest på etanolritt surfôr!

Robotfjøsene gjør det umulig å styre etetidspunktet i forhold til mjølkningstidspunktet. Et annet spørsmål de stiller er om dette er problematikk som er kjent fra utlandet. Bøndene rundt kjøkkenbordet i Skjeberg roper om hjelp og ønsker å få fokus på problematikken.

Åshild T. Randby

Forsker UMB
ashild.randby@umb.no

Etanolgj

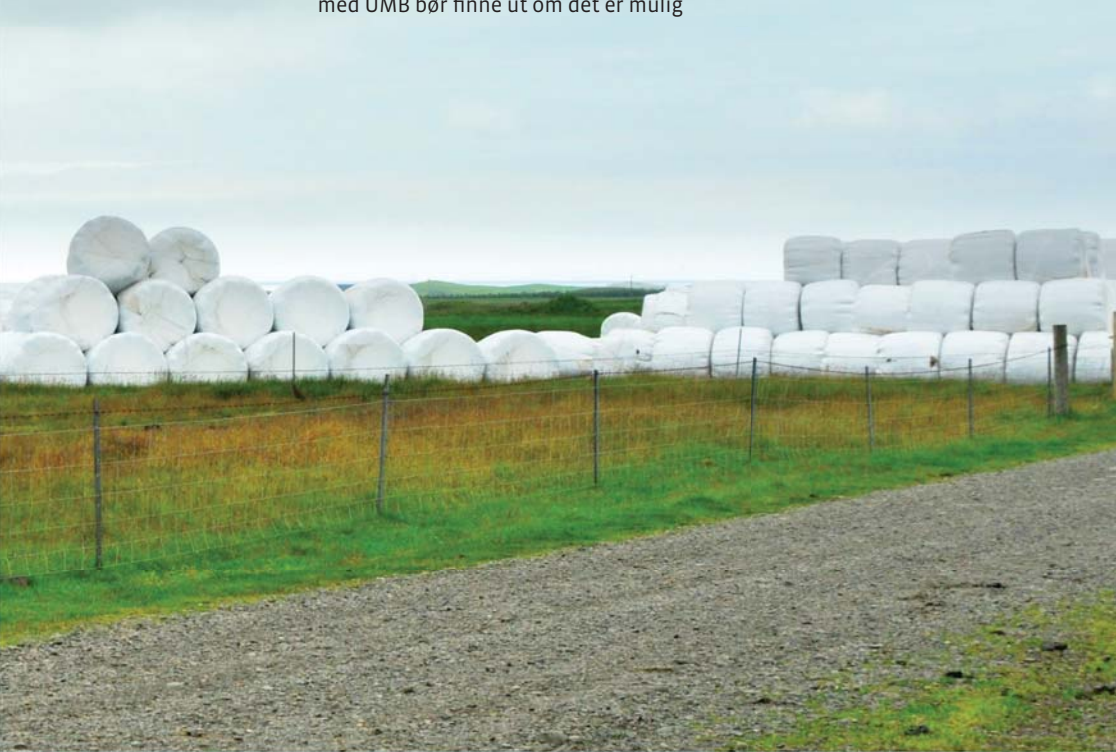
Vi finner alltid etanol i gjæret fôr, men mengdene kan variere fra cirka 1 til 60 gram per kilo tørrstoff. Kraftig etanolgjæring kan oppstå ved alle tørrstoffnivåer opp til 65 prosent. Både surfôr som ellers er velgjæra, og surfôr som er feilgjæra, kan inneholde store mengder av etanol.

Gjærsopp

Både bakterier og gjærsopp kan produsere etanol, men det er overveiende sannsynlig at det er gjærsopp som er ansvarlig når mengdene i surfôret blir høge. Relativt høgt innhold av sukker i graset som ensileres er en forutsetning for å få høgt etanolinnhold i surfôret. Sukkerinnholdet i graset øker i godvær, og er høyere på ettermiddagen og kvelden enn om morgenen. I et laboratorieforsøk ble det funnet høge etanolverdier i surfôr fra to graspartier som inneholdt henholdsvis 11 og 6 prosent sukker (monosakkarider + sukrose), men ikke i det tredje graspartiet som inneholdt 4 prosent sukker. Under anaerobe forhold (uten luft) omsetter vanlig gjærsopp, *Saccharomyces* spp., sukker omtrent utelukkende til etanol og karbondioksyd (CO₂), hvorav CO₂ forsvinner som gass. Dette er det samme som skjer i en vinballong. Produksjonen av etanol gir stort tap av tørrstoff, men nesten ikke tap av energi. Gjærsoppen lever godt i surt miljø i surfôr så lenge det er tilstrekkelig sukker til stede.

Hva styrer gjæringsmønsteret?

Ved høsting vil graset alltid ha på seg en rekke mikroorganismer, den såkalte epifytiske flora. Den består av ønskede mjølkesyrebakterier i tillegg til uønskede enterobakterier (produserer særlig eddiksyre), smørsyrebakterier, gjær- og muggsopp,



» Etanolgjæring i surfôr er et økende problem i Norge. Når innholdet overskrider 12-15 gram per kilo tørrstoff kan det føre til smaksfeil i mjølk, karakterisert som fôrsmak.

æring i surfôr

og diverse andre mikroorganismer. Forholdet mellom de ulike organismene vil variere, og hvilke som blir dominerende i surfôret avhenger til dels av faktorer som vi kan påvirke.

Antallet mjølkesyrebakterier og gjærsopp i den epifytiske floraen har betydning for konkurransen mellom mikroorganismene. Forsøk har vist at etanolinnholdet i surfôr kan reduseres ved tilsetning av mjølkesyrebakteriekultur (såkalte inokulanter). Mange inokulanter inneholder i tillegg enzymer som omdanner fiber (hemicellulose og cellulose) til sukkerarter, for å sikre nok sukker til mjølkesyrebakteriene. Ved ensilering av mais stimulerte imidlertid slikt ekstra sukkertilskudd heller vekst av gjærsopp, og derved økte mengden etanol i fôret. Bruk av melasse som ensileringsmiddel kan virke på samme måte, altså at sukkertilskuddet kan komme gjærsoppen til gode.

Ensileringssteknikk

Når gras ensileres i sakte tempo vil plantenes egne enzymer fortsette respirasjonen (åndingen) så lenge det er oksygen tilgjengelig. Prosessen er den samme som når vi selv ånder. Det forbrukes sukker og oksygen, og produseres CO₂, vann og varme. Slik varmgang ved innlegging har vist seg å øke etanolinnholdet både i laboratoriesiloer og tårnsiloer, og i rundballer som ble plastpakket ett døgn etter pressing. Men i disse tilfellene opptrø høgt etanolinnhold sammen med dårlig gjæringsmønster i surfôret. Surfôret fikk økt innhold også av smørsyre, eddiksyre, propionsyre og ammoniakk, og redusert innhold av sukker.

Fortørking

Fortørking av gras til ulike tørrstoffnivåer har ikke gitt noen entydig

effekt på etanolinnholdet i surfôr. Tørking i smal streng ga høyere innhold av alle gjæringsprodukter, inkludert etanol, enn tørking i breispredt streng når tørkinga ble avsluttet til samme tid men ved ulikt tørrstoffnivå. Det ble derimot ikke funnet forskjell mellom smal og brei streng når graset ble tørket til samme tørrstoffnivå.

Knusing av graset

Kraftig knusing av graset (mattelegging, mosing) før strenglegging og tørking på jordet har gitt reduksjon i etanolinnholdet og økt innhold av mjølkesyre i sterkt fortørka surfôr. Det ble målt en kraftig økning i antall mjølkesyrebakterier i den meste grasmassen, som forklarer endringen i gjæringsmønsteret i surfôret. Kanskje er det samme årsak til at vi i Norge registrerte økt mjølkesyregjæring og redusert etanolgjæring i surfôr presset med de tidligere utgaver av Orkel rundballepresse, der graset ble høsta med slagghøsteraggregat? Slagghøsteren knuser graset og frigjør plantesaft mye kraftigere enn moderne snittekniver. Bare en svak tendens til mer mjølkesyre og mindre etanol er funnet ved bruk av snittekniver, sammenlikna med utkobling av knivene i samme presse.

Men hvorfor kommer denne sukkerholdige plantesaften mjølkesyrebakteriene, og ikke gjærsoppen, til gode? En mulighet kan være tidsfaktoren. Bakteriene er vanligvis raskest ute, mens gjærsoppen gjør seg mer gjeldene litt lenger ut i ensileringsprosessen, mest typisk først etter 2-3 uker. Frigjøring av plantesaft øker ikke totalmengden sukker, men gjør den tilgjengelig tidligere i gjæringsforløpet. Et forsøk fra 1993 viser at gjærsoppen kan holde sin aktivitet



Brukt i tilstrekkelig dose vil ensileringsmidler basert på maursyre og propionsyre som regel sikre surfôr kvaliteten i alle silotyper ved alle tørrstoffnivåer. Foto: Åshild T. Randby

i gang lenge. Rundballer presset i juni og åpnet i november inneholdt i gjennomsnitt 5,4 gram etanol per kilo tørrstoff, mens tilsvarende rundballer lagret fram til mai året etter inneholdt 9,2 gram etanol per kg tørrstoff. I to andre forsøk økte også etanolinnholdet ved forlenget lagringstid.

Ensileringsmidler med maursyre

Maursyreholdige ensileringsmidler er til uvurderlig hjelp i ensileringa i Norge. Men de løser ikke problemet med etanolgjæring i surfôr. Noen ganger reduserer maursyre etanolinnholdet, og omtrent like mange ganger øker syra etanolinnholdet, og økningen kan være kraftig. Vi har mange tilfeller hvor analyse av maursyreholdig surfôr viser



Etanolgjæring i surfôr

➤ førsteklasses kvalitet bortsett fra høgt innhold av etanol. Årsaken er trolig tosidig. Tilsetning av maursyre gir både grasets og den epifytiske bakterieflo-
raen en sikkelig «kalddusj». Grasceller dør, og derved hemmes respirasjonen og den tilhørende temperaturstigningen i massen. En del bakterier, også mjølkesyrebakterier, dør. Det tar noe tid før mjølkesyrebakteriene fullt ut er virksomme igjen, og dette tidstapet kan føre til dårligere konkurranse med gjærsoppen. En tilleggsårsak kan være at maursyra, ved å dempe både grasets respirasjon og bakterieaktiviteten, sikrer at mer sukker er igjen i grasets en tid etter ensilering, og dette kan være attraktivt for gjærsoppen.

En flora av mikroorganismer følger med grasets når det høstes. Både bakterier og gjærsopp kan produsere etanol, men når innholdet er høyt er som regel gjærsoppen ansvarlig. Foto: Åshild T. Randby

Ensileringsmidler med propionsyre

Propionsyre er en svakere syre enn maursyre, men den har en spesiell hemmende effekt på sopp, som maursyre ikke har. Bruk av ensileringsmidler som inneholder en blanding av maursyre og propionsyre, og eventuelt også benzoesyre, reduserer alltid etanolgjæringa i surfôr sammenlikna med bruk

av reine maursyremidler, og vanligvis, men ikke alltid sammenlikna med ingen tilsetning. Virkningen er sterkt doseavhengig, slik at både økt andel propionsyre i ensileringsmidlet, og økt dosering, reduserer etanolinnholdet.

Valg av ensileringsmidler

Kofasil Ultra inneholder flere antimikrobielle kjemikalier, og er det sterkeste ensileringsmidlet når det gjelder å hemme etanolgjæring. Når hovedproblemet er etanolgjæring, og grasets skal ensileres i rundballer, vil Kofasil Ultra være det sikreste valget. Men innholdet av natriumnitritt i produktet øker risikoen for utvikling av giftige gasser i siloen. Kofasil Ultra må derfor bare nyttes til rundballer. Innholdet av natriumnitritt tilsier også at midlet må håndteres med forsiktighet selv om det ikke er etsende. Verken Kofasil Ultra eller inokulanter hemmer grasets ånding. De vil derfor ikke redusere temperaturen i grasets under innlegging, og er dårligere egnet enn syremidler ved ensilering i siloer. Selv om inokulanter kan senke etanolinnholdet i surfôr, er de ikke sikre som

ensileringsmidler under varierende norske forhold, i hvert fall ikke til siloer. Rundballer er mindre utfordrende på grunn av rask utestenging av luft.

Ensileringsmidler basert i hovedsak på maursyre og propionsyre vil som regel sikre surfôr kvaliteten i alle silotyper ved alle tørrstoffnivåer. Brukt i tilstrekkelig dose vil de hindre feilgjæring (smørsyre-gjæring), konservere proteinet, og produsere surfôr med restriktiv gjæring, altså lågt innhold av syrer og etanol, og høgt innhold av sukker. Dette vil bidra til økt fôropptak og i tillegg gi økt stabilitet av surfôret etter åpning av siloen.

Tilstrekkelig dose?

Hva som er tilstrekkelig dose til å senke etanolgjæringa til trygge nivåer vil variere. I to norske rundballeforsøk i 2007 og 2009, med 13,1 og 16,1 prosent vannløselige karbohydrater (sukker + fruktan) i grasets og fortørking til cirka 30 prosent tørrstoff, var seks liter per tonn gras av Ensil Pluss eller GrasAAT Plus ikke tilstrekkelig (ga 16–22 gram etanol per kilo tørrstoff), mens seks liter per tonn av et middel med høyere andel propionsyre fikk etanolinnholdet ned i 13 gram per kilo tørrstoff. Kofasil Ultra tilsatt med fire liter per tonn fikk etanolinnholdet ned i 6–7 gram per kilo tørrstoff i begge forsøka (se Buskap 5 – 2010).

Etanol i fôr til drøvtyggere

Fôringforsøk i 1997, hvor etanol ble tilsatt i surfôret, viste stor appetitt hos kyrne. De spiste sine 600 gram daglig tildelt etanol i tillegg til den øvrige rasjonen. Etanol økte både fett- og proteinprosenten i mjølk, slik at ytelsen i energikorrigert mjølk økte. Men dette er en mager trøst dersom smaksfeilen i mjølk, som også ble klart demonstrert, fører til nedklassifisering eller leveringstopp. Det er likevel ikke oppdaget noe som skulle tilsi problemer med å nytte etanolholdig fôr til ikke-mjølkende drøvtyggere.



» Til forskjell fra andre problemer med surfôrkvaliteten, synes høgt etanolinnhold å oppstå oftere når utgangspunktet i råvaren ser ut til å være godt, med fortørka fôr av god kvalitet som har gjennomgått svak/moderat fermentering (har lågt innhold av organiske syrer).

Råvarens rolle

Oddbjørn Kval-Engstad

Fagkoordinator grovfôr Norsk Landbruksrådgiving/Bioforsk, oddbjorn.kval-engstad@lr.no

Fôrvekstene har ulikt sukkerinnhold, og vanlig «norsk» gras har lågt innhold. Størst innhold finner vi i raigras, deretter timotei, engsvingel og hundegras. Belgvekstene har lågt innhold av sukker, men større bufferevne (evne til å motstå pH-senking) enn gras og kan således gi litt større problem med å oppnå ønska gjæringskvalitet. Det skyldes både høgt proteininnhold og høgt innhold av mineraler. Tilsvarende vil sterkt nitrogengjødsla gras ha større bufferevne på grunn av høgt proteininnhold. Vi finner størst mengde sukker i stenglene på plantene. Tidlig høsta fôr vil ha lågere sukkerinnhold enn seint høsta, men samtidig noe større bufferevne på grunn av høgere nitrogenkonsentrasjon.

Mer sol gir mer sukker

Gode høsteforhold innebærer mer sol, raskere fortørking og høgere sukkerinnhold, men samtidig blir temperaturen i fôret høgere. Moderne høstemetoder har ofte stor innhøstingskapasitet, men setter også ekstra krav til godt arbeid med god komprimering og rask pakking og tetting av rundball/silo. Høgt tørrstoff (over 35 prosent) gjør det ekstra viktig med fin snitting og innlegging i tynne lag.

Brei streng gir jevnere tørrstoffnivå

Brei streng eller breispredning gir raskere fortørking og jevnere tørrstoffnivå i strengen enn smal streng, og jevnt tørrstoff gjør det lettere å få homogen gjæring av surfôret. Når fôret blir findelt og blanda gjennom høstestyret før innlegging i silo får vi indirekte brukbar fordeling av

ensileringsmiddel, og slipper utfordringene knytta til mye fôr i strengen. I ei rundballepresse «rulles» fôret inn samtidig som ensileringsmiddel legges på toppen av strengen, og vi får nærmest ei rullekake der ensileringsmiddelet utgjør et tynt lag syltetøy. Jo tjukkere strengen er, jo mindre andel av fôret får ensileringsmiddel. Med for eksempel fire liter per tonn fôr skjønner vi at det er lite væske å fordele, og som tas opp av plantene den treffer uten at det foregår nevneverdig «spredning» inne i ballen. Unntaket er gasseffekt fra Kofasil-produkter. Vi må derfor sørge for maksimal fordeling i strengen gjennom flere dyser for tilsetninga, og vi må legge inn så tynne strenger som mulig. Har du problem med mye etanol i fôret må du absolutt unngå sammenraking av flere strenger når fôret skal i rundball!

Svakere gjæring i fortørka fôr

Fortørka fôr gjennomgår svakere gjæring og får høgere slutt-pH enn fuktig fôr. Dermed vil mengde restsukker være større under ellers like forhold, og fôret er mindre stabilt når siloen åpnes. Til fortørka fôr er det viktig å bruke ensileringsmidler som virker mot gjæringsopp. Som omtalt i artikkel av Åshild Randby (se side 22) har Kofasil-produkter spesielt god effekt når etanol er problemet, men disse bør bare brukes i rundball. Når vi enten bruker syrebaserte preparat eller inokulanter (basert hovedsakelig på mjølkesyrebakterier) må vi velge en variant med effekt på gjæringsopp, det vil si gir tilsetning av propionsyre, benzo-syre og/eller sorbinsyre. De vanligste



For å få best mulig effekt av konserveringsmiddel ved rundballepressing er det viktig at strengen ikke er for tynn. Foto: Åshild Randby

inokulantene inneholder homofermentative bakterier, men disse gir ikke stabilt surfôr ved sterkere fortørking. Og når oksygen kommer til ved åpning av siloen, kan gjæringsopp vokse på mjølkesyra. Heterofermentative mjølkesyrebakterier gir mer stabilt fortørka surfôr, men de har ulempen at de produserer en del eddiksyre.

Følg anbefalt dosering

Til slutt vil vi understreke at anbefalt dosering må følges uansett valg av preparat – halv dosering er halvgjort arbeid! Med redusert dose får vi kanskje starta fermentering i riktig retning, men vi blir svært avhengig av at mjølkesyrebakteriene får overtaket og tar seg av resten. For preparater med både maursyre og propionsyre kan vi bruke lågeste dose rundt/i overkant av 30 prosent tørrstoff, og så må doseringa per tonn fôr økes når tørrstoffinnholdet er lågere eller høgere.

» Fôrsmaker er den vanskeligste smaksfeilen å ha kontroll med for den enkelte produsent. Spesielt smaksfeil forårsaket av alkoholgjæring i fôret har vist seg å bli ny og utfordrende problemstilling.

Ole Ulberg
Rådgiver Tine
ole.ulberg@tine.no

Smaksfeil på melk

Fra 1. januar 2005 erstattet Tine den månedlige lukt- og smaksanalysen av alle leveranser med maskinell analyse av frie fettsyrer to ganger per måned. I tillegg har mottakskontrollen ved meieriene fått økt fokus.

Mottakskontrollen

Tankbilsjåførene har ansvar for å lukte på melka før innpumping til tankbil. Ved mistanke om smaksfeil skal melka ikke hentes før prøve av melka er godkjent ved smaksdømming ved meieriene. Mottakskontrollen innebærer også at alle tankbillass skal smaksdømmes før innpumping på meieriene. Lass med smaksfeil omdisponeres og alle leverandører på lasset smaksdømmes. Leverandører med sterk smaksfeil bedømt som «unormal melk» gis et trekk tilsvarende klasse 3 for hele månedsleveransen.

Besk/harsk smak

De dominerende smaksfeilene i norsk mjølk har vært besk/harsk smak. Årsaken her er kjemiske endringer i mjølkefettet, noe som

gir den karakteristiske beske/harske smaken når syrenivået er over 0,9 er denne smaksfeilen tydelig på melka. Denne smaksfeilen opptrer oftest på såkalt sinmelk, eller dersom det i perioder av året har vært underføring på energi i besetningen.

Fôrsmaker

Fôrsmaker er i dag den vanskeligste smaksfeilen å ha kontroll med for den enkelte produsent. Årsaken er at lukt- og smaksstoffer i form av uønska gjæringsprodukter fra surfôr/rundballer overføres til melka. Smaksfeil kan også inntreffe på beite/grønnfôring dersom graset inneholder mye ugras med sterke smaksstoffer. Overføringen til melka skjer enten ved direkte absorpsjon fra fjøsluft til melka, ved innånding av fjøslufta for dyret og absorpsjon gjennom lungene eller gjennom fôret og absorpsjon gjennom vomgass.

Smørsyresmak

Smørsyresmak er den vanligste fôrsmaken. Årsaken er at smørsyregjæringa har dominert i surfôret

på bekostning av mjølkesyre og eddiksdyregjæringa. En fôranalyse vil avdekke et høyt nivå av smørsyre, samt at det er en sterk gjennomtrengende lukt fra fôret.

Etanolgjæring

Etanolgjæring (alkoholgjæring) med påfølgende smaksfeil i melka er en ny erfaring fra denne fôringssesongen. Tidlig høsta og godt fortørka gras ensilert i rundballer med syretilsetning har i disse tilfellene et alkoholinnhold som gir sterke smaksfeil på mjølka (mer enn åtte gram alkohol per kilo tørrstoff). Fôret lukter godt, dyra eter fôret med stor appetitt og fôrprøvene viser meget høye fôrverdier. Det er vanskelig å forklare hvorfor alkoholgjæringa blir så dominerende i rundballen.

Et arbeid er satt i gang for å finne årsaken til de høye alkoholverdiene i fôret, samt hva som er årsaken til at smakstoffene i så stor grad påvirker melka.

Forebygging av smaksfeil

Tiltak mot fôrsmak er en stor utfordring for dem som har vært uheldige med fôrkonserveringen. Både praktisk og økonomisk er dette vanskelig.

Lufting av fôret ett til to døgn før fôring er et tiltak som i noen grad hjelper. Kjøring av fôret gjennom fullfôrvogn gir nok minst like god virkning. Ellers er erfaringen fra praksis at fôring med halm, gjerne amoniakkbehandle, vil begrense problemet noe.

Når mjølkesystemet ikke er robot er det også viktig å gi grovfôret etter melking. Lukta av fôret i fjøset vil da ikke i så stor grad kunne påvirke melka.

Smaksfeil forårsaket av alkoholgjæring i fôret er en ny og utfordrende problemstilling. Det er mange sider ved dette problemkomplekset som det må forskes mer på.



Hittil i 2010 er har det i Tine vært 74 tilfeller med «unormal melk» som har kommet inn til meieriene. Et tilsvarende antall gards-tanker er ikke hentet på grunn av smaksfeil på melka oppdaget av tankbilsjåførene.
Foto: Rasmus Lang-Ree

Med Fiskå Melketopp får du et sluttresultat som gir bedre lønnsomhet og sunnere dyr

Det er dokumentert i egne og utenlandske forsøk at ved å erstatte bygg med mais i kraftfôret, bedres vommiljøet og fordøyelsen av fiber. Det betyr av ved appetittføring av surfôr vil mais i kraftfôret bidra til økt surfôropptak. Resultatene kan måles gjennom økt protein-% og/eller økt melkeytelse. Bedre fruktbarhet og mindre risiko for ketose er også et resultat av same sak.

Etter at Fiskå Mølle introduserte Melketopp med mais i 1997 har vi kontinuerlig forbedret kvaliteten på fôret helt fram til i dag.

Du finner detaljene ved å gå inn på våre nettsider www.fiska.no under «produkter».

Vi tilbyr 3 varianter Melketopp: Låg, Nøytral og Høg - som angir forskjellige PBV-nivåer.

Ta gjerne kontakt med oss for mer informasjon om både Melketopp, andre produkter og, ikke minst, om vårt sterke fokus på enkelt og personlig samarbeid.

Fiskå Mølle

Godt gjort er bedre enn godt sagt

Fiskå Mølle. Tlf. 51 74 33 00

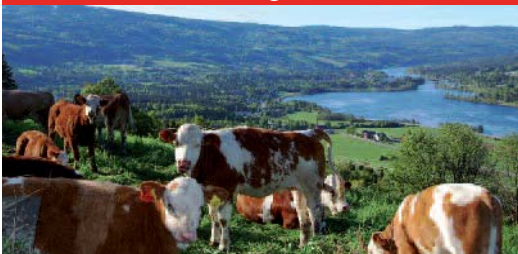
Etne Byggdemølle Tlf. 53 77 13 77

Fiskå Mølle Trøndelag AS Tlf. 73 85 90 60

Flisa Mølle og Kornsilø Tlf. 62 94 54 44

Foto: Frida Meyer

- erfaring - kunnskap - fleksibilitet - kvalitet - utvalg -



©NR49-RUDI®

-innredning for kjøttfe

• se utvalget vårt på www.fjossystemer.no

Våre fagkonsulenter skreddersyr løsninger tilpasset ditt behov!
-ta kontakt for prosjektering og tilbud;



FJØSSYSTEMER

FOR MER INFO, SE VÅR WEB: fjossystemer.no

Øst
2634 Fåvang
Tlf: 61 28 35 00
ost@fjossystemer.no

Sør
3174 Revetal
Tlf: 33 30 69 61
sor@fjossystemer.no

Vest
4365 Nærbø
Tlf: 51 43 39 60
vest@fjossystemer.no

Nordvest
6770 Nordfjordeid
Tlf. 57 86 25 05
nordvest@fjossystemer.no

Midt
7473 Trondheim
Tlf. 72 89 41 00
midt@fjossystemer.no

BYGG
2634 Fåvang
Tlf: 61 28 35 30
bygg@fjossystemer.no

» Tall fra Effektivitetsanalysen for 2009 viser at gjennomsnittlig timelønn ligger på 127 kroner, men variasjonen mellom brukene er meget stor.

Kai Espeseth
Fagspesialist
Tine Rådgiving
kai.espeseth@tine.no

Arbeidsforbruk og lønns

» I de fleste sammenhenger handler økonomi om hvordan vi utnytter ressurser. I ulik grad og forskjellig fra bruk til bruk vil ressursene være begrenset. I norsk mjølkeproduksjon snakker en da ofte om ressurser som areal, fjøs plass og kvote. Mens en på 1990-tallet snakket om kvoten som den mest begrensende faktoren, har en de siste årene fokusert på behovet for å fornye og utvide fjøsplassen. På 2000-tallet har norsk mjølkeproduksjon gjennomgått en sterk endring. Mange har utvidet produksjonen gjennom kvotekjøp/leie, jordleie og nyinvesteringer i fjøs.

For flere oppleves derfor tilgjengelig arbeidskraft, i første rekke egen men også leid, som en knapphetsfaktor.

Registrering av arbeidstid

I Tine Effektivitetsanalyse (EK) har vi de to siste årene tilbudt en modul der en kan registrere arbeidsforbruk i storfeproduksjonen for i neste omgang å kunne beregne resultatmål per time som familiens arbeidsfortjeneste og lønnsevne for storfeproduksjonen.

For regnskapsåret 2009 er det foreløpig kjørt 350 analyser med arbeidstidsregistreringer. Det er stor spredning blant disse brukene både med hensyn til driftsopplegg og størrelse. Kvoten varierer fra 51 099 liter til 738 365 liter med en gjennomsnittskvotepå 174 293 liter. Antall årskyr varierer fra 9 til 102 årskyr og et gjennomsnitt på 25,6 årskyr. Grovfôrareal brukt i storfeproduksjonen varierer fra 101 til 1 271 dekar mens arealet på gjennomsnittsbuket er 329 dekar.

Også antall timer vil naturlig nok variere mye mellom enkeltbruk både knytta til driftsopplegg, mekaniseringsgrad og størrelse på produksjonen. Som figur 1 viser varierer timeforbruket på disse 350 brukene fra 1 100 timer og opp til i underkant av 8 000 timer. Gjennomsnittet ligger på i overkant av 3 000 timer.

Kvotestørrelse og arbeidstimer

Størrelsen på produksjonen forklarer en stor del av variasjonen. Figur 2 viser en sammenstilling av mjølkekvote som mål for størrelse og sum arbeidstimer i storfeproduksjonen.

Økningen i arbeidskraftbehov ved økende kvote avtar for de store brukene (over 400 tonn). Dette er som forventet da bruk i denne størrelsen har stor mekaniseringsgrad både med hensyn til arbeidet i fjøset og på jorden.

Hva går tida med til?

219 av disse 350 brukene har oppgitt arbeidstiden fordelt på ulike arbeidsoppgaver. Leid arbeid utgjør på gjennomsnittsbuket 532 timer. Fordelt på ulike aktiviteter er arbeidstiden på disse brukene i gjennomsnitt fordelt slik det fremgår av figur 3.

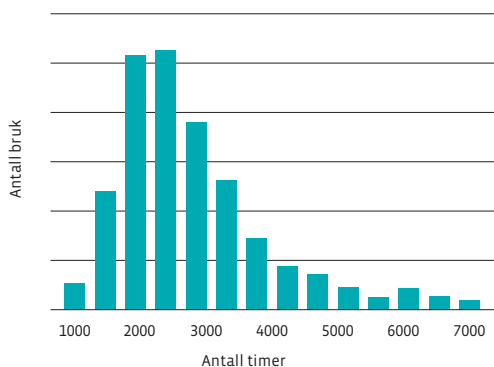
I gjennomsnitt utgjør arbeid i forbindelse med mjølking 38 prosent av arbeidstida. For gjennomsnittsbuket i dette materialet utgjør det da i overkant av 1 100 timer i året det vil si vel tre timer per dag.

Arbeid i forbindelse med føring utgjør 20 prosent (600 timer) og arbeid i forbindelse med grovfôrdryrking 17 prosent (510 timer). Det er naturlig nok stor variasjon mellom enkeltbrukene innenfor arbeidsoppgavene føring og grovfôrdryrking knytta til mange ulike driftsopplegg, mekaniseringsgrad, arrondering og lignende.

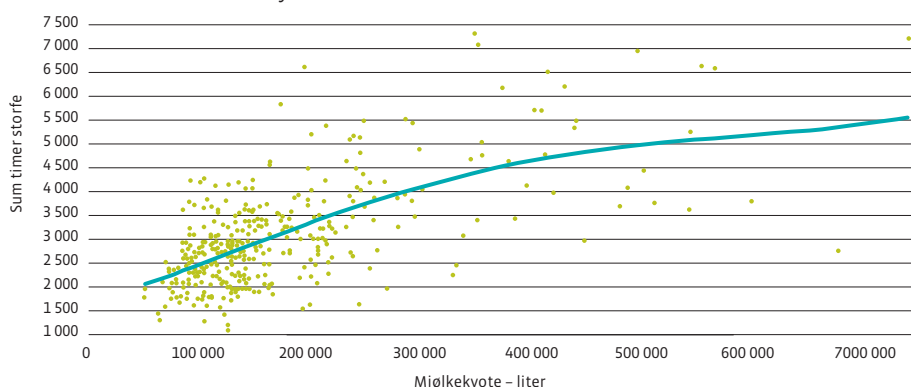
Arbeidsfortjeneste

Resultatmålet «familiens arbeidsfortjeneste» er et beregnet mål etter at alle driftskostnader, slitasje/verdifall på eiendeler (avskrivninger) og forrentning på innsatt kapital (rentekrav) er trukket fra inntektene. Figur 4 viser fordeling mellom enkeltbrukene på dette resultatmålet per time. Gjennomsnittlig oppnådd arbeidsfortjeneste per time er kroner 127,-. Igjen vil naturlig nok variasjonen være stor mellom enkeltbruk. I de første årene etter en større investering

Figur 1: Fordeling av sum arbeidstid per år – 350 bruk Tine Effektivitetsanalyse 2009



Figur 2: Plott sum timer arbeid i storfeproduksjonen og kvotestørrelse – 350 bruk Tine Effektivitetsanalyse 2009:



evne i mjølkeproduksjon



I gjennomsnitt utgjør arbeid i forbindelse med mjølkning 38 prosent av arbeidstida. For gjennomsnittsbuket utgjør det vel tre timer per dag. Foto: Rasmus Lang-Ree

vil gjerne kapitalkostnadene være så store at noen har en negativ timebetaling. I andre tilfeller vil et dårlig produksjonsresultat (dekningsbidrag) være hovedforklaringen.

Stordrift - fordel eller ulempe

Det er en pågående diskusjon rundt stordriftsfordel/-ulempe i norsk mjølkeproduksjon. Sier dette materialet oss noe om dette? Figur 5 viser en sammenstilling av kvotestørrelse og arbeidsfortjenesten per time.

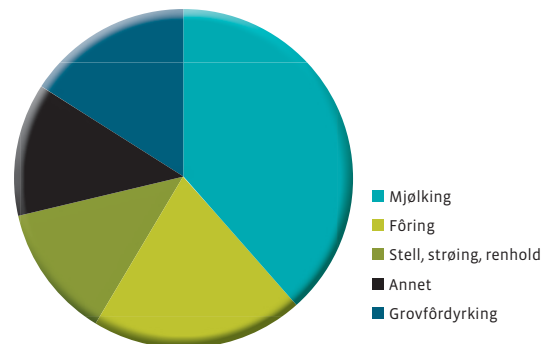
Ut fra dette materialet kan vi antyde en viss økning i arbeidsbetalingen opp mot en produksjon på i overkant av 300 tonn. På de større brukene har vi ingen slik økning, men heller en svakt nedgang i timebetalingen. Jamfører vi denne sammenhengen med den tendensen til effektivisering

av arbeidet som figur 2 viste virker det som de større brukene ikke får ut denne økte effektiviteten i økt timebetaling. Det er naturlig å tenke at dette skyldes et større kapitalkrav knytta til ekstra mekanisering, men en foreløpig analyse av dette tyder på at forklaringen vel så ofte ligger i at dekningsbidraget uten tilskudd er lavere blant de største brukene.

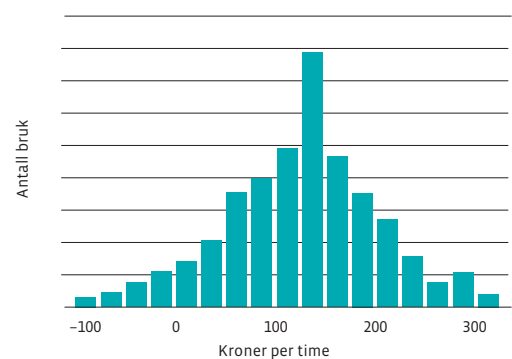
Analyser egen drift

Med så vidt stor spredning, og da særlig blant de større brukene skal vi i alle tilfelle være forsiktige med å trekke en generell konklusjon med hensyn til stordriftsfordel/-ulempe. Vel så interessant vil det være for den enkelte å analysere egen drift og med det finne forklaringen på hvilke faktorer som påvirker egen timebetaling!

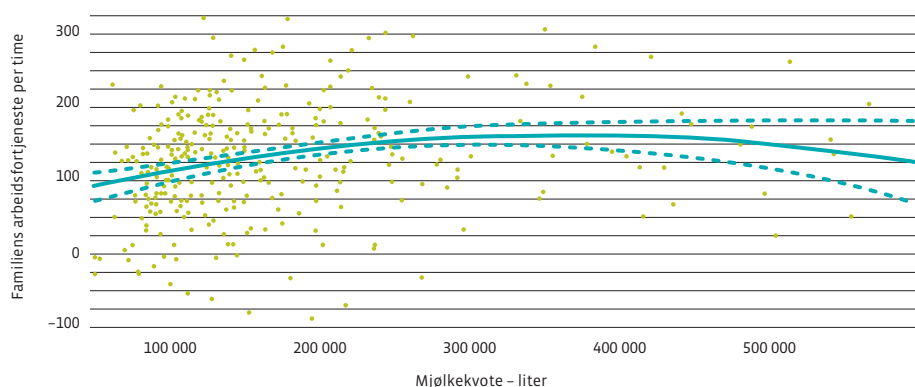
Figur 3: Fordeling av arbeidstid i storfeproduksjonen – 350 bruk Tine Effektivitetsanalyse 2009



Figur 4: Fordeling av «arbeidsfortjeneste per time» – 350 bruk Tine Effektivitetsanalyse 2009



Figur 5: Plott «arbeidsfortjeneste per time» og kvotestørrelse – 350 bruk Tine Effektivitetsanalyse 2009



Av figur 5 ser vi at familiens arbeidsfortjeneste per time øker opp til omlag 350 000 liter i kvotestørrelse, for deretter å avta (heltrukket linje). De stiplede linjene viser det mest sannsynlige området den heltrukne kurven vil ligge innenfor.



Rasmus Lang-Ree

tekst og foto
rlr@geno.no

Polen

- et viktig

Etter at Geno Global i 2003 inngikk avtale med det polske selskapet Konrad har salget av NRF-sæd i Polen skutt i været. Konrad har til sammen 100 ansatte, og 16 av disse arbeider med genetikk og sædsalg. De to andre virksomhetsområdene er livdyromsetning og kjøttproduksjon. Bogumil Sobczynski, som arbeider med salg i en av de vestlige regionene, forteller at Konrad er største importør av storfesæd i Polen. Selskapet har i tillegg til Geno Global avtaler med blant annet Semex, CRI og Viking Genetics.

Regionale forskjeller

Kjøreturen nord-vestover fra Warszawa levner ingen tvil om Polens muligheter som jordbruksland. Store flate jorder med god matjord i alle retninger i det som kan kalles melkebeltet i Polen. Melkeproduksjonen er konsentrert til nordlige og midtre deler av landet, mens mye av industrien er samlet



Bogumil Sobczynski fra Geno Globals polske partner Konrad kan berette om økende etterspørselen etter NRF-gener i Polen.

i sør. Bogumil Sobczynski forteller at gårdene er mindre i vest og at nullbeiting er det vanlige. Mais er en selvskevren ingrediens i førseddelen. I øst er det et mer ekstensivt og beitepreget produksjonsopplegg. Her er besetningene større og oppslutningen om semin nesten hundre prosent.

Siden meieriene tradisjonelt er i øst oppnår melkebøndene i vest lavere pris på grunn av transporttrekk.

Melkeautomater

Et nytt innslag i melkeomsetningen er at en del bønder har fått satt opp melkeautomater på butikksenter

FAKTA

POLSK MELKE-PRODUKSJON

- Årsproduksjon på 11,9 millioner tonn melk
- 2,5 millioner melkekyr (582 000 i ku-kontrollen)
- 30 melkekyr per besetning i ku-kontrollen
- 91,5 prosent av kyrne i ku-kontrollen er Holstein
- Cirka 200 000 melkebønder med leveranse til meieri
- Avdrått cirka 4 600 kilo (6 900 kilo i ku-kontrollen)
- Melkepris til bonden NOK 2,50 – 3,10
- Melkepris i butikk NOK 4,12 – 5,20



» Polen har en betydelig melkeproduksjon, som etter EU-medlemskapet er i sterk endring. Dette markedet seiler nå opp til å bli det viktigste for Geno Global på volum.

eksportmarked



for salg av upasteurisert melk. Dette har i følge Bogumil blitt svært godt mottatt av forbrukerne, og bøndene får NOK 6,20 per liter som er over det dobbelte av hva de fleste får ved levering til meieri. Det selges også upasteurisert melk i butikkene, og en del forbrukere mener den melka er mer helsebringende enn den vanlige.

Avlsorganisasjon til salgs

Polish Federation of Cattle Breeders and Dairy Farmers ble dannet i 1995 etter en fusjon av 16 regionale avlsforeninger og har også vært ansvarlig for ku-kontrollen. Organisasjonen har vært statlig eid, men myndighetene ønsker nå å selge til bøndene. Bogumil forteller at bøndene er litt avventende,

både fordi de mener aksjene er for dyre, og fordi de er skeptiske til om selskapet har en framtid.

Bogumil Sobczynski fra Konrad kan fortelle at den polske melkebonden må betale en sædpris fra NOK 60 for bruksokser til NOK 400 for toppokser. De store brukene har egne inseminører, mens de mindre må betale fra NOK 50 – 100 i honorar og kjøregodtgjørelse til en tekniker. I gjennomsnitt brukes det 1,5 inseminasjoner per drektighet på kvigerne og 2,3 – 2,7 på kyrne.

Gryende krysningsinteresse

Selv om Holstein er den klart dominerende rasen i Polen, er etterspørselen økende for raser som er bedre på sjukdomsresistens og holdbarhet. Konkret viser dette seg i økende interesse for «fargede» raser som Simmental, Montbelliard, Polsk Rød, Polsk Rød og Hvit, Polsk Svart og Hvit og altså NRF.





» Polen - et viktig eksportmarked

Bruker bare **NRF-sæd**



Datter etter 4939 Rånes – avdrått over 7 000 kilo og proteinprosent på 3,74 siste laktasjon.



– Holstein er som Formel 1. Du kan kjøre veldig fort men ikke så langt. Med NRF har du kanskje ikke like høy hastighet men du kan kjøre og kjøre uten problemer, er melkebonde Roman Zabeckis oppsummering av erfaringene med NRF.

» Det som begynte som et lite forsøk i 2002 har blitt regelen. Bortsett fra noe kjøttfesæd på problemkyr bruker Roman Zabecki nå bare NRF-sæd.

For Roman Zabecki, i Rakutowo 15 mil nord-vest for Warszawa, var mangel på areal og fullt fjøs begrensende faktorer for å øke melkeproduksjonen. Han ønsket derfor å øke kjøttproduksjonen og ha kyr med lettere kalvinger og gode helseegenskaper. Roman forteller at fruktbarheten ikke var noe stort problem, men han ønsket å forbedre denne egenskapen også.

Lette kalvinger

Det første Roman erfarte med NRF-sæd var lette kalvinger. Selv kvigene har ukompliserte kalvinger. I tillegg er fruktbarheten blitt mye

bedre. Nå er det ofte nok med en inseminasjon for å få kyrne drektige. – Med NRF kan jeg inseminere tidligere etter kalving, sier Roman Zabecki. Med Holstein måtte jeg vente til etter tredje brunsten, mens jeg nå kan inseminere på den andre. Fjøset på gården er en eldre mursteinsbygning, og for Roman har det vært en fordel at kyrne har blitt noe mindre i størrelse.

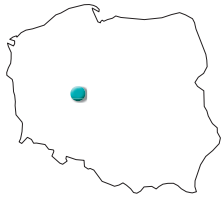
Mindre problem

7 000 – 8 000 kilo melk er avdråttsmålet til Roman. Han understreker at for han er det viktigere med en mer problemfri

produksjon enn høyest mulig avdrått. På spørsmål om han har merket noen forskjell på slakteoppgjørene på kyrne etter at han begynte å krysse inn NRF, svarer Roman at det er vanskelig å svare på siden han bare har sjaltet ut to krysningsskyr siden han fikk første NRF-krysningsskalven for sju år siden! Han mener at han ville ha slaktet ut 15 holsteinkyr på samme tiden.

Nesten ikke veterinærkostnader

Hyppige veterinærbesøk var en av grunnene til at tanken på å skifte rase dukket opp. Krysningsskyrne



- Roman Zabecki og Malgorzata Zabecka, Rakutowo, 15 mil nord-vest for Warszawa
- 55 melkekyr
- Avdrått 7 300 kilo
- 4,61 prosent fett – 3,46 prosent protein
- Kvote på 330 tonn
- 640 dekar dyrket mark (eier selv 590 av dette)
- 150 dekar gras, 150 dekar mais, 150 dekar andre vekster og 200 dekar beite
- Oksekalvene selges 1–2 uker gamle
- Selger overskuddskviger
- Aktuell for å være på vei til ren NRF-besetning



Besetningen til Roman Zabecki og Matgorzata Zabecka har økt fra ni kyr i 1991 til 55 i dag og planen er å øke opp til 60 neste år. Til høyre på bildet Anna Pawlicka, ansatt i Konrad og entusiastisk NRF-selger i området.



Gammelt båsfjøs, men legg merke til hvor rikelig det er med halm i båsene.

TRE OM NRF



Semintekniker Krzysztof Orminski driver seminverksamheten som selvstendig næringsdrivende og begynte med NRF-sæd for 18 måneder siden. Salget er tredoblet siden oppstarten og blant annet Braut har vært populær. Når bøndene får mer kunnskap om NRF plukker de ut de beste oksene og ikke bare de billigste, sier Krzysztof. Bøndene velger NRF på grunn av helse, holdbarhet og celledall. De færreste har fjøs som passer for de store holsteinkyrne. Med NRF kan de tjene mer å selge kviger istedenfor å måtte sjalte ut de gode kyrne, avslutter han.



Orminski har to Haugset-døtre på fjøset. På denne gården har de ikke brukt så mye NRF-sæd ennå, men planlegger et torase krysningsopplegg i Holsteinbesetningen.



Jan Rybacki har brukt 10032 Haugset, men ennå har ingen kalvet. Han planlegger å bruke mer NRF-sæd for å bedre fruktbarheten som er hovedproblemet i besetningen.

holder seg friske, og Roman forteller at de nesten ikke har hatt veterinærbehandlinger de siste årene og det er noe som merkes i pungen.

Det er også mye lettere å planlegge produksjonen med NRF, mener Roman. Med Holstein gjorde dårlig fruktbarhet det ble mangel på rekrutteringskviger. Nå er jeg i den situasjon at jeg kan selge noen kviger.

Fra kryssing til renavl

Som de fleste tenkte Roman på krysningssavl i starten. Nå er han overbevist om at blant annet fruktbarhetsegenskapene i besetningen må

forbedres gjennom flere generasjoner med NRF før det kan bli aktuelt å bruke litt holsteinsæd igjen. Roman har vært gjennom et raseskifte før. På slutten av åttitallet ble de polske rasene utkonkurrert av Holstein på grunn av ytelsen.

Optimist

Roman Zabecki er optimistisk med tanke på framtida som melkeprodusent. Han tror det vil bli mer stabile forhold med færre men større produsenter, og det vil bli vanskelig for nye å starte opp helt fra bunnen av. Planen er å øke besetningen med fem kyr og å

holde førkostnadene nede. Det eneste føret som kjøpes inn er mineral/vitaminblanding og soyaprotein. Selv om fjøset er gammelt, synes Roman og kona Matgorzata det fungerer greit. De sier de kunne ønsket en litt mer mekanisert utføring, men smalt førbrett hindrer kjøring med fullførvogn. Det er alternative løsninger, men Roman synes det koster mer enn det smaker.

Følgende valutakurser er brukt ved omregning til NOK: zloty 2, 062, euro 8,16





Kunummer 310 hos Rege Gard-Bovi,
4053 Ræge er datter av 10544 Tranmæl
med 5652 Berg som morfar.
Foto: Elly Geverink

LESERENS SIDE

Vandreutstilling i Ytternamdalen

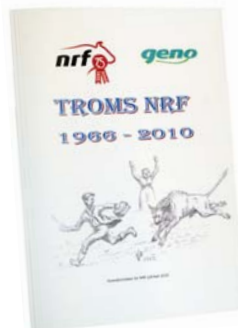
Produsentlagene i Vikna og Nærøy hadde hver sin dag med vandreutstilling 24. og 25. november. I Vikna ble 24 kyr i seks besetninger bedømt. I Nærøy dømte to dommerlag 30 kyr i 10 besetninger. Begge vandreutstillingene ble avsluttet med kveldsmøte med premieutdeling og foredrag om NRF i inn- og utland ved Egil Hersleth i Geno.

Den beste kua i Vikna ble 639 hos Morten Søraunet. Premie for beste kua i Nærøy gikk til Nettet Melk og Kjøtt for kua 3079. Den fikk 4 poeng for jur og 8,5 poeng for kropp og bein. Far til kua er 10502 Harby. På bildet til venstre ser vi leder i produsentlaget, Ingebjørg Eidshaug, deler ut pris til beste ku i Nærøy. Gaute Måøy mottar prisen på vegne av Nettet Melk og kjøtt. Far til kua er 10502 Harby. Juret på bildet til høyre tilhører kua 4027 hos Petter Ofstad, og det ble premiert som det beste juret i Vikna. Foto: Egil Hersleth



Jubileumsberetning fra Troms

Hovedkomiteen for NRF-jubileumet i Troms har laget en imponerende jubileumsberetning. Med blant annet forord av fylkesmann Svein Ludvigsen, glimt fra NRF-historien i ulike deler av fylket og ikke minst en del fornøyelige historier har dette blitt et meget lesverdig hefte. Og ikke minst er mye lokal NRF-historie samlet og tatt vare på. Omslaget på beretningen er tegnet av mangeårig inseminør i Balsfjord, Hans Bakken. Medlemmene i hovedkomiteen har vært Leif Pedersen, Ole Sørensen, Harald Gåre, May-Kjellaug Pettersen, Karl Gustav Johansen og Jens-Olav Løvlid. Vi tar også med det fine bildet som Bente Jørgensen har laget av 343 sædstrå. Stråene har blitt samlet av Lars-Klaus Mosli.



100-tonner på Eidsvoll

Kua 564 hos Gunnar Yggeseth på Eidsvoll i Akershus passerte ved årsskiftet 102 tonn melk i avdrått. Gunnar Yggeseth, som også er årsmøtutsending i Geno, forteller at kua skal ha tiende kalven ved St. Hans-tider. Til tross for litt problemer med melkefeber, tilbakeholdt etterbyrd og eggstokkcyser har hun holdt et kalvingsintervall på litt over 12 måneder. To laktasjoner har vært over 13 000 kilo og høgste dagsavdrått har vært på 64 kilo.

Bestemora hadde ti kalver, mens mora fikk marsjordre etter fem, fordi hun var så fæl til å søle fôr. Faren er 5283 Finset.

Første laktasjon hadde hun ei laktasjonskurve så flat at du kunne brukt den som linjal, forteller Gunnar. Allerede på tredje laktasjon subbet melkemaskina golvet, men etter det har ikke juret seget noe mer. Jeg vet ikke helt hva jeg skal gjøre, men har mest lyst til å la henne stå i besetningen til hun dør. Den dagen hun blir borte skal jeg reise langt vekk, avslutter han. Foto: Pål Anders Fjeldstad



Fremtiden er her!



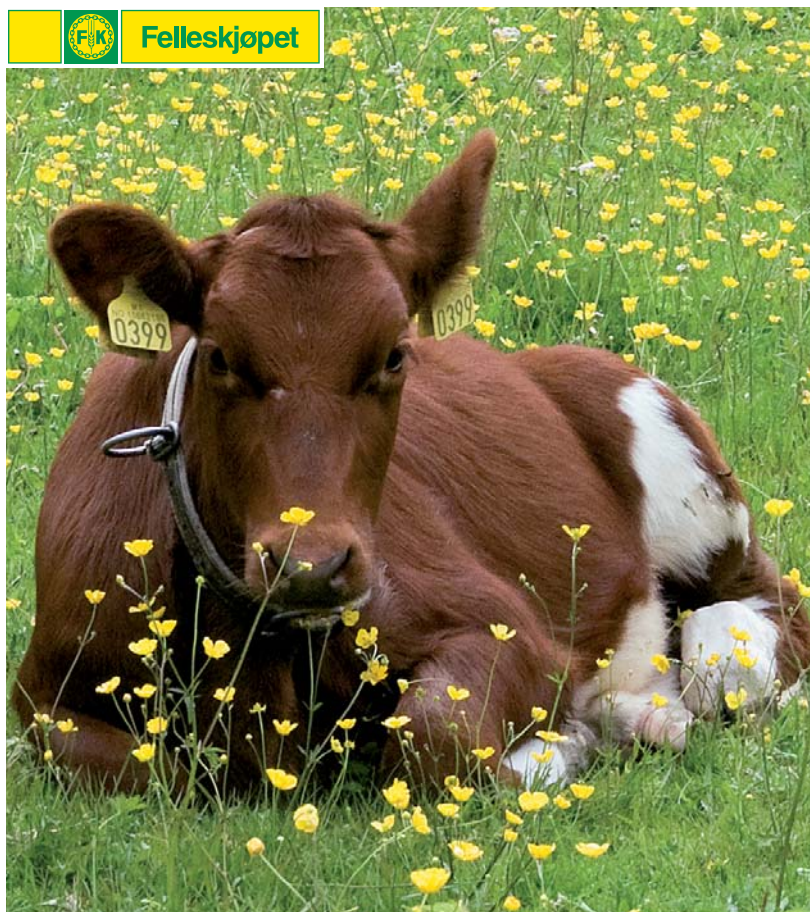
SAC RDS FUTURELINE MELKERBOT

Kommer snart til en gård i din nærhet.

Prisgunstig

Kontakt: Nordbye & Co AS • Tlf 67 16 79 90 • www.saceffectiv.no

Felleskjøpet



Gi kalven din det aller beste

Pluss Rustik, melkeerstatning til kalv

- Høgkvalitets melkeerstatning til kalv
- Brukervennlig - lettoppløselig og smakelig
- Lav pH sikrer god fordøyelse



Pluss



Håkon E. Sørboen
Pensjonert inseminør

NRF'EN I HALLINGDAL – frå skepsis til suksess

» NRF'en i Hallingdal meiner eg at eg har god greie på, ettersom eg hugsar godt denne tidsepoka det heile foregjekk. Skal me sea frå fyrst på 1950-talet og godt utpå 60-talet. Eg vart kontrollassistent, som det heitte den gongen i 1955, og i 1960 gjekk eg Lien jordbrukskule. Der fekk eg oppleva det store gjennombruddet.

NRF-rasen gjorde sitt inntok

Det skulle gå mange år frå stiftinga av NRF i 1935 til NRF-rasen gjorde sitt inntog i Hallingdal. Her i dalen var det mange sær dyktige husdyrfolk, og telemarksrasen stod høgt i kurs. Den var foredla til gode mjølkekyr, mange premiedyr, og då fylgde det med godt livdyrsalg for mange. Her skulle det ikkje bli enkelt for andre å sleppe til.

Kven var den fyrste som braut denne barrieren? Det var nok fleire. Eg vil begynne med han eg trur var den største pådrivaren for NRF. Ein ung lærar på Lien Jordbruksskule, Arne Ellingsberg. I 1959-60 vart det halde mange møter rundt om i Hallingdal og diskusjonen gjekk livleg. Og Arne var drivkrafta.

Stormøte i 1960

Eit stort møte i regi av alle bondelaga i Hallingdal vart halde i mars 1960. Emne var storfeavl, og det store spørsmålet var: Kva for avlsmåte skal ein bruke?

Med kunstig sædoverføring står ein mykje friare med avlen. Men om ein skal drive reinavl eller kryssing, det beror på fleire forhold. Ellingsberg tok for seg tre punkt:

1. Er me så heldige og ha ein rase som har økonomiske viktige eigenskaper som er bedre enn tilsvarende rase, så er reinavl det rette.
2. Har me ein rase som er jamngod med andre aktuelle rasar, er reinavl det enklaste, men også her kan kryssingsavl koma på tale. I alle fall viss det er fare for inneavl.



Noen av deltakerene på jubileumsarrangementet i Hallingdal.

3. Viss det dyrematerialet me har ikkje er så godt som me ynskjer når det gjeld eigenskapar som teller i kroner og øre, må me prøve og finne dyr eller raser som er nærast idealet vårt. Og då må ein krysse eller gjennomføre kryssing.

Telemarksfeet

Ellingsberg tok då for seg Telemarksfeet, korleis dette passa inn og stod i forhold til dette. Han sa: «Etter min oppfatning kan Telemarkfeet verken koma inn under punkt 1 eller 2. I forhold til rasen NRF har telemarkskyre dårlegare eigenskaper i det meste. Dei er stort sett lågbeinte, har dårlegare beinstilling, sidt jur og er urolege på beite og bås. Dei er i det heile for små og tapar i kjøttkvalitet. Om ein skal nytte seg av fordelene ved inseminasjon, må ein om ein vil eller ikkje, vere nødt for å gå inn for kryssing! Elles endar det opp i berre inneavl. For å betre svakheiten på Telemarkfeet, må ein fortast mogeleg gå inn for kryssing. Ayrshire er prøvd med god effekt, men NRF er den beste.»

Me veta ikkje kva me får

For mange var dette ei kraftsalve som utløyste ein kolossal diskusjon.

Ein veltalande herre i frå Ål avslutta innlegget sitt slik: «De må skjöne det kara, at denne rasen er for stor og kravfull. Me veta kva me har, men me veta ikkje kva me får.»

Statskonsulent Tillrem var inne på tanken om å krysse Telemark, Sør- og Vestland og Sidet Trønder, men dette fekk nok ingen gehør. Fylkesagronomen i husdyrhold den gongen, Reidar Bogar, hadde innlegg. Han meinte ikkje det var grunn til å kaste Telemarksfeet på vrakhaugen, og at Telemarksfeet har dårlegare kropp og er meir urolege. «Det ser ut for at NRF greier seg godt på beite», sa han. No var Bogar på glid!

Før hadde Bogar ikkje akseptert andre raser. Og det forstår ein. Han måtte ivareta det gode arbeide som vart drivi med Telemarksfeet i Hallingdal og ikkje minst det gode livdyrsalget her.

Ei liten oppleving eg hadde frå ein fest

Ein ihuga flink avlsoppdrettar fekk auga på meg. Han visste eg gjekk på Lien. Han var nok litt påseila, og hogg tak i meg og sa: «Du går på Lien og høyrer på Ellingsberg. Du skal ikkje høyre på den jævelen.»

Ei annan historie: På stølen til

» Mange arrangement rundt om i landet markerte NRF-jubileet i 2010. Lokale ildsjeler har brakt den lokale NRF-historien fram i lyset, og samlet folk til festlig lag. Vi bringer her litt av pensjonert inseminør Håkon E. Sørbøen, sin tale i forbindelse med jubileumsarrangementet i Hallingdal



Håkon E. Sørnøen midt i bildet.



Kjetil Larsgard – en av ildsjelene bak jubileumsarrangementet i Hallingdal.

Larsgard var det diskusjon og Ellingsberg var der. Knut Søndrol hadde ikkje så stor tru på at denne nye kyre mjølka betre enn telemarkkyre, men då svara Ellingsberg: «Når det blir overproduksjon av mjølk kan dei gå over til Telemark att». Arne Ellingsberg reiste frå Lien i 1964. Då skreiv avisa Hallingdølen at «Telemarksoksene gleder seg».

Både rektor og fjøsmeister på Lien var i mot, men i 1960 vart det kjøpt fleire NRF dyr til skulen.

Hemsedal et fenomen i NRF-avlen

Om Hemsedal skriv Gunnar Nyhus i boka si at det har vært et fenomen i moderne NRF-avl og at ingen bygdelag har levert fleire oksekalvar enn dei. Berre her i frå Hallingdal har dei levert halvparten av alle oksekalvar til testing. Den andre halvdelan er meir likt fordelt rundt om. Til Hemsedal kom dei fyrste kyrne av den nye rasen i 1953. Det var Svein og Ola Jordheim som kjøpte. Den fyrste kyre heitte Prøve. Her skulle det verkeleg prøvast.

Det tok smått til, men det spurdes snart, og gode dyr sørgde for reklamen. Handelskaren Trond Kirkebøen var svært aktiv, og sørga for at det kom mange dyr frå

Hedemarken og over til Hemsedal. Og frå inseminør Ola Hustad vart det så og seia brukt berre NRF-sæd. Hemsedølene var tidleg ute her, og eg tør påstå at her fekk dei eit stort forsprang på dei andre i Hallingdal. I tillegg hadde dei ein meget dyktig kontrollassistent i Hans Flaaten, som også skal ha ein del av æra for det gode husdyrhaldet i Hemsedal. Elles kan det nevntast at i 1988 sprengte buskapen til Kåre Thorset 10 000 kilos grensa for fyrste gong her i landet.

Må også nevne oksar frå Hemsedal som har fått avlsstatuetten:

- 3387 Y. Brandvoll frå Wilhelm Brandvoll
 - 2402 Y. Thorset frå Knut K. Thorset
 - 5277 Ulsaker frå Einar Ulsaker
- Med avlsstatuetten til Ola P. Nedremyr har det kome til saman fire avlsstatuettar til Hallingdal gjennom tidene.

Ei historie frå Gol

Ei historie frå Gol frå eit utvalgs-møte. Me hugsar godt Bogar og desse sjåa rundt om. Det var miljø rundt desse, og Bogar var vel ein som forsvara Telemarksfeet lenge. Historie er frå samtale med kjerringa til Ivar Bjørkedokken, Anne Bjørkedokken. På eit utvalgs-møte

leidde ho fram ei kryssingskyr. «Kvifor har du med deg denne, du som har så gode telemarkskyr?», sa Bogar. «Er det ikkje slik de vilja ha det?», sa Anne. «Ja, det er nokon gærningar som meiner det», svara Bogar.

Fyrste inseminering i 1948

Elles hugsar eg frå denne tida at dyrlege Verpe inseminerte utover på 50-talet og til 1968 då eg tok til. Det vart nok brukt både Ayrshire og Telemark og kanskje litt NRF ettersom tida gjekk. Den fyrste insemineringa vart vel gjort i Hemsedal i 1948 hjå Svein Halbjørhus av dyrlege Tønsager. Då det vart ansatt inseminørar på 1960-talet; ja då vart det slutt med feavlslag og utvalgs-møter. Noko miljøskapande vart no plutseleg borte. Men det var ingen veg attende. No kom NRF'en for fullt og det var dominans frå midten av 1960-talet.

Ei god historie til slutt

Eg avsluttar med ei god historie av Svein Åsmund Tveito. Han fortalde om då dei skulle prøve brunsten med ein gardsokse, og kjerringa slo til med ein rissoplime så gubben held på å svime av. Ho råkete feil i forfjamselsen. Det høyrer med til historia at det vart kalv.

Sju avlinger

og gjødsel som strø

Erling Mysen

Frilansjournalist
er-mys@online.no

Droogh har mjølkeproduksjon på 1450 kyr. Forbrettet er 800 meter langt og sju meter bredt. Husene er enkle. Det er kun tak som skjermer for sol og regn.

Droogh farm i California tar sju grasavlinger i året og bruker gjødsel som strø til kyrne. Vann er en stor utgiftspost, men fôrkostnadene er lave.



Det er november i Sacramentodalen sør for San Fransisco i California. Lucerneåkeren står grønn og fin.

– I morgen slår vi for sjuende gang i år, og snart skal 1 500 dekar hvete sås, forteller John Droogh. November betyr full aktivitet på jordene hos Droogh i California. Her tas sju avlinger lucerne. På denne årstida bakketørkes den cirka åtte døgn før den presses til høy. På resten av jorda er det silo av

sorghum og hvete som gjelder. Det vil si inntil for to år siden hadde Droogh mais til silo, men den er erstattet av sorghum. Sorghum er en maislignende vekst som tåler salt jord bedre. Den er nettopp høstet og lagt i silo.

– Hvete sås deretter som vintervekst på samme areal. Hveten høstes som silo i mai og sorghum sås på nytt. Det vil si drøyt 500 dekar blir ny lucerneeng (legges om cirka hvert

fjerde år), forteller John. Det var hans foreldre som i 1947 dro til California i USA for å besøke en onkel. Det endte opp med at de kjøpte gården John og kona Colette nå driver.

Åtte fullførslag

Droogh satser på høy avdrått og kalving hele året. Avdråtten er da også 11 300 kilo. Noe av hemmeligheten er et fullfôr tilpasset ulike typer kyr.



DROOGH FARM, SACRAMENTO, CALIFORNIA, USA

- Colette og John Droogh
- 1 450 holsteinkyr
- 16,5 millioner liter i kvote
- Melkepris 2 kroner/liter
- Melkepris butikk fra 6 kroner/liter
- 2 080 dekar
- 1 540 til sorghum/hvete
- 540 til lucerne
- Ni ansatte



Gjødsel separeres i en tørr og en flytende del.
Tørr gjødsel brukes som strø/underlag i liggebåsene.



Colette og John Droogh har som mjølkebønder liten tid til ferier, men de har besøkt Norge en gang og fikk da også se gårder med mjølkeproduksjon.

Fullfôret består av ulike blandinger. Alle inneholder silo fra henholdsvis sorghum og hvete pluss lucernehøy. Men så blandes det inn halm, bomullsfrø, raps, knust tørr mais, melasse, mandelskall, mysepulver og mineraler i varierende grad.

Kyrne deles inn i grupper etter avdrått og får et fullfôr tilpasset avdråtten. De som ikke melker deles også inn i grupper slik at det blir

til sammen åtte fullfôrslag. Silo av sorghum og hvete, pluss en fjerdedel av lucernehøyet er egen avling. Resten kjøpes. Lucernehøy koster fra cirka 80–90 øre opp til 1,40 kroner avhengig av kvalitet og år.

– Prisen på det vi kjøper svinger mer enn før. Er det dårlige avlinger går prisen straks opp, men mjølkeprisen følger ikke samme syklus, forklarer Droogh. Men også melkeprisen

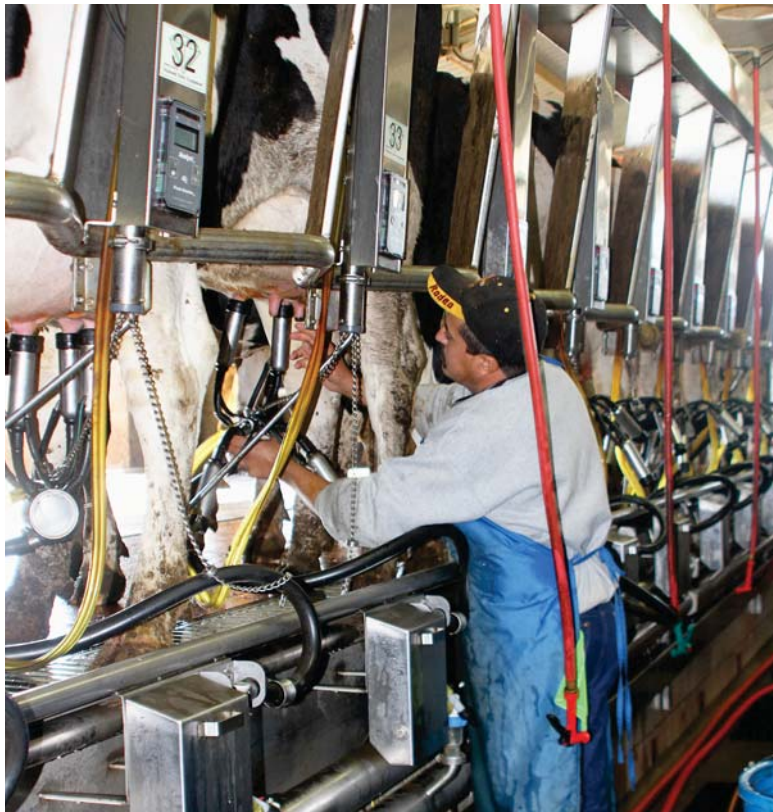
svinger mer enn før. De siste årene har prisen Droogh får variert fra 1,50 til nesten 3 kroner litem. I øyeblikket får Droogh cirka 2 kroner litem for melka. – Det er 10 øre for lite i forhold til fôrkostnadene, sier Droogh.

Strør med gjødsel

Droogh har et klart fokus på kostnader og ikke bare fôrkostnader. Her ligger kyrne i senger av sin egen møkk. Det



» Sju avlinger og gjødsel som strø



Droogh har nyrenovert melkestall med plass til 40 kyr. To mann melker 1 100 kyr på 8 timer.

» vil si møkka separeres og den tørre delen blir brukt som strø. Denne «fiberdelen» av gjødsel er støvfri, nærmest luktfri og har tørrstoffprosent på over 30 prosent etter separering. I løpet av et døgn i sengebåsen øker tørrstoffprosenten til omtrent det doble.

– Å strø med møkk blir rimeligere enn sand, sagflis eller gummimatter, forklarer Droogh. Dessuten gir separering fordeler ved gjødselspredning.

Vann dyrt

Dette området i California er relativt tørt og får kun 200 millimeter nedbør i året. Likevel er det et utrolig rikt jordbruksområde. Kunstige sjøer samler vann fra fjellene rundt og føres gjennom området i kanaler. Droogh betaler årlig cirka 40 kroner per dekar i vannavgift for å kunne bruke dette vannet.

Likevel får han bare lov til å vanne de årene det er tilstrekkelig med nedbør i fjellene og vann i bassenget. Ellers er det vann fra to borebrønner som gir vann på gården, men nå er en brønn i ferd med å gå tom. Derfor borer de en tredje brønn hele 350 meter dyp. Vann blir dermed en betydelig utgiftspost for Droogh, og gjenbruk av vann har fokus. Vannet som vasker melkeanlegget, brukes om igjen til spyling av fjøs, dusjing av kyr (somerstid) og tilslutt vanning på jordene.

Vann og vannrettigheter har også mye med jordpriser å gjøre. Jord som for eksempel kan brukes til mandelproduksjon oppnår en helt annen pris enn jord til fôrproduksjon som Droogh har.

– For tilsvarende gårder som vår har jordprisen svingt fra 5 000 til 12 000 kroner per dekar de siste

årene. Høyest pris var for et par år siden. Vi hadde tilbud om å kjøpe noe jord da, men takket nei, forteller John og angret ikke på det i dag.

Meksikanere og BST

Droogh har ni ansatte meksikanere på gården. I tillegg er både John og kona Colette aktivt med i drifta. Fem av meksikanerne har kun mjølking som oppgave. Gården har en nyrenovert 2x20 fiskebein melkestall. Her starter melkingen klokken seks hver morgen og holder på fram til klokken to. Deretter er det fire timer pause før to nye melkere tar kveldsmelkinga fra klokken seks ettermiddag til klokken to på natta. Og for å få turnus og fritid til å gå opp er det også med en femtemann i melketeamet. De ansatte har cirka 60 kroner timen i lønn pluss fri arbeiderbolig. Flere er bosatt på gården sammen med sin familie. Melka selges til samvirkemeieriet Californian Dairies.

– Tidligere brukte vi BST (hormon) til noen av kyrne for å få opp ytelsen. Det har vi sluttet med. Meieriene vil ikke ha slik melk lenger, forklarer John.

Setter bort kvigeoppdrett

Droogh selger alle oksekalvene, mens kvigekalver settes bort til en annen gård for oppdrett. For oppdrettet betaler Droogh en pris per dag med tillegg og fradrag etter en avtale de har gjort. – Det er viktig at vi har tillitt til kvigeoppdretteren, men det fungerer bra og han får bra betalt hvis han gjør en god jobb, sier John.

Oksekalver selges til noen som har spesialisert seg på okseoppdrett, for eksempel til Harris Ranch. De er Californias største helintegrerte kvegeoppdretter og har også eget slakteri og restaurant.

– Oksekalver av Holstein er ikke mye verdt, men prisen kan likevel variere voldsomt. Den har vært helt nede i 50 kroner for en kalv, og over 500 kroner som best. I øyeblikket får vi cirka 400 kroner for en oksekalv, forteller John.

Vi merker levende verdier



OS ID

Ny bestillingsløsning på www.osid.no

Enkelt – trygt – effektivt
å bestille øremerker og andre produkter hos oss.

Leverandører til Nortura og KLF-slakteriene oppnår gunstige avtalepriser ved å bestille på www.osid.no

OS ID as
2550 Os i Østerdalen

Kundeservice: 62 49 77 00
www.osid.no



Klauvpleie



Lønnsom investering i dyrehelse.
Klauvbokser, vinkelsliper, klauvskiver m.m

Vi har det meste - rimeligere enn de fleste

nessemaskin

Nessane, 6899 Balestrand

Tlf 57 69 48 00

Fax 57 68 48 01

www.nessemaskin.no

buskap

2-2011 kommer ut 7. mars

Bestillingsfrist for
annonser 15. februar
adapt@online.no



Brunstkalender på mobilen?

SMS-tjenesten **Geno Brunst** – er kommet i ny og forbedret utgave - ha kontroll på brunst, blødning og sliming

Send Geno mellomrom og ditt 10-sifrede produsentnummer til 2345.
Mer informasjon om priser og brukerveiledning på www.geno.no

Pris påmelding: kr 20,-
Pris per varsel: kr 5,- (medlemmer)
Kr 10- (ikke-medlemmer)



24
BRUNSTHJELPEN
Døgnnet rundt med Geno

Lars Erik Ruud

Fagspesialist Tine/
Høgskolelektor
- Høgskolen i Hedmark
lars.erik.ruud@tine.no

Bedre tilrettelegging

» Flere studier av løsdriftfjøs under norske forhold har vist at et flertall av kalvene fortsatt fødes ute i løsdriftarealet sammen med andre kyr.

Farene ved at kalvingen skjer ute i løsdriftarealet er blant annet at kalven utsettes for et høyt smittepress fra gjødsel og andre dyr. Både kalv og mordyr havner i et vått og kaldt miljø som gir stor nedkjøling av dyra, og det meldes også om kalver som tas med av gjødseltrekket. Når det gjelder båsfjøs, har kalvingen alltid vært en av de mest omdiskuterte forbedringsområdene, men en har liksom ikke kommet lenger enn til diskusjonen. Er det så noe en generelt kan gjøre for å bedre forholdene rundt kalving?

Varmetap

En nyfødt kalv er våt, har en navle som ikke har grodd ennå og har en stor kroppsoverflate i forhold til kroppsmasse. Kalven er også født med svært begrensede energiressurser («matpakke»). Dette gjør at kalvingen bør skje på et underlag som er tørt og som også har en god varmeisolerende evne. Varmetapet fra dyret økes ytterligere dersom det er trekkfullt eller overflater er våte og kalde. Alle tiltak som er med på å redusere varmetapet fra både kalv og mordyr,

vil derfor bokstavelig talt kunne bety forskjellen mellom liv og død. Bruk derfor rikelig med tørt og godt strø (for eksempel halm eller tørr flis), og legg gjerne inn et varmeisolerende underlag av en eller annen type der fødsel skjer. Lette, porøse matter har en god varmeisolerende evne, men også kompakte gummimatter er bedre enn ingenting. Strø må brukes også på slike matter. For å redusere varmetapet på grunn av trekk, anbefales tette vegger/ bingeskiller som tetter helt ned. Tilgrensende vegger/ bingeskiller bør også være av et «lunt» materiale som for eksempel tre eller en isolert vegg. Bingeskiller av betong, stål og så videre vil i enkelte tilfelle oppleves som svært kalde. Det er



Det er viktig at kalvebingen er stor nok slik at en kan komme til å hjelpe om nødvendig. Foto: Rasmus Lang-Ree.

for kalving

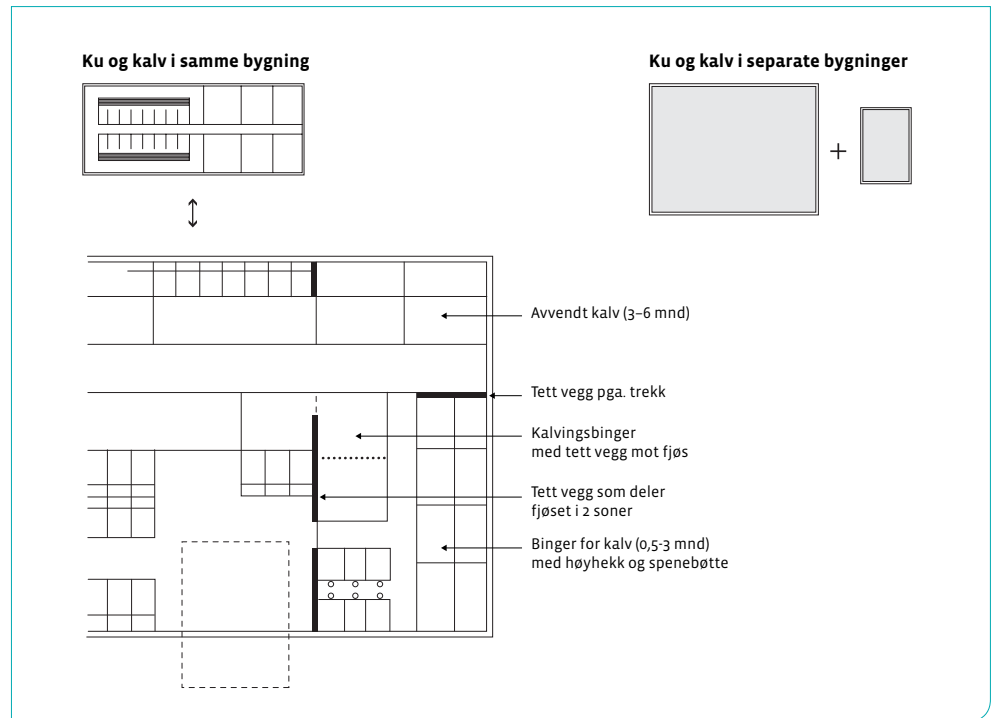
også viktig å holde golv tørre og reine ettersom dette kan være med på å øke varmetapet fra dyra ytterligere.

Kalvingsbinge

En enkel kalvingsbinge kan like gjerne innrettes i båsfjøs som i løsdriktfjøs. Bruk gjerne en krok i en førsentral, en underlåve eller liknende areal. Bingeskillene kan like gjerne lages av plank som å kjøpe inn dyre galvaniserte grunder. Det viktigste er at bingen er stor nok slik at en kan komme til og eventuelt hjelpe til ved fødsel. Passende areal er fra 10–12 kvadratmeter per dyr og oppover. Vel så viktig som arealet er veggglengde. Ingen vegg bør ideelt sett være kortere enn tre meter dersom det skal være mulig å komme til for å hjelpe ved fødsel. Det er heller ingenting i veien for å lage større fellesbinge, men vær oppmerksom på at smittepress og sosial belastning øker med økende gruppestørrelse (maksimalt tre kyr i gruppa). Minimum halve bingen skal ha tett golv, men gjerne mer. Sørg for at drikkevann er tilgjengelig i bingen. Kalvingsbinge kan også innrettes ute dersom vær og forhold for øvrig er bra. Legg til rette for enkel evakuering fra bingen, for eksempel gjennom en personåpning eller ei enkel grind, slik at en lett kan komme seg bort dersom en kritisk situasjon skulle oppstå. Av denne grunn skal det også være en fikseringsmulighet i bingen, for eksempel en fangfront.

Kalv og kalving i nye fjøs

Forskrift om hold av storfe krever at det skal være en kalvingsbinge per 25 kyr i løsdriktbesetninger. I mange besetninger er dette et bingeeareal som også nyttes som sjukebinge med de ulemper det innebærer med tanke på smittefare. Praktisk erfaring viser også at en binge er for lite i praktisk bruk. Det er vanskelig å forutsi kalvingsdagen veldig presist, mange ønsker at ku og kalv skal kunne gå sammen i hvert



fall til kalven har tørket opp og står på egne bein, og mange ønsker også å vaske ned bingen jevnlig. Spesielt i besetninger med konsentrert kalving er det stort press på kalvingsbingen. Det anbefales derfor ikke mer enn 12–14 kuer per kalvingsbinge i slike besetninger. Kombinerte kalvings- og sjukebinge plasseres vanligvis like ved der dyr mjølkes, mens nærhet til mjølkeplass er av noe mindre betydning ved plassering av spesialiserte kalvingsbinge. En skjermet plass for kalving kan redusere den stressmessige belastningen kua utsettes for, og kan også gi kalven et gunstigere utgangspunkt for å bli besetningens fremtidige toppku. Bygges det nytt kan det derfor være verdt å vurdere om kalvingsbingen trekkes noe bort fra den øvrige besetningen og for eksempel «gjemmes» bak en vegg. Dette gir også muligheten for å dele fjøset i flere soner med tanke på smitte, noe som er ønskelig i store besetninger. I store besetninger i USA, Canada og så

videre har det lenge vært både vanlig og nødvendig å huse kalvene i egne spesialiserte kalvehus eller -hytter fordi en ønsker å skille kalvene fra de andre dyra i besetningen av hensyn til smitteoverføring. Norske besetningsstørrelser har tradisjonelt vært små slik at smittepresset fra øvrig besetning har vært lavt, men en del besetninger begynner nå å bli såpass store også her at en tydeligere avgrensning tvinger seg fram. Illustrasjonen viser en løsning som i praksis vil være en mellomløsning mellom å ha mordyr, kalving og kalvene i samme rom og det å ha dem i separate bygninger.

Råmjølk

Avslutningsvis kommer en ikke utenom råmjølka. Den ferske kalven er helt avhengig av å få tilført immunstoffer gjennom råmjølka. Rikelig tildeling av råmjølk raskt etter fødsel vil alltid være viktig for kalvens videre helse og immunstatus. Viktigheten av dette kan ikke gjentas ofte nok.

Cecilie Ødegård

Masterstudent ved UMB
Cecilie.odegard@student.umb.no

» Artikkelforfatteren er masterstudent ved Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap ved UMB, og skal i sin masteroppgave våren 2011 se om det finnes felles kriterier for å oppnå god fruktbarhet på melkekyr.

Suksesskriterier for god fruktbarhet

Fruktbarhet er en viktig egenskap for norske melkeprodusenter. I en spørreundersøkelse gjort av Geno oppgir produsentene fruktbarhet som den viktigste og vanskeligste egenskapen i avlen. Jeg skal derfor i min masteroppgave se på hva produsentene gjør i sin besetning i tilknytning til fruktbarhet, og om det finnes felles kriterier blant produsenter som lykkes med å få kalv i kua til rett tid. En slik tilnærming med produsenten i fokus er ikke utført tidligere, og det var derfor av interesse å undersøke dette.

Intervjubesetninger

Målet er å identifisere suksesskriterier for å lykkes med fruktbarhet i besetningen. Jeg har intervjuet 16 melkeprodusenter, hvorav åtte hadde god

fruktbarhet og åtte hadde dårlig fruktbarhet i besetningen. Intervjuene ble geografisk begrenset til områdene Østlandet og Rogaland. Deretter ble følgende kriterier satt for utplukk av besetninger:

- FS-tall
 - God fruktbarhet: FS-tall > 70
 - Dårlig fruktbarhet: FS-tall < 40
- 95 prosent seminandel i 2009
- Kvote < 700 tonn i 2009
- 25 årskyr i 2009

Ut fra disse kriteriene ble det plukket ut 16 tilfældige produsenter som oppfylte kriteriene, åtte i hver gruppe, og produsentene fordelte seg i Østfold, Akershus, Hedmark og Rogaland. En intervjuguide ble utarbeidet med fokus på viktige forhold knyttet til fruktbarhet, og den ble brukt på alle intervjuene. Data

fra Kukontrollen skal bli sammenlignet med resultatene fra intervjuene, for å undersøke sammenhenger mellom registrerte data og produsentens egen oppfatning. Det skal bli sett på blant annet helse, føring, kalvingsalder, ytelsesnivå og historikk.

Noen foreløpige inntrykk

Basert på foreløpige inntrykk etter å ha gjennomført intervjuene høsten 2010 ser det ut til at noen faktorer går igjen hos produsentene som lykkes med å få kalv i kua til rett tid. Disse faktorene er:

- Produsentene har mange å diskutere drifta med, stort nettverk.
- God struktur i hverdagen, og god oversikt over besetningen.
- Opptatt av å tilegne seg ny kunnskap.

- Melkeproduksjonen er den viktigste aktiviteten på gården. Produsenten har ikke arbeid utenom gården.
- Produsenten er veldig interessert i ku.
- I samdrifter med flere aktive brukere var det god kommunikasjon mellom deltakerne.
- Høyt ambisjonsnivå, og ønske om å forbedre seg.
- Riktig føring av melkekyr, sinkyr, kviger og kalver, og god kontroll med føringen.
- Opptatt av forebyggende arbeid, i stedet for å vente til et problem oppstår.

Masteroppgaven skal leveres i mai 2011, og de endelige resultatene vil bli presentert i en ny artikkel i Buskap.



Cecilie Ødegård skal i sin masteroppgave se på om det finnes felles kriterier blant produsenter som lykkes med å få kalv i kua til rett tid. Foto: Rasmus Lang-Ree.

Melkeprodusenter Se Her: Slik øker du din inntekt!



GJØDSELMAX

virksomt stoff: AMALGEROL

Binder flyktig næringsstoff, nøytraliserer lukt og sviskader, øker kløver og undergress.

Så enkelt kan det gjøres:

Gjør din husdyrgjødsel i 3 skritt om til fullgjødsel til enga. Dette øker melkeytelsen, fruktbarhet og klauvhelsen fra ditt eget grovfor.

POWERPHOS

47 % P₂O₅ / 14 % N

Supplerer manglende fosfor, fremmer foret slik at fruktbarheten og energien i grovforet forbedres.

GJØDSELSVOVELEN

99% elementær svovel

Supplerer manglende svovel, gir økning av biotin for sunn klauvhelse, og økning av proteinet i grovforet.

GJØDSELMAX + GJØDSELSVOVEL + POWERPHOS

Tilføres husdyrgjødsel og gjødsle.

Liten innsats, stor fremgang.

Virker også på silomais!

**Din gevinst:
økt ytelse og
sunnere dyr
fra ditt eget
grovfor**



Mineral-Expressen Ltd • 2350 Nes Hedmark • Duengerhøgda 275
Tel.: 62 35 26 64 • Mob.: 46 69 76 72 • www.mineralexpressen.no



Mineral-Expressen Ltd

NESTE NUMMER AV

buskap

Utmjølkingshastighet
Gjødselaktuelt
På jobb med klauvskjæreren
Gardsreportasjer
pluss mye, mye mer



VitaMineral® - alle dyr trenger tilskuddsfôr

Spesielt:

Kjøttfe, die- og ammekyr, ungdyr og kviger, kyr i tørr perioden, samt før og etter kalving.

Leveres i granulater og pellets. Småsekk eller storesekk.

Kontakt oss eller din forleverandør for mer informasjon.

[Hensmoveien 30, 3516 Hønefoss • Tlf. 32 14 01 00 • www.normin.no]



NORMIN

Tilpasset

ressursgrunnlaget

Solveig Goplen
tekst og foto
solveig.goplen@geno.no



Fantastisk velpleid kulturlandskap også i framtida forutsetter at det lønner seg å drifte slikt areal.



Et velstelt gårdstun forteller at orden prioriteres.

» Familiens driftsoverskudd kommer fra ku, gris og sau. Vil det i framtidens mjølkeproduksjon være lønnsomhet nok i kombinasjonslandbruket?

Kulturlandskapet er fantastisk. Nå i slutten av oktober ser beitene ut som velstelte parkanlegg. Buskap er i Sandeid i Vindafjord. Sauene som er kommet hjem fra fjellbeite beiter fortsatt. Sauene er klipt, det nærmer seg sesong for parring. Fjøset rommer 20 purker i kombinert besetning, grisingsplanen er satt opp fram til i 2013. Kapasitetsgrensa på mjølkeproduksjon nærmer seg. Fjøset har 22 båsplasser for ku.

Garden en god arbeidsplass

–Det er dette jeg liker, årstidsvariasjonene og det å holde på med de ulike arbeidsoppgavene. Garden har vært en god arbeidsplass, mye av tiden for to familier. Et typisk familiebruk, der redusert arbeidsevne fra kårfolka gradvis erstattes med barn

som vokser til, sier Torgeir Øverland.

Han har vært bonde i 33 år og har etter hvert planer om nedtrapping. De har fem barn som tar et tak når det trengs. I tillegg er garden vertskap for avløserkurs, og det har ofte resultert i god hjelp. Torgeir og kona Gro legger vekt på at det skal være rent og ryddig og at ting skal være i orden.

– Høsten er ei fin tid for å bli helt à jour. Det er en kunst, det er viktig å unngå at ting hopper seg opp, sier Torgeir.

Mjølkeproduksjon basert på beiting

Prissona på mjølk er «Landet sin priskurve» og det å produsere mye mjølk på sommeren svarer seg. Beiting forenkler også fjøsstellet, selv om det er litt arbeidskrevende, da det

alltid må være to for å påse at kyrne krysser veien og ikke går sin egen vei.

Om våren er gjødsling av beitene en arbeidskrevende oppgave. Det kjøres på to tonn gylle på om lag halvparten av beitearealet. I tillegg gjødsles det med 30 kilo 22-2-12. På resten av beitearealet brukes det 40 kilo 22-2-12. Mye av gjødsla må kastes ut for hånd. Det er viktig å få til litt ulike tidspunkt for gjødsling for å unngå at alt arealet eksploderer i vekst samtidig. Sauene beiter 100 dekar på våren, og kyrne kommer først ut på beite etter at sauene er tatt av. De 35 dekarene som ikke brukes til sauene er beite til kvigene. Etter første avbeiting med ku overgjøses beitene med 25-3-6. Kyrne beiter på dagtid, og de 16–18 kyrne eter omtrent en halv rundball i tillegg på natta. Fra mai til og med september leveres det 50 000 liter mjølk.

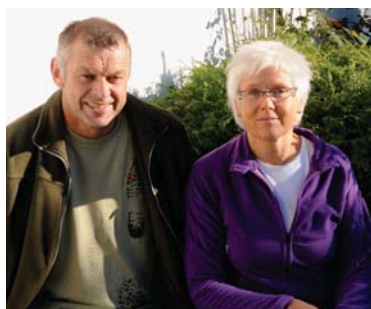
Omsorg for beitene

135 dekar er naturlig beite. Beitene kalkes, gjødsles og sprøytes. I tillegg



NORD-HELGEVOLL I VINDAFJORD I ROGALAND

- Gro og Torgeir Øverland
- 134 tonn i kvote
- 19 årskyr
- 20 grisepurker i kombinert produksjon
- 40 vinterføra sauer
- 123 dekar fulldyrket, derav 90 dekar eget
- 150 dekar beite, derav 120 dekar eget



Gro og Torgeir Øverland



Fjøset er nylig oppgradert med ei praktisk smittesluse og ombygd mjølkerom

blir det utført manuell ugraskamp, først og fremst for å bli kvitt tistel. Når beiten blir sprøytet mot høymole er det viktig å være oppmerksom på sperrefrister for de ulike midlene. Han er forresten ganske proff på fagfeltet – han kjører leiekjøring på 1 400 dekar. Flekksprøyting er ofte det beste mot høymolsyre.

– Jeg tar jordprøver av beitearealer for å sjekke ut pH – kommer den under 5,5 må noe gjøres. Før var jeg enda flinkere, men beitearealene er utrolig arbeidskrevende, når en må bruke bøtte for å få ut gjødsel og kalk, sier Torgeir.

Garden har 123 dekar fulldyrket areal og 150 dekar beite, og avlingsnivået på beiten er viktig for å få nok fôr.

EK-analysen viser 478 FEm per dekar. Da er beitearealet omregnet til fulldyrket jord og omregningsfaktoren er 0,6. De variable fôrkostnadene per FEm er 57 øre.

Faglig oppdatert

Torgeir sier at det selvsagt er utfordrende å holde seg like faglig oppdatert på alle produksjonene. Likevel syns han at han får det til, selv om han beskjedent sier at han ikke kan være helt på toppen på alle fagfelt. Etter hvert har han valgt å prioritere bort noen møter - det umulig å være med på alt. Erfaring og det å holde seg til maler som en vet fungerer gir godt resultat. Svineproduksjonen er fin å kombinere med mjølkeproduksjonen. Grisene gir rett og slett en god timepris. Sauene er dyr som passer inn for å pusse beiten i og med at det ikke er mulig å bruke beitepusser eller slåmaskin på arealene. I tillegg har garden tilgang på fine utmarksarealer.

Kompetanse på agronomi

Torgeir sier at god agronomi er nøkkelen til gode avlinger. Tidligere sverget Torgeir til pløying og tromling før såing for å få jevn spiring. Selv om han selv ikke har erfaring med

forenklet jordarbeiding ser han at det kan være mulig å få til fin eng også på denne måten, men en må følge opp med sprøyting for at det skal bli bra.

Han velger engfrøblanding med mange arter, dermed kan enga ligge lengre. Sprøytes enga når det trengs så kan engene være flotte selv om de er gamle. Det handler om å gå i enga og se, kjenne de ulike ugrasartene og å ta konsekvensene av hva som faktisk vokser på bakken. Spredning av gylle med stripespreder fungerer så bra at det er ikke nødvendig å pløye for å få brukt møkka på en optimal måte.

Tegninger på bordet

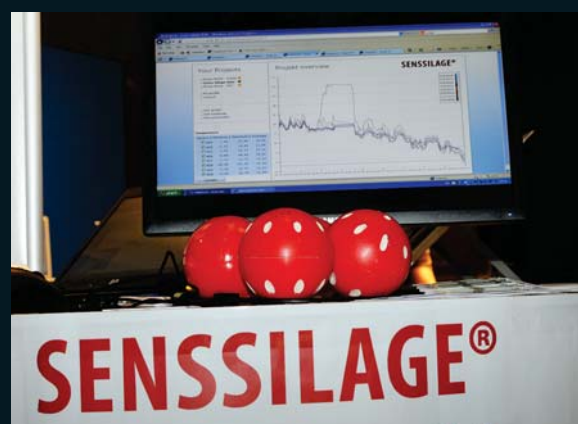
På kjøkkenbordet ligger tegninger, denne gangen av «drømmehuset». Gro og Torgeir har kjøpt ei hytte, og denne vil de nå bygge om til bolig. Den ene sønnen flytter hjem og vil overta. Likevel vil Torgeir og Gro være aktive framover. Her er nok av arbeidsoppgaver, og sønnen vil kombinere gardsdrift med rørleggeryrket for ei tid.

Rasmus Lang-Ree

Tekst og foto
rlr@geno.no

Teknikken

» I tråd med det som var varslet var årets Agromek-messe mer rettet mot teknikk og maskiner enn husdyr. Besøket stoppet på litt skuffende 37 000, og messeledelsen varslet at det nå vil gå to år til neste Agromek. Begge deler er nok en følge av anstrengt økonomi og lavt investeringsnivå i dansk landbruk for tiden.



» Blant mega-traktorer, selvgående full-førvogner store som en trailere og gjødselutstyr med en skog av slanger, fantes det også i år nyheter av interesse for husdyrbruk av mer beskjeden størrelse.

Klauvstrømpe

Kruuse fikk Agromeks førstepris for sin nyutviklede strømpe til behandling av klauvsjukdommer. Strømpen som er figursydd i elastisk vanntett materiale tres på klauven og dekker hudområdene på klauvene opp til biklauvene. Inni strømpen er det et innlegg der det kan påføres behandlingsmidler før strømpen dras helt på. Fordelen med strømpen er at en sår beskyttes

mot forurensning med møkk. Kruuse anbefaler at strømpen sitter på i tre døgn før tilstanden sjekkes. Prisen per strømpe ble oppgitt til 17 DKK ved kjøp av enkeltstrømper, men prisen vil gå ned ved kjøp av pakninger med flere. Vil bli forhandlet av Kruuse i Norge.

Avslører silokvaliteten

Noen kuler (store som appelsiner) legges inn sammen med graset og vips så kan silokvaliteten overvåkes. Det vil si det er temperaturen som sensorene fanger opp og rapporterer videre til en database. Men stiger temperaturen er det et sikkert tegn på at kvaliteten er i ferd med å

fornings. Kulene som Webstech har utviklet følger med fôret helt inn på fôrbrettet, før de plasseres ut igjen i neste sesong. Bønder kan abonnere på løsningen og får da kuler samt tilgang til en web der de kan avlese egne data. De kan også få sms-varslings. Prisen ble antydnet til 5 til 600 DKK per måned. Ingen norsk forhandler.

Klauvvask for ettermontering

Jakobs Smedje har spesialisert seg på ettermontering av klauvvaske-system i melkeroboter og melkestaller. Klauvsjukdommer er et stort problem i danske løsdriftsfjøs, og erfaringen viser at det er viktig å

i sentrum



holde klauvene rene. Over to hundre danske robotfjøs har installert løsningen som koster 8 500 DKK i en Lely-robot. Installering i melkegrav var en nyhet på årets messe, og prisen ble oppgitt til 35 000 DKK i en 2 x 8 fiskebeinstall. Vannforbruk er på cirka en kubikkmeter per ku og år. Foreløpig ingen forhandler i Norge.

100 meter strømgjerde på fem minutter

Poda har laget et firetråders strømgjerde som enkelt sveives ut og inn. Strømgjerdet leveres i enheter på 100 meter. Ifølge administrerende direktør i Poda, Peter Due, tar det ikke

ta mer enn fem minutter å montere opp gjerdet, som for eksempel kan være anvendelig ved stripebeiting. Prisen er cirka 2 500 DKK, og produktet forhandles av Poda i Norge.

Silodekke

Compex presenterte produkt for tildekning av plansilo og markstakk som alternativ til bruk av plast og bildekk (Easy Lock). I følge leverandøren vil en spare mange timers arbeid til dekking av siloen, og unngå varmedannelse. Foreløpig ingen norsk forhandler.

Grasmåler

Økologisk Landsforening har skaffet

et grasmåler fra New Zealand som de er i ferd med å prøve ut. Måleren er montert på en vogn som henges bak en ATV. Når ATV'en brukes til å hente inn kyrne til melking, vil måleren registrere grashøyden, og gjenværende grasmengde på arealet kan beregnes. Økologisk Landsforening hadde betalt 45 000 DKK for utstyret, men regnet med at prisen kunne bli lavere hvis det kommer i salg i Danmark.

Rundballesamler

Fasterholt Maskinfabrikk presenterte en tohjulet tilhenger for oppsamling av rundballe. Hengeren monteres direkte på akslingen på



» Teknikken i sentrum



rundballepressa og har plass til tre rundballer. Prisen i Danmark ble oppgitt til 72 900 (før moms), og foreløpig er det ingen forhandler i Norge.

Men dyra var ikke glemt

Husdyra var ikke glemt på årets Agromek, og 30 RDM-kyr deltok på ku-utstillingen. Riktig nok skulle det vært 40, men det plutselige snøværet i Danmark gjorde at en del ikke nådde fram. På bildet på forrige side ser vi RDM-kua som vant Alm. Brands Sundhedspris, hvor premien er en reisesjekk på DKK 25 000. Dette er en pris der det legges vekt på ytelse, fruktbarhet, celletall, levendefødte

kalver og celletall. Til slutt legges det litt vekt på eksteriøret, men det er ikke det viktigste i denne kåringen.

Større og større

Marktrykk var ikke et hett tema på denne messen. Gigantiske gjødselvogner med plass til over 30 kubikkmeter husdyrgjødsel setter vel bokstavelig talt sine spor i jorda. Verdens største selvgående fullfør-vogn med kapasitet på 35 kubikkmeter får kunne beskes. Doningen koster over 2 millioner DKK, men den første var snart i bruk i Danmark, i følge en firmarepresentant som innrømmet de ikke hadde ambisjoner om noe salg i

Norge av akkurat denne modellen.

Men store maskiner har utvilsomt sin tiltrekningskraft, og mange godt voksne fikk unektelig barnlige glimt i øynene da de forventingsfulle klatret opp i traktorene med flere hundre hester. Og om vi føler oss litt små i denne landbrukssammenhengen var det trøst i at Kverneland tok en av førsteprisene for ny GPS-teknologi til såmaskiner (Geoseed) og at Gjensidige Forsikring har fått en bra start i det danske markedet. De var på full fart mot 12 prosent av landbruksmarkedet, etter å ha startet på åtte prosent gjennom oppkjøpet av Nykredit Forsikring.

Kolbjørn Nybo

Regionansvarlig HT storfe,
Tine Midt-Norge
kolbjorn.nybo@tine.no

Uro og mobbing rundt melkefôringsautomaten er en utfordring i mange besetninger. Dette er et signal på at det miljømessige ikke fungerer. I en slik situasjon er stressnivået høyt, noe som atter øker risiko for sykdom i gruppen. Ofte kan utfordringene løses med relativt enkle grep.

Grep for mer ro ved melkefôringsautomaten

I driftssystemer for dyr som oppstalles i flokk er en av hovedutfordringene å minimalisere kamp om felles goder. Oppstår konflikt vil det skapes tapere, og det blir stress og uro i flokken. Der kalver i fellesbinge føres fra melkefôringsautomat er det en utfordring å unngå fortrenghninger fra fôrstasjonen, samt å hindre uønsket adferd som suging og mobbing. Å ha kontroll med kalvenes sultfølelse og sugetrang er vesentlig for å unngå slik problemadferd.

Nok melk

Sultne kalver vil ha mer pågående oppførsel ved automaten.

For at kalvene ikke skal være sultne må de få tilstrekkelig mengde melk, så vel per porsjon som per døgn. Forsøk viser for eksempel færre fortrenghninger fra, og samlet kortere besøkstid per døgn, i automat der kalver får åtte liter melk per døgn sammenlignet med fem liter per døgn. Færre fortrenghninger er også dokumentert der døgnrasjonen på seks liter fordeles på fire i forhold til åtte porsjoner.

Sugetrang

Kalvers sugetrang vedvarer ofte etter at kalvene har drukket sin porsjon. I forsøk med

melkefôringsautomat er det også vist at kalver som hadde mindre melkestrøm i automaten, og dermed brukte lengre tid på å suge i seg porsjonen, hadde mindre sugeadferd overfor andre kalver. Regulering av melkestrøm (volum/tidsenhet) i automaten er i praksis vanskelig å få til. Større porsjoner vil imidlertid øke drikketida, samtidig som det øker metthetsfølelsen. Som kuriositet kan en også nevne at det ser ut til å være raseforskjeller i forhold til hvordan melkemengde slår ut på adferd ved automat. For eksempel ser det ut til at holsteinkalver i større grad påvirkes av dette

sammenlignet med jerseykalver. Variasjon i adferd mellom individer er erfaringsvis svært stor.

Råd

På grunnlag av kunnskap og erfaring kan følgende råd være retningsgivende:

- Anbefalinger på areal, aldersspredning og gruppestørrelse for kalvebinger bør følges. Utfordrer en disse grensene vil en oftest få problemer med adferd ved automat, uansett melkefôringsprogram. Se tidligere artikkel i Buskap og på www.storfehelset.no
- Fem liter melk er i de fleste tilfeller for liten døgnrasjon i melkefôringsautomater. Seks til åtte liter melk bør være minimum. Volum av melkeerstatninger må vurderes med energimengden i helmelk som referanse.
- Minimumsporsjon: 1,5 liter melk per mål.
- Ta tidlig grep overfor «mobbekalver». Aktuelle alternativer er korreksjon i melkefôringsprogram, flytting til annen bing. «Neseklype» benyttes overfor kalver som suger andre. Slike alternativer bør først forsøkes der andre tiltak ikke fører fram.
- Bakport i melkefôringsautomaten kan være et alternativ for å hindre at kalver blir mobbet ut av automaten. En må imidlertid være oppmerksom på at slik tiltak kamouflerer bakenforliggende stressfaktorer som uansett vil være der inntil de er fjernet.



Foto: Rasmus Lang-Ree

Rasmus Lang-Ree

Tekst og foto
rlr@geno.no

Tjener snart penger

➤ Janik Toft Andersen i Vidensenteret for Landbrug, Kvæg forteller at en danske melkeprodusent som leverte konvensjonell melk i 2009 måtte ha en melkepris på 2,80 DKK (NOK 2,93) for å dekke alle kostnader – også lønn til eier og forrentning av kapitalen. Etter fem prisøkninger i 2010 ligger avregningsprisen nå på 2,55 DKK per kilo EKM som gjør at prisen ligger nær det forventede nullpunkt. Toft Andersen sier videre at det for 2010 forventes et litt lavere nullpunkt for gjennomsnittsbetsetningen, men det er stor spredning i de økonomiske resultater imellem betsetningene.

Prognosen forteller at de mindre betsetningene (80 til 160 kyr) vil få et positivt driftsresultat på 100 000 DKK i 2010. Det er en bedring på 900 000 DKK fra 2009. De større melkebrukene (240 – 320 kyr) vil få et negativt driftsresultat på cirka 200 000 DKK, som er en forbedring på 2,2 millioner DKK.

Positiv kontantstrøm neste år

Uffe Bie, leder av økologiseksjonen i Landbrug og Fødevarer i Danmark, har selv 225 melkekyr og to ansatte. Han tror at 2011 vil gi positiv kontantstrøm for melkeprodusentene. Arlanoteringen for øko-melk er i

desember på 3,13 DKK. Økologisk konsummelk øker fortsatt i Danmark, og har nå en markedsandel på 35 prosent. For andre meieriprodukter ligger imidlertid øko-andelen på mer beskjedne tre til fem prosent. Uffe Bie forteller at det ikke har vært så mange konkurser ennå, selv om mange sliter økonomisk.

Kreditor ser lysning

Teamleder Per Vinstrup i Nykredit, som har 45 prosent av landbruksfinansieringen i Danmark, sier det har vært to-tre vanskelige år, men at det ser lysere ut nå. Utsiktene

Uffe Bie, leder av økologiseksjonen i Landbrug og Fødevarer i Danmark.



Ulrik Toftegaard fra Vidensenteret for Landbrug Kvæg.



Teamleder Per Vinstrup i Nykredit.



» 2009 var et grusomt år for danske melkeprodusenter med blodrøde driftsresultater. I år ser det noe lysere ut, og utsiktene for 2011 er enda bedre.

er også langt bedre for melkeprodusentene enn svinebøndene.

De aller fleste av Nykredits kunder har klart seg gjennom krisen. Vinstrup understreker at det ikke har vært tiden for å skubbe kunder over kanten, for hvem skulle kjøpe gårdene? Nå er ikke faren over ennå, og Vinsrup regner med at noen må gi opp, men ikke så mange. En positiv indikator er at jordprisene er nå på vei opp igjen etter tidligere å ha falt med 30 prosent.

Ledelse gjør forskjellen

Tall fra Business Check Kvæg viser stor variasjon i hvor mye melk hvert

melkebruk får ut av hver lønnskroner. Det viser seg at lønnskostnadene ikke nødvendigvis faller med økende mekaniseringsnivå. Heller ikke besetningsstørrelsen er avgjørende. Det er bare en svak tendens til at de store får litt mer ut av hver lønnskroner, og spredningen i lønnskostnader per kilo melk er stor innen alle buskapsstørrelser. Regnskapstall fra danske melkebruk viser at også variasjoner i dekningsbidraget per kilo melk er uavhengig av lønnskostnader per kilo melk, besetningsstørrelse og mekaniseringsgrad.

Managementkonsulent Ulrik Toftgaard fra Videncentret for Landbrug Kvæg, tror det er mye penger å hente på optimalisering av arbeidsressursene og at forskjellene i økonomisk resultat i stor grad skyldes daglig ledelse. Det gjelder å finne tidstyvene, og anvende arbeidstiden mest mulig på det som får kyrne til å melke. Å registrere hva en bruker tiden på gjennom ei uke er en enkel måte å komme i gang med å analysere sin egen tidsbruk.

Sårbare for renteendringer

Dansk melkeproduksjon har vært gjennom en kraftig investeringsfase, og har posisjonert seg for framtida med nye, store og effektive fjøs. Baksiden av medaljen er høy gjeld. Melkebrukene med 80 til 160 kyr hadde i 2009 i gjennomsnitt en gjeld på snaut 18 millioner DKK eller 146 000 DKK per ku. De større besetningene har nesten 170 000 DKK i gjeld per ku. En renteendring på ett prosentpoeng vil redusere inntjeningen for de mindre brukene med 167 000 DKK. En endring i melkeprisen på 10 øre eller 10 prosent endring i fôrprisene endrer inntjeningen med 116 000 DKK. Melkeprisen må stige med 14,5 øre for å kompensere for ett prosentpoeng renteoppgang.

Så om utsiktene er lovende for dansk melkeproduksjon, er prognosene beheftet med stor usikkerhet og sårbarheten for endringer i rente, fôrpriser og melkepris svært stor.

SMÅTT TIL NYTTE

Mye å hente på varmegjenvinning

Kvægnyt skriver at en dansk melkeprodusent vil tjene inn investeringen i gjenvinning av varmen fra nedkjølingen av melka på fem år. Selv i de mest moderne anleggene koster det 10–12 kilowatt-timer (kWh) å kjøle ned et tonn melk. Ved riktig dimensjonert forkjøling og varmegjenvinning kan det spares minst 5 kWh per tonn melk. Vanligst er å montere en gjenvinningsenhet som skaffer bruksvann med temperatur på 45 grader celsius. Med ytterligere en gjenvinningsenhet kan temperaturen i bruksvannet heves til 55–60 grader, som betyr mye energi spart i oppvarmingen til vasketemperatur på 85 grader. Forkjøling av melka med kaldt vann som i neste omgang brukes som drikkevann til kyrne, gir nesten gratis nedkjøling av melka fra 35 til 20 grader celsius. Brukes de danske tallene på norsk melkeproduksjon er innsparingspotensialet på 7,5 millioner kWh årlig.

Kvægnyt 18/2010

Høyere europeiske melkepriser

Prisstatistikken fra LTO for august viser en gjennomsnittlig pris til leverandør på 32,67 eurocent (NOK 2,65) og det er 15,5 prosent høyere enn for ett år siden. Variasjonen mellom meieriselskapene som er med i prisoversikten er stor fra 38,65 eurocent (NOK 3,13) til First Milk i England med 27,27 eurocent (NOK 2,21). Arla Food er notert med en augustpris på 30,97 eurocent (NOK 2,51). Det er fortsatt en vesenlig forskjell på melkeprisen i Danmark/Sverige sammenlignet med Finland.

www.milkprices.nl

Melking er energikrevende

I kartlegging av energiforbruket på 45 svenske melkebruk viser at det går med 0,154 kWh til å produsere en kilo melk. Med en energipris på 0,80 – 1 SEK betyr det en kostnad på 12 – 15 svenske øre per kilo melk. Melkingen, inklusive kjøling og varmtvann, står for størstedelen av kostnaden.

Husdjur 11 – 2010



Ola Stene

Fagsjef Drøv, Felleskjøpet Agri
tekst og foto
ola.stene@felleskjopet.no

Vekstfasen fra 6 til 15 måneder

Utnytt vekstfasen godt. I perioden fra seks måneder og fram til inseminering tåler kvigene sterk fôring, og de vil respondere med høg tilvekst.

Nyere forskning viser at det ikke er noen sammenheng mellom fôringsintensitet og utvikling av jurvev. Tidligere ble det sagt at en skulle fôre kvigene restriktivt i perioden fra seks måneder og fram til inseminering. Dette på grunn av utviklingen av jurvev. Nå viser det seg at det ikke er en sammenheng her, men at kvigene tvert imot har godt av sterk fôring i denne perioden. Denne perioden er den viktigste vekstfasen for kviger som skal bli robuste mjølkekyr

Sjekkpunkt i vekstperioden

For å kunne utnytte vekstpotensialet optimalt må en ha noen sjekkpunkt. Det gjør det at en lettere fanger opp enkeltindivid som henger etter med tilveksten. Sjekk

at drøvtyggerfunksjonen er godt utviklet. Kjenn på vomfyllinga i hungersgropa, bak ribbeina på venstre side. Er vomfyllinga god tyder det på godt grovfôropptak. Ved å klemme hardt i hungersgropa kan en kjenne vomkontraksjonene. De skal ha en rytme på åtte muskelsammentrekninger i løpet av fem minutter.

Muskelsegninga

Kontroller at muskelsegninga er god. Sjekk spesielt at lår og rygg blir muskelsatte. En skal både kunne se og kjenne muskler i lår og over ryggen. Hvis tilveksten er dårlig, vil en se bustete dyr med oppblåst vom. Hodet vil virke unormalt stort i forhold til resten av kroppen. Hvis muskelsegninga er dårlig tyder det på behov for

justering av fôringa. Det kan også være behov for snylterbehandling i forbindelse med beite.

Når kvigene når slutten av vekstfasen, og nærmer seg inseminering, er det lurt å kontrollere brystmål og holdpoeng. Kjenn på fettavleiring over ryggen og i halegropa. Hvis en bruker litt tid og kjenner hvor mye fett som er avleiret på de ulike dyra vil en fort få taket på holdvurdering. Holdet bør være 3,25 – 3,5 før inseminering. Som omtalt i forrige artikkel bør vekta før inseminering ligge på 390–400 kilo, eller 167 centimeter i brystomfang.

Sjekkpunktene som er nevnt her gjør at en har bedre kontroll med tilveksten. I tillegg vil det bidra til å gjøre kvigene vant med håndtering.

SMÅTT TIL NYTTE

Positive signaler

Hollandske Rabobank, som er en av de bankene som tettest følger utviklingen innen landbruk globalt, endrer ifølge Dairy Industry Newsletter synet på framtidsutsiktene for meierisektoren. I den siste rapporten fra banken heter det: – Utviklingen de siste 12 månedene har endret vårt syn på effekten utviklingen i Kina og India vil ha på verdensmarkedet fram til 2014. Vi har lenge trodd at disse markedene ville være selvforsynte.

Nå mener Rabobank at Kina står overfor et strukturelt markedsunderskudd som det vil være vanskelig å dekke opp i de kommende årene. Også India forventes å måtte benytte seg av import i de kommende tre til fire årenene. Etterspørselen fra disse markedene vil gi en økt etterspørsel etter meieriprodukter på verdensmarkedet. Denne etterspørselen vil være vanskelig å imøtekomme uten at vi får en lang periode med høye priser som stimulerer til økt melkeproduksjon i områder med høyere produksjonskostnader.

LMD Nyt

Pris til bonde og i butikk

IFCN (International Farm Comparison Network) innhenter årlig data om melkeproduksjon fra 80 land. De har sett på prisene for de vanligste melkeproduktene i perioden 1996 – 2010. En av konklusjonene er at i de fleste land er prisen til bonde stabil, mens prisen i butikk er økende. Marginen for foredling og omsetning øker også. Bondens andel av sluttpris til forbruker varierer fra 20 til 66 prosent. IFCN sier det er en del indisier på at butikkprisen øker så snart prisen til bonden øker, men at butikkprisen ikke faller når bonden får mindre betalt for melka.

IFCN



Nyere forskning viser at kvigene har godt av sterk fôring i perioden fra seks måneder til inseminering. Bengt Egil Elve (til venstre), og Olve Rise vurderer kvigetilvekst.

» Verdikjedeprojektet som avsluttes i 2012 har ambisjoner om å øke både mengden og kvaliteten på storfekjøttet.

Rasmus Lang-Ree

tekst og foto
rlr@geno.no

Mørere **biff**

Mørhet er den viktigste faktoren for at forbruker skal gjenkjøpe storfekjøtt. I prosjektet håper en å komme fram til en metode for å identifisere mørhet på slaktelinja, slik at de mørreste slaktene kan gå til edlere stykningsdeler og de dårligste til kjøttdeig. Da vil muligheten også åpne seg for å inkludere mørhet i avlsarbeidet i tillegg til dagens parametre tilvekst og klassifisering. Arvbarheten ser ut til å ligge på cirka 25 prosent, slik at alt burde ligge til rette for genetisk framgang for denne egenskapen. Under et pressemøte på Staur

i november ble det understreket at mørhet nesten utelukkende blir bestemt av behandlingen av dyret etter at det forlater båsen. Opplasting på bil, transport til slakteriet og oppstallingsforhold og behandling av dyret på slakteri og behandling av skrotten etter slaktning er avgjørende. Stikkordet er stress. Desto større stressbelastning på dyret desto seigere slakt. Det er derfor lite den enkelte produsent kan gjøre for mørere biff, og derfor er det ikke grunn til å imøtese differensiert betaling på dette området. Når prosjektet avsluttes i

2012 er 600 okseslakt studert med hensyn til kvalitet, og forhåpentligvis vil det bli etablert rutiner på slaktelinja som gir forbrukerne mør biff – hver gang.

Verdikjedeprojektet Mer og bedre biff har en totalramme på 20 millioner og gjennomføres i samarbeid mellom Geno, Tyr, Nortura, Animalia, UMB og Nofima, med finansiering fra Forskningsrådet og Forskningsmidlene over jordbruksavtalen. Bildet er fra Tyr sin teststasjon på Staur i Hedmark.



NORGESFØR
BONDENS TRYGGE VALG

Drøv Fase 1

– kraftfôrblandingen til høytende kyr

- Høyt energiinnhold
- Rikelig AAT
- Moderat stivelsesinnhold
- Dobbel dose E-vitamin

Når dagsytelsen har sunket til et moderat nivå anbefales overgang til Drøv Fase 2.

» I forbindelse med Genos 75-års jubileum ble det opprettet en konto med det formål å samle inn penger, slik at unge bønder som ønsker å tilegne seg kunnskap gjennom en studiereise kunne søke om økonomisk støtte gjennom et reisestipend.

Eli Hveem Krogsti

Organisasjonskonsulent Geno
eli.hveem.krogsti@geno.no

Jubileumsreisestipend

» Krav til søkerne var at de er melke- og storfekjøttprodusenter med mindre enn fem års fartstid som aktive produsenter. Søkerne måtte også være medlem i ku- eller storfekjøttkontrollen og ha benyttet semin siste året. Innen fristen 1. november 2010, hadde vi fått inn to søknader. Dette var Inger Hovde og Bjarne Elnan fra Steinkjer i Nord-Trøndelag og Ingrid Folkvord Mehl og Eivind Mehl fra Åsnes Finnskog i Hedmark. Styret i Geno har gitt stipend til deler av turen for begge søkerne.



Ingrid Folkvord Mehl og Eivind Mehl ønsker å oppleve landbruket i Alperregionen ved hjelp av tildelte midler fra Genos jubileums reisestipend. Foto: Privat.



Inger Hovde og Bjarne Elnan har bestemt seg for å reise til Texas. Foto: Jan Sørås.

satt opp ei reiserute til Houston med retur fra San Antonio.

Paret ønsker å besøke et par melkegårder og en «cattleranch» på turen, og de har alliert seg med Høyskolen i Nord-Trøndelag (HiNT) for å finne aktuelle gårder som virkelig er verdt et besøk.

–Vi ønsker å se virkelige gårder, ikke besøksgårder, sier Bjarne.

Ett av kravene for å få tilskudd til en studietur, er at stipendmotakerne må skrive en reiseskildring. Disse vil bli presentert i Buskap, og forhåpentligvis friste andre til å gjøre det samme.

Inspirasjon i Alpene

Ingrid Folkvord Mehl og Eivind Mehl kommer fra Åsnes Finnskog i Hedmark, og har en drøm om å få reise til land i Alperregionen.

– Interessante temaer for oss er husdyrbygg og dyrevelferd, lokal matkultur og landbrukspolitikk med vekt på melkeproduksjon, forteller Ingrid. – Vi tror vi kan finne mye spennende innen disse områdene både i Sveits, Østerrike og Italia, fortsetter hun.

– Vi gleder oss også til å oppleve den storslagne

naturen i dette området.

Faglig påfyll og inspirasjon til å bli enda bedre bønder er ett av målene med en slik tur for ekteparet fra Åsnes. De driver melke- og kjøttproduksjon på fjerde året, med ei melkekvote på cirka 150 tonn. Stadig økende tilgang på grovfôrarealer har også gitt muligheten til å bygge opp en liten kjøttfebesetning med Limousin.

Det skal bli veldig spennende å få innblikk i produksjonsvilkårene i disse landene. Spesielt interessant vil det være å få bedre innsikt i hvordan

sveitsiske melkeprodusenter har taklet frislipp av melkeproduksjonen, føyer Eivind til.

Texas - here we come!

Inger Hovde og Bjarne Elnan er et par i 30-åra. De overtok gården Elli Nedre i Steinkjer i 2006. Ny driftsbygning bygde de i 2008 og har siden kjøpt dyr og kvote og lagt om til økologisk drift.

Gården har 500 dekar jord, 196 tonn i kvote og litt kastratproduksjon.

Drømmen er å komme til Texas, forteller Inger. – Vi har

Reisestipend også i 2011

Det er fortsatt igjen midler til reisestipend, og Geno har derfor gleden av å tilby dette også for unge bønder i 2011.

For at din søknad skal være aktuell, ber vi om at følgende er med:

- Navn og adresse på søker
- Formål med turen
- Reiseplan og tid
- Forventninger
- Budsjett for reisen



Inger Røstad ble historiens første Geno-entusiast og intervjues her av styreleder i Geno Asbjørn Helland i forbindelse med prisoverrekkingen. Foto: Rasmus Lang-Ree

Geno-entusiast 2011 – frist for nominering 1. mai

Det finnes mange Geno-entusiaster som fortjener en oppmerksomhet! Derfor oppfordrer vi alle til å sende inn forslag på kandidater til Geno-entusiastprisen 2011. Prisen kan deles ut til et produsentlag eller til enkeltpersoner.

I 2010 ble historiens første Geno-

entusiast kåret. Prisen gikk da til Inger Røstad fra Opphaug i Sør-Trøndelag. Inger har vært en pådriver for kalvemønstring og interessen for ku og kalv blant barn og unge i sitt nærmiljø i mange år. Hennes engasjement og entusiasme har skapt mye positivt lokalt, men også regionalt. Prisen ble delt ut på jubileumsarrangementet på Hamar i april 2010.

Livdyr-eksporten øker

I de første ni månedene i 2010 ble det eksportert nesten 30 000 livdyr – for det meste kviger – fra Nederland, noe som er 64 prosent mer enn året før. Det betyr at volumet nærmer seg gamle høyder på 40 til 50 000 dyr i året. De viktigste markedene er Spania, Storbritannia og Romania. Russland og Marokko er fortsatt viktige markeder, mens Etiopia, Sudan og Kazakhstan beskrives som nye markeder.

Veeprmagazine oktober – 2010

Sur vom vanlig

En nederlandsk undersøkelse som omfattet 18 gårder konkluderer med at 13,8 prosent av kyrne hadde sur vom (subklinisk vomacidose), men i noen besetninger var det helt opp til 38 prosent.

Et av tegnene på sur vom er lange ufordøyde partikler i gjødsla. Et annet at kyrne taper seg mer i vekt enn andre kyr i perioden etter kalving. Sur vom betyr redusert foreffektivitet og derigjennom økonomisk tap.

Kvæg 10 – 2010

Dødfødsler og avdrått

I England har en undersøkelse sett på om varianter av leptingenet (leptin er et hormon som regulerer fôropptak og stoffskifte) har noen sammenheng med dødfødsler. Undersøkelsen omfattet 385 holsteinkviger i 18 besetninger, og en fant at varianter av leptingenet kunne koples til prosent dødfødsler (opptil en fordobling). Visse varianter av det samme genet er også koplet til avdrått, og forskerne bak undersøkelsen mener at ensidig seleksjon for avdrått er årsaken til den høye andelen dødfødsler som en ser særlig hos holsteinkviger.

Husdjur 11 – 2010



Tanker fra graven

Bønder klager, især mjølkebønda. Prisen på det vi selger står ganske stille, mens prisene på det vi kjøper fyker rett til himmels som en nyttårsrakett. Trøsta er at også andre har det ille. Fotballspellerne for eksempel, de har kanskje måtte gå ned fra ei årslønn på to millioner til en halv million. Her i distriktet er det et fotballag som innimellom har vært i øverste divisjon. Da fant de ut at ny stadion måtte til, cirka 500 millioner skulle det koste. De hadde ikke før begynt å bygge så rykket de ned en divisjon. Så raknet kalkylene, folk gidd jo ikke gå på dårlige fotballkamper sjøl om stadion er aldri så fin. Så måtte fotballeterne gå til onkel ordfører og spørre om han kunne bistå, så gikk de til en banksjef i den lokale sparebanken, så gikk de til direktøren i det lokale energiselskapet. Alle disse onklene har velfylte pengebinger som den vanlige borger har betalt til.

Så har vi golvspellere da. Rett ved der som G.G. Raven bor omdisponerte de flere hundre mål med den fineste matjord på store, ganske flate, jorder til ei 18-hulls golfbane. G.G. Raven mener å vite at prislappen var cirka 40 millioner. Nå ønsker de å selge hele herligheta for kroner null. Aksjene som rike og snobbete folk ga 32 000 kroner for i starten er også verdt kroner null. G.G. Raven kan forsikre sine lesere om at han ikke har tapt ei krone på golfaksjer. Tross alt har vi mjølkeprodusenter det mer stabilt – stabilt dårlig.

Sist skrev G.G. Raven litt om ryddesjau på garden i regi av G.G. Raven jr. G.G. Raven har ryddet i papirene på kontoret. Han skal ikke underkjenne at det var med en viss fryd. Tjukke permer fra Tine om hva en skal gjøre og ikke gjøre. KSL-mapper om hva en skal gjøre og ikke gjøre og ikke minst dokumentere og kvalitetsikre. Brev fra politiet om bikkjer som hadde knertet kanin i nabolaget og vært på kirkegården, stort oppstyr. Da G.G. Raven hadde hund manglet han aldri vatningskanner. De kom bikkja bærende med fra kirkegården.

Det var skilsmissepapirer, eks-koner som stilte krav om ditt og datt. Rapporter fra Mattilsynet som G.G. Raven hadde visse feider med pluss alt mulig annet stort sett uviktige papirer. Hadde G.G. Raven hatt sentralstyr kunne han ha varmet opp huset i flere dager med alle papirene. I stedet ble det et stort bål. På dette viset er det en lettelse å bli kårkall. Men Debio skal få litt ros. Når inspektøren var på besøk gikk, det stort sett i det muntlige og til slutt signerer du på noen ark.

Når dette skrives er jula nesten over, kagga med heimkok er også nesten tom. G.G. Raven synes det ble ei fin jul. Litt hurlumhei med kvinnfolka, men han sto det over, som dom seie nordpå. Julekort sendte han ikke mange av. Ett til skattefuten der han ønsket alle i etaten god jul og samtidig beklaget sin stilling som kårkall (nærmest på legd) økonomisk sett og at han håpet å få til å betale restskatt og forskuddsskatt.

Vinteren er sprengkald. Iblant går G.G. Raven inn i garasjen og klapper litt på det røde vidunderet på to hjul og vet at sola har snudd.

G. G. Raven

Hilsen G.G. Raven

Kriterier:

Stipendet gir tilskudd til reise og overnatting. Utgifter utover dette dekkes av den enkelte.

Søknaden må inneholde et budsjett og et faglig program som sikrer at reisen gir inspirasjon og ny kunnskap innen melke- og storfekjøttproduksjonen.

Stipendet fordeles på bakgrunn av søknad med frist 1. mai 2011. Reisen må gjennomføres innen utgangen av 2011.

50 prosent av tilskuddet gis i forkant av reisen, og resterende 50 prosent etter at Geno har mottatt en reiserapport og bilder. Reiserapport og bilder må fritt kunne brukes på medlemsmøter, web og i Buskap. Tildeling av stipend foretas av Geno sitt styre.

Søknaden kan sendes per e-post til post@geno.no, eller i brevform til Geno, Holsetgata 22, 2317 Hamar.

Eli Hveem Krogsti

Organisasjonskonsulent Geno
eli.hveem.krogsti@geno.no

Statutter

- Geno-utvalgene i hver enkelt region nominerer en kandidat hver, men også andre kan nominere
- Styret i Geno foretar det endelige valget av prismottaker
- Prisen er på kroner 10 000
- Skriftlig forslag på nominerte kandidater kan sendes til post@geno.no
- Frist for nominering av kandidater er 1. mai 2011



» Hvem har ansvaret når Peder Ås kjøper utstyr til sin produksjon?

Still krav ved kjøp av utstyr

Jo Gjestvang

Advokat,
Advokatfirmaet Krogstad
gjestvang@krogstad.no

I utgangspunktet har Peder Ås ansvar for at han bestiller det riktige utstyret. Han har også ansvar for at han har tilstrekkelig kompetanse til å bedømme hvilke egenskaper og dimensjoner utstyret må ha for de forutsetninger som eksisterer i hans produksjon.

Få ansvar over til selger

Samtidig er det slik at Peder kan få skjøvet store deler av dette ansvaret over på selger ved å utfordre selger til å beskrive hva han skal kjøpe. Med det menes hvilke egenskaper og dimensjoner utstyret skal ha. Ved å beskrive hva utstyret skal brukes til og få selger til å anbefale hva han trenger/har behov for, vil en stor del av ansvaret for at utstyret er godt nok ligge på selger.

Nytt utstyr i Norge

I mange av de nye og store samdriftfjøsene er det anskaffet kostbart fôrhåndteringsutstyr. Lite av dette er utviklet/testet for norske forhold. Klima synes å utsette dette utstyret for utfordringer det ikke er bygd for.

Mange har før kjøpsavtale ble inngått blitt beroliget med at utstyret er vel utprøvd i Danmark. Så viser det seg at norske rundballepresser ikke finsnitter slik som det er vanlig i produsentlandet, eller at gras høstet i fuktig vær blir for vått eller fryser i løpet av vinteren.

Slike belastninger er ikke utstyret bygd for. Derfor ser det ut til at mye av dette utstyret ikke passer i norske fjøs.

Dårlig utstyr har ført til store problemer

Flere har i løpet av de siste år blitt påført et ekstremt ekstraarbeid på grunn av at fôrhåndteringsutstyret ikke har fungert. I mange fjøs er også fôrbrettet laget så

smalt at en ikke kommer inn med traktor. Mange samdriftbønder har i løpet av de siste årene brukt skrekkelig mange timer på å trille fôr i trillebår. Det blir mange bærer i løpet av en dag når flere hundre dyr skal føres manuelt.

Unngå problemer

Hvilke muligheter har kjøper til å komme seg ut av denne slitsomme og demotiverende tvangstrøya?

I næringskjøp er maksimal reklamasjonstid to år. I tillegg kreves det at kjøper skal reklamere innen rimelig tid etter han har oppdaget eller burde ha oppdaget feilen.

Skal Peder Ås ha noen mulighet til å bli hørt med sin reklamasjon, må han varsle selger så snart det lar seg gjøre etter at han oppdaget mangelen.

Selger har etter loven en sterk rett til å utbedre manglene. Denne retten er det viktig å respektere. Selger skal få minst to forsøk til å utbedre. Det er særdeles viktig at denne kommunikasjon med selger blir gjort skriftlig. Skal en kunne beholde sine rettigheter, må en senere kunne dokumentere/bevise hva som er krevd og tilbytt og på hvilket tidspunkt.

Forskjellige utfall

Avhengig av hvilken mangel det dreier seg om, kan utfallet bli forskjellig. Det beste er om selger kan utbedre mangelen uten ytterligere utgift og belastning for kjøper.

Hvis mangelen ikke kan utbedres, kan det være aktuelt med et prisavslag. Hvis mangelen er enda mer omfattende og fundamental i forhold til hva en rettmessig kan forvente av utstyret, kan det bli aktuelt å kreve heving av kjøpet.

Hvis utstyret er meget mangelfullt i forhold til det

kjøper forventet ved inngåelse av kjøpsavtalen, blir det særdeles viktig for Peder Ås å kunne dokumentere hvilke begrunnede krav han hadde.

Hva ble sagt og skrevet?

Desto bedre Peder har beskrevet hva han forventer av utstyret og desto mer selger forsikret utstyrets egenskaper, desto sterkere står Peder. Igjen er det viktig at selgers lovnader før kjøp kan dokumenteres.

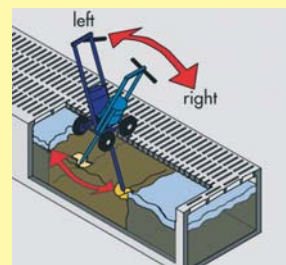
Hvis Peder mener at utstyret etter flere reparasjonsforsøk er ubrukelig og aldri vil tilfredsstillende de krav han har stilt eller selger har lovet, må han sende et varsel om at han kommer til å kreve heving. I dette brevet må selger gis en siste sjanse til å utbedre utstyret. Varselet må formuleres slik at det gis en siste frist knyttet til en bestemt dato. Hvis utstyret ikke er reparert innen denne dato eller tilsvarende mangel dukker opp senere kreves heving av kjøpet.

Skriftlighet er nødvendig

Beskriv skriftlig til selger før kjøp hva utstyret skal brukes til og hvilket utstyr som finnes på gården som det nye skal fungere sammen med. Har du forventninger om konkrete spesifikasjoner eller egenskaper, bør du også gi selger skriftlig beskjed om dette. Få selger til å beskrive alle viktige egenskaper som han hevder at utstyret har før kjøpsavtale inngås. Brosjyrer som Peder har fått før han skrev under kontrakten er også dokumenter som forplikter selger, men brosjyrer beskriver ikke alt.

Skriftlighet er en absolutt nødvendighet for å ta vare på sine rettigheter!

RECK GJØDSELBLANDER



Arbeider gjennom spalteplank/riste

Naturgjødselblender for flyterenner

Landbruksteknikk AS

6638 Osmarka

Tlf: 71 29 41 89 Fax: 71 29 41 95
www.landbruksteknikk.no

Randi Therese GarmoForsker/veterinær Biokapital
randi.therese.garmo@biokapital.no

» ESDAR-konferansen er nyttig for å halde seg oppdatert om forskning på reproduksjonsfronten internasjonalt samtidig som det er ei fin anledning til presentere norske forskningsresultat.

Nytt frå forskning

Den årlege konferansa i reproduksjon på alle husdyrartar (ESDAR) blei halden i Ungarn i byen Eger. På denne konferansa deltek veterinærer, genetikarar og mikrobiologar frå heile Europa, samt at ein også finn deltakarar frå andre verdensdelar. Konferansen er nyttig med hensyn på å halde seg oppdatert av kva som foregår av forskning på reproduksjonsfronten i diverse land. Eg har her valt å ta med dei norske bidraga samt eit par andre relevante innlegg.

Interesse for SpermVital

Elisabeth Kommissrud heldt eit innlegg om utviklinga av SpermVital-teknologien og gode drektigheitsresultat i feltforsøk. I etterkant av innlegget var det mange som viste si interesse, så det er ingen tvil om at SpermVital er eit spennande tema rundt omkring i Europa.

Mål på fertilitet

Arne Ola Refsdal og Anne Guro Larsgard stilte med ein poster om korleis norske mjølkeprodusentar vurderte forskjellige mål på fertilitet. Dei tre måla var: Evne til å vise tydelege teikn på brunst, igangsetting av eggstokkaktivitet og vise teikn på brunst tidleg etter kalving og til slutt, evne til å bli drektig etter fyrste inseminasjon. Det var 3 686 mjølkeprodusentar som svarta på spørsmåla. Over 98 prosent av produsentane tykte tydelege brunstteikn og drektigheit etter fyrste inseminasjon var viktigast. Produsentane var ikkje så bekymra over om kyrne viste teikn på brunst tidleg etter kalving. Vidare viste det seg at produsentar med lausdriftfjøs

var meir fornøgde med fertiliteten og hadde høgare FS-tal enn produsentar med båsfjøs. Besetningane i lausdrift hadde fleire kyr med høgare produksjon enn besetningar med båsdrift.

Eggløsning på høgre eller venstre eggstokk?

Frå Norges veterinærhøgskole presenterte Knut Karlberg og Nina Fjerdingby ein poster frå ei undersøking som vurderte forskjellar i eggløsning på høgre

og venstre eggstokk hjå kviger. 52,7 prosent av kvigene hadde eggløsning på høgre eggstokk, 46,4 prosent på venstre og 0,9 prosent hadde eggløsning på begge eggstokkar. Av drektige kviger hadde 60,3 prosent det gule legemet på høgre eggstokk og 37,9 prosent på venstre, medan ei kvige hadde to gule legemer samstundes men berre eit embryo. Alle kvigene hadde embryo/foster i børhornet på same side som eggstokken

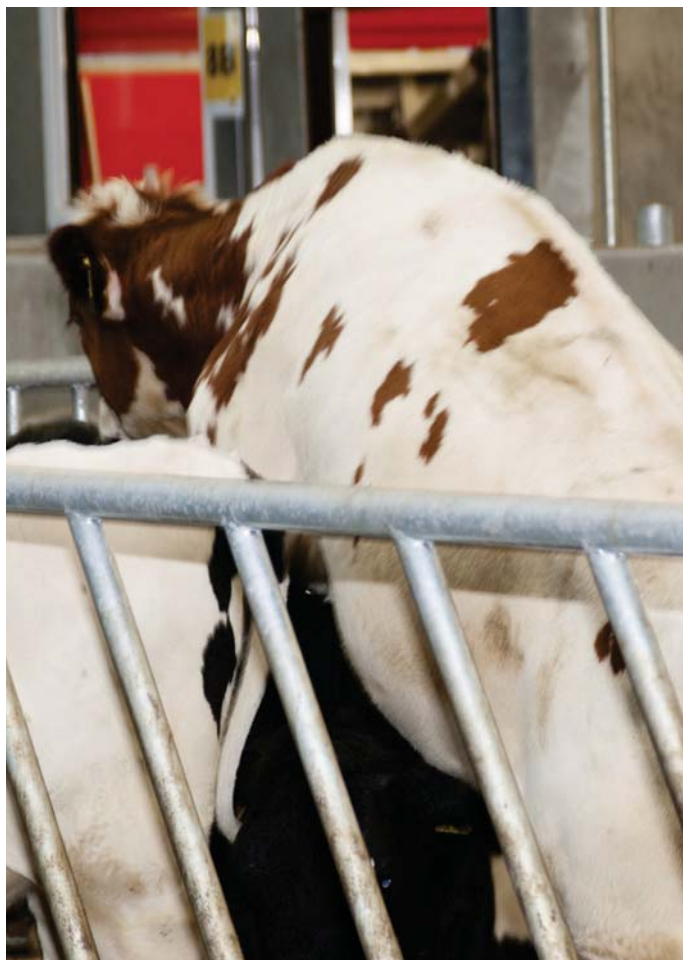
med det gule legemet. Så da er det bekrefta at det er fleire eggløsningar på høgre side og at embryo ligg på den sida der eggløsninga skjedde og som såleis har det gule legemet.

Mastitt og fruktbarheit

I eit tyrkisk prosjekt undersøkte forskarane effekten av klinisk (synleg) mastitt på fruktbarheita. Kyr med klinisk mastitt før fyrste inseminering hadde lenger intervall frå kalving til inseminering og til konstatert drektigheit samanlikna med kyr som fekk mastitt etter første inseminasjon og kontrollgruppa som var kyr utan mastitt. Det blei konkludert med at klinisk mastitt tidleg etter kalving hadde negative effekt på kua sin fertilitet.

Sjukdom i børen

I eit ungarsk studium undersøkte forskarane førekomsten av sjukdom i børen etter kalving hjå høgtytande mjølkekyr. Resultatet var at kyr som var behandla mot sjukdom i børen etter kalving hadde lågare drektigheitsprosent og høgare risiko for sein embryodød.



Norske produsentar tykkjer tydelege brunstteikn og drektigheit etter fyrste inseminasjon er viktigare enn at kyrne viser teikn på brunst tidleg etter kalving.
Foto. Rasmus Lang-Ree

Årsrapporten 2010

Årsoppgjøret for 2010 er nå beregnet og lagt ut i Storfekjøttkontrollen Web.

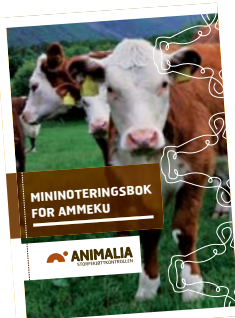
Gå inn på Web'en og se på rapporten hvordan resultatene er for din besetning i år forhold til fjor. Du kan i tillegg sjekke raserapporten for å se hvordan du ligger an i forhold til din rase. For krysningsbesetningene er sammenligning vanskelig, og krysningsraser er derfor samlet i snitt-tallet. Rapporten «Nøkkeltallsanalyse slakt» viser deg enda flere detaljer om slakteoppgjøret. Merk deg at du kan velge for den perioden du selv ønsker hvis du vil sammenligne ulike innsett.

Rapporten «Fruktbarhet Ku- og kalvehelse» viser deg utviklingen de siste fem årene for en rekke nøkkeltall. Eksempler på nøkkeltall kan være kalvingsintervall, innkalvingsalder, dødfødsler, kalvingsvansker, vekt og så videre. For å analysere tallene enda mer finnes det også mange andre nyttige rapporter på Web'en. Kontakt gjerne din lokale rådgiver for en gjennomgang av besetningen, grunnlaget har du i Storfekjøttkontrollen. Jo flere hendelser du registrerer, jo mer nyttig blir programmet. Registrerer rådgiver for deg, be om å få tilsendt listene fra din lokale rådgiver.

Revidert mininoteringsbok

Mininoteringsboken for ammeku er nå revidert og har kommet ut i ny og forbedret utgave. Boken er liten og hendig og kan smettes ned i frontlommen på kjeledressen. Noteringsboken er ment som et supplement til Storfekjøttkontrollen Web. Den har mindre plass for noteringer enn den ordinære Noteringsbok ammeku, men er svært praktisk å ha med rundt i fjøset.

Hvis du ønsker å kjøpe en, ta kontakt med ditt slakteri. De vanlige Noteringsbøkene for ammeku og føringdyr er fremdeles i salg.



Kjøttets tilstand – bransjens årlige statusrapport

Her finner du oppdatert statistikk på flere sentrale områder for bransjen: Husdyrproduksjon, Dyrehelse, Mattrygghet, Dyrevelferd, Slakt, Kjøtt- og eggkvalitet og Forbruk og forbrukerholdninger. Kjøttets tilstand skal vise nettopp tilstanden i kjøtt- og eggbransjen: Hvor mye produseres det? Hvordan er dyrehelsen i Norge? Hva vet vi om dyrevelferd? Er mattryggheten i Norge bedre enn i andre land? Hvor mange dyr blir det slaktet? Hva vet vi om det reelle kjøttforbruket? Har forbrukerne tillit til den norske kjøtt- og eggbransjen og til våre produkter? Alt dette finner man svar på i statistikken.

I tillegg publiseres det alltid flere fagartikler som setter søkelyset på viktige utfordringer for vår bransje. Rapporten finnes også i en trykt utgave som kan bestilles gratis fra Animalia på animalia@animalia.no. God lesing!



Besøk frå Tomb på Q

Den 9. desember 2010 hadde vi besøk av ein frisk gjeng frå Tomb fagskole «Storfehold og driftsledelse». Eit stopp på Q-Meieriene i Gausdal var ein del av eit større turopplegg iscenesatt av primus motor Einar Østmo på Tomb. Turopplegget omfatta mange områder av storfeholdet, både stopp på Geno sin testingsstasjon i Øyer samt eit besøk på Store Ree. Andre storfefjøs fekk også besøk på turen frå Østfold til Oppland. Med ein god pøselunns frå Q i magen, var det ein lydhør gjeng som fikk informasjon frå leieren i Produsenttjenesten i Q Gausdal, Tormod Evensen. Her var det lagt opp til gode høver for å stille spørsmål for å få dei rette svara. Ein diskusjon heller ikkje utkjent når ein presenterer norsk meieridrift, og ingenting er betre enn ein aktiv gjeng som stiller gode spørsmål. Tilslutt tok vi ei omvisning på meieriet saman med merierist Magnus Frey Agustsson, basert på fagområdet «frå tank til ferdigvare».

Deretter gjekk turen til Myhre Samdrift ved Kari Strøm Myhre og Jan Rusten i Gausdal, for mellom anna å sjå på Lely A3, Holstein i norsk mjølkeproduksjon, eierinseminering, ombygd fjøs og Lely Discovery måkerobot. Omvisning og informasjon starta på fjøsgolvet og diskusjonen fortsatte der. Her var det utveksling av både tankar, idear og løysingar blant reine og tillitsfulle kyr, Q-produsentar og Tomb-studentar. Vi i Q og på Myhre Samdrift takkar for ein flott dag med flott norsk ungdom under utdanning til Norges viktigaste yrke!

Er det andre landbrukskular eller fagutdanningar som ønsker å stikke innom oss på meieriet for Q-informasjon så er det fullt mulig å ta kontakt med oss i Produsenttjenesten:

Tormod Evensen – tormod.evensen@kavli.no – 951 02 302 eller Vibeke Mo – vibeke.mo@kavli.no – 480 81 329



Vellukka julemøter

Julemøte i Gausdal var avholdt den 6. desember med 40 påmeldte, julemiddag, juleutlodning og variert program, deriblant utdeling av 5-års og 10-års utmerking. Julemøtet på Dombås gjekk av stabelen den 14. desember med eit tilsvarende antall påmeldte og program – og ein alltid like god julemiddag på Frich's kafeteria. Det er ein fin tradisjon at vi kan samlast alle til ein hyggelig prat, god mat og informasjon frå Q.



Einar Og Vivi-Ann Bergslien får her tildelt 10-årsutmerking for levering av elitemelk til Q.

Ina Andersen-Ranberg

Avlsforsker Norsvin og sekretær i organisasjonsskomiteen
 ina.ranberg@norsvin.no

» Norge er vertskap for årets EAAP-kongress, og Stavanger skal ta i mot 1 000 deltakere fra hele verden.

Stor husdyrkongress til Stavanger

EAAP (European Federation of Animal Science) er en europeisk organisasjon for husdyrvitenskap. Hvert år arrangeres det en kongress i et av medlemslandene. Den 62. EAAP-kongressen skal arrangeres i Stavanger fra 29. august til 2. september i 2011, og det forventes cirka 1000 deltakere fra hele verden.

Profilering norsk landbruk

– Dette gir oss en god mulighet til å vise fram norsk husdyrforskning og norsk landbruk, sier Torbjørn Auran som er leder for organisasjonsskomiteen for EAAP 2011. Denne kongressen er et dugnadsarbeid mellom landbruksorganisasjonene og det vitenskaplige miljøet i Norge. Auran forteller videre at det vil bli presentert cirka 800 foredrag og postere som er inndelt i

fagsesjonene genetik, ernæring, storfe, sau og geit, svin, helse og stell, hest, fysiologi og produksjonssystemer. Det blir også symposium innenfor fagområdene matkvalitet og fisk. Så her blir det mye å holde styr på når 8–10 ulike foredrag skal forgå parallelt!

Norske bidrag

Odd Vangen, som er leder av den norske vitenskaplige komiteen, har sammen med forskere i Norge og landbruksorganisasjonene, fått med en del norske ønsker til temaer på de ulike sesjonene. – Så nå håper vi at det blir mange norske foredrag og postere på EAAP 2011, sier Odd Vangen.

Fellesesjon

Det blir også en formiddag med plenumsfordrag viet hovedtemaet til kongressen som er:

Viktigheten av husdyrproduksjon i forhold til mangel på mat, matkvalitet og miljø. Her vil organisasjonsskomiteen forsøke å få tak i tre «kanoner» til å holde foredrag som kan gi et overordnet perspektiv på disse viktige spørsmål innenfor husdyrproduksjonen.

Også Interbullmøte

I forkant av EAAP-kongressen vil det bli arrangert forskjellige kurs og møter, og to dager før EAAP-kongressen vil Interbull ha sitt årlige møte i Stavanger med cirka 250 deltakere. Selve EAAP-kongressen vil være i Stavanger Forum, men deltakerne vil også få oppleve norsk landbruk, forskningsmiljøet i Stavangerområdet og norsk natur i og med det vil bli arrangert fagture i området og symposium på Måltidets Hus i Stavanger.

– Vi har hatt et utmerket samarbeid med lokalmiljøet i Stavanger med blant annet Region Stavanger, Stavanger kommune og Innovasjon Norge avdeling Rogaland, påpeker Auran.

Også for bønder

Mer informasjon om kongressen og påmeldingsskjema til EAAP 2011 er å finne på hjemmesiden www.eaap2011.com. Det er også mulig å melde seg på enkelte dager for dem som ønsker dette. Selv om de fleste deltakerne er forskere og rådgivere, er kongressen åpen for alle, og blant annet plenumsesjonen bør fenge interesse også hos husdyrbønder.



Den 62. EAAP-kongressen skal arrangeres i Stavanger fra 29. august til 2. september i 2011, og det forventes cirka 1000 deltakere fra hele verden.

Årsoppgjør i Kukontrollen

Frist for innsending av opplysninger til Årsoppgjøret 2010 er tirsdag 25. januar 2011 kl. 24.

Vi minner også om at det for å få tilsendt Årsoppgjør er krav om minst 10 kontroller/perioder og at det ved minst 4 av disse er tatt mjølkeprøver. Oppfordringen blir: Sørg for at alle opplysninger som gjelder 2010 rapporteres i god tid!

Ny forskrift for kvoteordninga for melk til høring

Landbruks- og Matdepartementet har sendt forslag til ny forskrift om kvoteordninga for melk på høring. Målet er å forenkle dagens regelverk uten at formålene med kvoteordninga endres.

- Det blir enklere å produsere på flere kvoter enten gjennom leieforhold eller ved å inngå i ulike former for samarbeid eller fellesforetak (for eksempel samdrift). Fellesforetak vil få samme regelverk som enkelt-personsforetak. Så lenge foretaket disponerer tilstrekkelig kvote, vil melkeproduksjonen bare begrenses av dagens omsetningsregioner og maksimalgrensen på 400 000 liter kumelkkvote (200 000 liter geitemelkkvote). Det foreslås ingen endringer i forhold til dagens regelverk når det gjelder samdrifter over 400 000/200 000 liter.
- Leveransekravet ved gjenopptakelse av melkeproduksjon avvikes slik at det ikke lenger må produseres på egen eiendom i to år før kvoten igjen kan disponeres fritt. Avviklingen av dette kravet vil også gjelde de som allerede har såkalt sovende kvote i dag.
- Alle kjøpere av statlig kvote likestilles slik at tilgjengelig kvote fordeles likt mellom kjøperne.
- Det blir enklere for nye produsenter å etablere seg ved at foretak som ikke har kvote fra før, men som ønsker å starte melkeproduksjon, kan få kjøpe kvote på det private markedet.

Departementet har foretatt en helhetlig gjennomgang av regelverket for kvoteordninga for melk. Det foreslås å sammenfatte forskrift om kvoteordninga for melk, forskrift om fritak fra overproduksjonsavgift ved lokal foredling av melk og forskrift om midlertidig fritak fra overproduksjonsavgift på kumelk. Kvoteberegningsreglene, maksimalgrensen for produksjon og de geografiske avgrensningene er alle videreført.

Skiglede med TINE

Gjennom samarbeid med Norges Idrettsforbund gir TINE noen av Norges håp i Ski-VM i Holmenkollen 2011 muligheter for satsning. Dette profileres også i dagligvaremarkedet, der TINEs håp er produktene; Biola, Norvegia, Melk, Sunniva juice, Brunost i sjokkelsgere og egen skiemballasje på Litago – produktene.

Under ski-VM vil det være konkurranser og aktivitet på tine.no og på medlem.tine.no. Følg med!

TINE har i år avtale med U23 laget i tillegg til de mer profilerte løperne Astrid Urenholdt Jacobsen, Kristin Størmer Steira og Vibeke Skofterud.

Kvoter kumelk 2011

Konsernstyret legger til grunn i sin anbefaling at det i 2011 vil være et samlet behov for kumelk på 1 515 millioner liter totalt. Dersom en tar hensyn til TINEs lagersituasjon, vurderes det reelle behovet til å være ca 1 500 millioner liter. Framtidig avsetning og tilførsel av melk er usikker. I en slik situasjon mener Konsernstyret at hensynet til tilstrekkelig melketilførsel skal vektes tyngst ved fastsettelse av kvoter. Konsernstyret anbefaler derfor i tråd med administrasjonens anbefaling at kvotene for kumelk settes til 1,00 av kvote 2010 og at innslagspunktet for overproduksjonsavgift settes til + 3 prosent over gjeldende kvote.

Styreleder sammen med administrasjonen gis fullmakt til å vurdere TINEs anbefalinger til kvoteregulverket i 2011 dersom vesentlige nye forhold skulle oppstå.

Ny Konsernstrategi for TINE

TINE har vedtatt ny Konsernstrategi som skal gjelde i perioden fram til 2015. Strategien angir en tydelig retning for TINEs virksomhet framover. Ambisiøse mål er satt for økonomisk resultat og vekst i vår virksomhet både nasjonalt og internasjonalt. Strategien er videre tydelig på at vår kjernevirksomhet er merkevarer innenfor meieriområdet.

Det skal utarbeides en offentlig versjon av konsernstrategien, der målgruppen er eiere, ansatte og eksterne. Ny konsernstrategi vil videre bli kommunisert via Rådsmøtet i februar og vil være tema i årssamlingene i mars.



Nyt vinteren!

NYHET!

Ny kolleksjon med arbeidsklær!



Kortstokk med historiske NRF-okser

kr 50,-

Eks.mva.



Protec vinterjakke

kr 1023,-

Eks mva.



Sommerbukse

kr 300,-

Eks mva.



Sommerjakke

kr 380,-

Eks mva.



Kjeledress

kr 520,-

Eks mva.



Pakketilbud:

Ryggsekk og weekend bag

kr 500,-

Opprinnelig pris kr 558,-
- 10% rabatt. Eks. mva.

Du får en caps med på kjøpet!
(Gjelder begge pakker)



Pakketilbud:

Petzl hodelykt og ryggsekk

kr 530,-

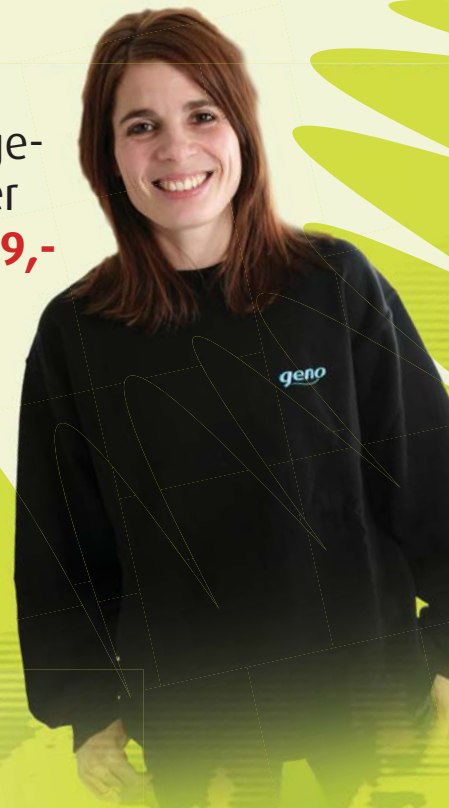
Opprinnelig pris kr 589,-
- 10% rabatt. Eks. mva.



Collegenser

kr 189,-

Eks mva.



Flere produkter i vår nettbutikk

For bestilling og mer informasjon om produktene, besøk vår nettbutikk på www.geno.no.

Ekspedisjonsgebyr og porto kommer i tillegg til prisene.

På lag for verdens beste storfe
www.geno.no

geno®

Forbedret versjon av SMS-brunst

En ny og forbedret versjon av SMS-brunst er nå på plass. Dette blir en versjon mer tilnærmet full brunstkalender i og med at både brunst, blødning og sliming kan sendes via sms til Geno, og man får varsling om oppfølging etter et gitt antall dager avhengig av hva som er registrert inn. Vi håper at denne versjonen vil bidra til at dere som er vant til å «knotte» meldinger, også vil benytte dette «knottetilbudet».

Se nærmere informasjon om priser og brukerveiledning på side 6 og på www.geno.no, eller meld deg på tjenesten ved å sende Geno mellomrom og ditt 10-sifrede produsentnummer til 2345.

Oksekatalogen kun som pdf etter siste avkomsgransking

Avkomsgranskinga i desember 2010 ga ingen store nyheter. Beste oxen ble 10568 Flittie med 11 i samla avlsverdi.

Det ble ingen nye okser med blant eliteoksene denne gangen. To av eliteoksene fra avkomsgranskinga i oktober er tatt ut av sortimentet. Dette er 10441 Elvestad (tomt på lager) og 10542 Bøhler (samla avlsverdi redusert fra 15 til 9).

På bakgrunn av dette har vi ikke produsert en ny oksekatalog i papirformat nå, men den er tilgjengelig som pdf på www.geno.no

Webinar

17. desember 2010 arrangerte Geno webinar med tema «Oksefokus» med Hans Storlien som foredragsholder. På grunn av tekniske problemer har vi beklageligvis ikke lyktes med å få lagt ut dette foredraget på nettsidene våre i ettertid, slik intensjonen var.

Geno har planer om flere webinarer utover vinteren. Informasjon om disse vil komme i Bondebladet og på www.geno.no

SpermVital-sæd på markedet



SpermVital-sæd har nå vært tilgjengelig for alminnelig bruk i norske storfebesetninger siden desember 2010. Det er foreløpig sæd fra de tre NRF-eliteoksene 10432 Velsvik, 10462 Sørmarka og 10542 Bøhler som er tilgjengelig ute i dunkene.

SpermVital er et framtidrettet produkt som er godt dokumentert gjennom flere tidligere forsøk. Det pågår også et stort forsøk nå som vi vil kunne se resultater av i løpet av vinteren.

Les mer om SpermVital og om Genos anbefaling for bruk av SpermVital-sæd på www.geno.no/Forsiden/Brunsthjelpen/Hva-er-SpermVital-sad

Blåtungerestriksjoner - transport av kalv på visse vilkår

Mattilsynet har nå åpnet for transport av storfe ut fra restriksjonssonen for Blåtunge på visse vilkår. Geno startet inntransport av de første kalvene fra sør før jul. Målet er å rekruttere kalver fra dette området på linje med forrige år.



Forberedelser for årsmøtene i produsentlagene

I år som i fjor vil Geno-kontaktene og årsmøteutsendingene bli innkalt til et telefonmøte i forkant av årsmøtesamlingene. Her vil vi presentere informasjon i form av plansjer fra Geno som er aktuelt for Geno-kontaktene å legge fram på årsmøtene. Disse vil bli sendt ut i forkant av møtene som blir i slutten av februar/begynnelsen av mars. Vi sender ut en plan for telefonmøter i de ulike distriktene. Det vil være mulig å koble seg opp på andre møter enn i sitt eget distrikt, dersom tidspunktet ikke skulle passe. Tidspunktene for møtene vil bli annonsert i Bondeblad-spalten og på www.geno.no i løpet av januar. Vi sender også ut informasjon per e-post til de som har det, eller i brev til de som ikke har oppgitt e-postadresse.

Årsmøte 2011

Vi minner om at årsmøtet i Geno arrangeres på Hamar 22.-23. mars 2011. Regionmøtene i TINE avholdes senere, og det vil derfor være de samme årsmøteutsendingene som møter i år som i 2010. Nye årsmøteutsendinger velges på Regionmøtene i TINE i løpet av mars/april.

Styremøter i Geno vinter/vår 2011

Styret i Geno har vedtatt følgende møtedatoer for første halvår 2011: 19. januar, 22. februar, 8. mars, 21. mars, 3. mai og 6.-7. juni.

Brunstkalender - liten og stor

Brunstkalender kan fås i to størrelser - den ordinære (82x58cm) og den store kalenderen (123x87cm). Den ordinære kalenderen sendes ut gratis på forespørsel, mens den store koster kr 100,-. Begge kalenderne kan bestilles på telefon 950 20 600 eller per e-post post@geno.no



Geno, Holsetgata 22, 2317 Hamar ■ Tlf 950 20 600 ■ Faks: 62 52 06 01 ■ post@geno.no

Adm.dir:
Sverre Bjørnstad
tlf: 911 25 599

Komm., organisasjon, IT
AVDELINGSLEDER
Mari Bjørke
tlf: 907 78 301

Nord, Midt og Vest
ORGANISASJONSKONSULENT
Odd Rise
tlf: 952 89 374

Sør, Øst
ORGANISASJONSKONSULENT
Eli Hveem Krogsti
tlf: 917 40 525

buskap SERVICE-SIDER

Fjøsinnredning/utstyr

BB agro
HUSDYRTEKNIKK

Brunsbys Østre – 1735 Varteig
T: 69 12 68 00 ■ F: 69 12 68 01
www.bbagro.no

DeLaval

Postboks 3250, 1402 Ski
T: +47 64 85 85 00
norge.info@delaval.com
www.delaval.no

ALT DU TRENGER TIL FJØSET

HAM

Røiseng Gård, 3519 Hønefoss
T: 32 14 12 39/F: 32 12 41 18

Husdyr Systemer

T: 38 11 81 00/F: 38 11 91 30
www.husdyrsystemer.no

Reime

REIME AGRI AS
www.reimeagri.no
postagri@reime.no

FORHANDLERE:
A-K Maskiner
FK Rogaland/Agder
INNREDNINGER OG
GJØDSELBEHANDLING

Ønsker du en rubrikk på service-siden?

Send en mail til adapt@online.no med ønske om rubrikk for plassering av firma-logo og adresse. Annonsen koster kr 2610 pr år.

KIKUT Handle direkte Agri AS på Internett!
www.kikutagri.no
Telefon: 40 00 64 83

Maskiner/redskap

HEKTNER MASKIN A/S
T: 63 83 90 00 ■ F: 63 83 35 01
www.hektner.no

Fôr/fôrbehandling

BESØK OSS PÅ NETT:
www.fk-landbruk.no
www.fkra.no ■ www.fk.no

FJK Felleskjøpet

NORGESFØR
BONDENS TRYGGE VALG
T: 22 40 07 00
Kjedeselskap: Norgesfôr AS
www.norgesfor.no

Fiskå Mølle

T: 5174 33 00 ■ www.fiska.no

Agrivit

T: 22 32 37 90 ■ F: 22 32 37 91
www.agrivit.no

Gjerder

Gjeteren AS

Vi fører alt innen elektriske gjerder og utstyr!
Melkemålere fra TruTest.
www.gjeteren.no

Tlf: 67 15 42 42



TRU-TEST

Gjødselutstyr

Duun Industrier
7630 Åsen
T: 74 01 59 00
F: 74 01 59 10
www.duun.no



Ole G. & Co AS Nord Varhaug
4368 Varhaug
T: 51 79 35 50

JÆRBU
GJØDSELPUMPE
www.jaerbu.no

AGROMILJØ A/S
SPESIALIST I HUSDYRGJØDSEL
4160 Finnøy – T: 51 71 20 20
www.agromiljo.no

Agro - Bygg & Teknikk AS
3174 Revetal – Telefon 33 06 27 65
www.agrobygg.no
EIKERPORTEN – FLYGT

Husdyrrekvisita

AST Tru-Test melkemåler

Pb 2133, 3103 Tønsberg. T: 33 3170 00
www.astlandbruk.no

Organisasjon/forening/bistand

Orwall & Co
ADVOKATFIRMA

Postboks 1233 Vika, 0110 Oslo
Besøksadresse: Fr. Nansens pl. 3
T: 22 40 38 00 ■ F: 22 40 38 01

www.orwall.no

ADVOKATER FOR LANDBRUKET

TYR

www.tyr.no
Postboks 4211 • 2307 Hamar
T: 62 53 82 40/F: 62 53 82 41

TINE

Postboks 25, 0051 Oslo
Telefon 03080
www.tine.no • <http://medlem.tine.no>



www.norsksimmental.no
For mer informasjon kontakt tlf: 911 97 686

Mjølkekvoter

NOKO AS

Tlf: 33 18 98 00
Faks: 33 18 98 01 • 3282 Kvelde
www.melkebors.no

Kontor/data

Agro Data AS

T: Vest 70 07 66 67
T: Øst 33 07 19 80
www.agro.no

Landbruksdata Telefon: 56 52 98 55
VOSS AS

e-post: post@landbruksdata.no
www.landbruksdata.no

Mjølkeanlegg

STRANGKO

Grendaservice AS
Telefon 56 51 09 15

Strangko Tønsberg
Telefon 33 31 76 54

Fjøstutstyr
Telefon 62 36 53 92

Fjøssystemer Midt Norge
Telefon 72 89 41 00

SAC-Effectiv Nordbye & Co A/S

Listuvn. 8, 1359 Eiksmarka
T: 67 16 79 90 ■ F: 67 16 79 91

DeLaval

Postboks 3250, 1402 Ski
T: +47 64 85 85 00
norge.info@delaval.com
www.delaval.no

ALT DU TRENGER TIL FJØSET

buskap er markeds plass for produkter og tjenester til storfebøndene, og annonsørene får respons

- Driftsbygninger/fjøs med utstyr og innredninger
- Produkter for dyrehelse- og velferd
- Produkter for grasproduksjon
- Fôr og fôrbehandling
- Gjødselbehandlingsutstyr
- Forsikring, bank, data og andre tjenester
- Gårdsutstyr, forbruksvarer, messer, helse og sikkerhet

Er dette ditt marked? Buskap nr 2/11 kommer ut 07.03.11. Bestillingsfrist er 15.02.11.
Kontakt Aksel H. Belsvik-Karlsen ► Tlf: 33 77 27 17 ► E-post: adapt@online.no

Returadresse:
Geno
Holsetgata 22
2317 Hamar



NORGE P.P. PORTO BETALT

B ØKONOMI
ÉCONOMIQUE



Felleskjøpet



DelPro™

- kontroll og effektivitet i båsfjøs

Forbedring som bygger på tradisjon

DeLaval DelPro™ integrert driftsledningssystem gir deg muligheter til å kontrollere melkeproduksjonen – uten at du trenger å endre hele melkesystemet ditt.

DeLaval DelPro™ er som å ha en effektiv assistent på gården, du sparer tid og øker lønnsomheten.

DeLaval DelPro™ gir deg den informasjonen du trenger for å ta de riktige avgjørelsene

– uten at du behøver å bygge om eller gjøre store endringer i fjøset.

DeLaval DelPro™ MU480

DeLaval DelPro MU480 har ICAR-godkjent melkemåler og fettprøveuttak. Denne enheten har lav vekt, er bærbar og automatisert, og gir deg dessuten daglige målinger av melkemengde.

'Smart ID' gjenkjenner kunnummer og reduserer arbeidet, forbedrer melkingsrutinen og nøyaktigheten.



 **DeLaval**